Seni içime gömdüm

ANDREW JOLLY

İngilizceden çeviren: Tomris Uyar

3. BASIM

AYRINTI

Ayrıntı: 147
Edebiyat dizisi: 52

Seni İçime Gömdüm
Andrew Jolly

İngilizceden çeviren
Tomris Uyar

Kitabın özgün adı
Lie down in me

Kapak illüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Memet Celep

Basıma hazırlık
Renk Yapımevi (0 212) 516 94 15

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. (0 212) 212 03 39-40

Birinci basım
Hürriyet Yayınları/1973

İkinci Basım
Ara Yayıncılık/1988

Ayrıntı Yayınları'nda birinci basım
Nisan 1996

İkinci Basım
Eylül 1996

Üçüncü Basım
Ocak 1997

ISBN 975-539-133-9

AYRINTI YAYINLARI
Piyer Loti Cad. 17/2 34400 Çemberlitaş-İstanbul Tel: (0 212) 518 76 19 Fax: (0 212) 516 45 77

Andrew Jolly

SENİ İÇİME GÖMDÜM

E D E B İ Y A T D İ Z İ S İ

GÜLÜNESİ AŞIKLAR
Milan Kundera/10. basım

KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ
Peter Handke

YÜZBAŞI ve KADINLAR TABURU
Mario Vargas Llosa/3. basım

BİZ
Yevgeni Zamyatin/2. Basım

KESİK BİR BAŞ
Iris Murdoch/2. basım

YENİ TANRILAR
Alberto Vazquez-Figueroa

İNFAZA ÇAĞRI
Vladimir Nabokov

EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM?
Woody Allen/4. basım

ÇALI HOROZU
Michel Tournier/2. basım

BANYO
Jean-Philippe Toussaint

BALKON
Jean Genet / Tükendi

GÜNEŞ İMPARATORLUĞU
J.G. Ballard

BEYAZ ZENCİLER
Ingvar Ambjörnsen/4. Basım

SİYAH MADONNA
Doris Lessing

KAPANDA ÜÇ KAPLAN
G. Cabrera Infante

ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN
Marge Piercy

ANARŞİNİN KISA YAZI
Buenaventura Durruti'nin Yaşamı ve Ölümü
Hans Magnus Enzensberger

FOTOĞRAF MAKİNESİ
Jean-Philippe Toussaint

GÜLÜN GÜNLÜĞÜ
Ursula K. LeGuin/2. basım

HOTEL DU LAC
Anita Brookner

AZİZLER ve ÂLİMLER
Terry Eagleton

VEDA YEMEĞİ
Michel Tournier / 2. basım

ORLANDO
Virginia Woolf / 2. basım

UTANÇ BİTTİ
Anja Meulenbelt / 2. basım

YAKIN GELECİĞİN MİTOSLARI
J. G. Ballard

KARANLIĞIN SOL ELİ
Ursula K. LeGuin / 2. basım

AĞ
Iris Murdoch

WATT
Samuel Beckett

EKOTOPYA
Ernest Callenbach

GECEYİ ANLAT BANA
Djuna Barnes

İNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜŞ KÖPEK
Ingvar Ambjörnsen / 2. basım

CUMA
ya da Pasifik Ayalı
Michel Tournier

AFRODİT'İN BAŞKALDIRISI
Tunç/Nemrûdun
Lawrence Durrell

GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA
Anja Meulenbelt

MURPHY
Samuel Beckett

MASAL MASAL İÇİNDE
Khimaira
John Barth

ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI
Değerlerin Sorgulanması
Robert M. Pirsig

PARFÜMÜN DANSI
Tom Robbins

SINIRSIZ RÜYALAR DİYARI
J. G. Ballard

FRANSIZ TEĞMENİN KADINI
John Fowles

BEYAZ OTEL
D.M. Thomas

MYRA
Gore Vidal

DALGALAR
Virginia Woolf

ATLANTİK ÖTESİ
Witold Gombrowicz

HAYRANLIK
Anja Meulenbelt

FERDYDURKE
Witold Gombrowicz

MELEKLER ZAMANI
Iris Murdoch

PAULINA 1880
Pierre Jean Jouve

EŞEKARISI FABRİKASI
Iain Banks

ROCK LANETİ
Iain Banks

KAYIP ZAMAN
Anja Meulenbelt

SENİ İÇİME GÖMDÜM
Andrew Jaffy/3. basım

BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ
Sören Kierkegaard

KONFİDENZ
Ariel Dorfman

ALTIN DAMLA
Michel Tournier

BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P.
Brian O'Doherty

NİETZSCHE AĞLADIĞINDA
Irvin D. Yalom

KIZILAĞAÇLAR KRALI
Michel Tournier

AİLEDE BİR ÖLÜM
James Agee

KUTSAL BÖLGE
Carlos Fuentes

KALPSİZ AMANDA
Jurek Becker

HAZIRLANAN KİTAPLAR

MÖSYÖ
Jean-Philippe Toussaint

MOLLOY
Samuel Beckett

MALONE ÖLÜYOR
Samuel Beckett

ADLANDIRILAMAYAN
Samuel Beckett

62
Julio Cortazar

DUYGUSAL BİR YOLCULUK
Laurence Sterne

HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ
Jean Genet

KÜÇÜK DEĞİŞİMLER
Marge Piercy

FORNOGRAFİ
Witold Gombrowicz

BAKAKAİ
Witold Gombrowicz

GÖKTAŞLARI
Michel Tournier

Önsöz

Andrew Jolly'nin özgün adı Lie Down In Me *olan bu romanını has kitapların kokusunu hemen alan (bir süre önce yitirdiğimiz) Adnan Semih tanıtmıştı bana. Roman beni yalınlığıyla çarptı doğrusu. Yazarın kimliği hakkında herhangi bir bilgi bulunamamasıysa şaşırtıcıydı. Uzun aramalar sonucu Andrew Jolly'nin iki roman yazdığını (öbürü* A Time of Soldiers) *öğrenebilmiştim; ama yazarın doğum ve ölüm tarihini, kitaplarının hangi yayınevlerince yayımlandığını bulup çıkaramamıştım.*

Şimdilerde, üçüncü basıyı hazırlarken en gelişkin bilgisayar ağlarının bile bana yardımcı olamadığı ortaya çıktı. Adnan Semih'teki özgün roman da onunla birlikte kayıplara karıştı. Belki yazarın seçmesi de bu doğrultudaydı: bir sır olarak kalmak.

Tomris Uyar

I

Tan ağarırken ölmüştü kız. Saat kaçta öldüğünü tamtamına kestiremiyordu; onun ellerini avcunun içine alınca uyuyakalmıştı çünkü. O dayanılmaz sancının son vuruşunda, kız, elini sıkı sıkı kavramış, dudaklarına yapıştırmış, dişlerine bastırmıştı. Saat üç filandı herhalde, horozlar ötüyordu. Sol memesinin altındaki kocaman şiş, güçlü lapanın etkisiyle patlayıvermişti. Sisten ötürü, akan sıvının rengini seçememişti doğru dürüst, ortalık karanlıktı daha; ama battaniyedeki koyu lekeyi görünce kan olduğunu anlamıştı. Zehir, kanla birlikte akmıştı. Kan zehre baskın çıkarsa ölecekti karısı; zehir daha çok akarsa, yaşayacaktı. Onun elini avcuna almış, çocukluğunda bellediği duaları mırıldanmış, horoz seslerine kulak kabartmıştı. Sabahın geldiğini haber veren horozu

duymuştu en son, sonra uykuya dalmıştı. Demek o ötüşle, sabahı belirleyen ilk güçlü ışık arasında bir saatte ölmüştü karısı.

Onun gözlerini kapadı, ellerini karnının üstünde kavuşturdu. Kalın pamuklu battaniyedeki leke oldukça iriydi. Sağa sola dönerken battaniyenin sıyrıldığı yerlerde şilte de lekelerle kaplıydı ve döşeğin altındaki toprakta, bedenden sızan sıvılar, koyu, kara bir çamurda birikmişti. Çok kan kaybetmişti gerçekten. Yani yaşama gücü akıp gitmişti, hastalık değil. Battaniyeyi kaldırmadı bile. Battaniyenin altındaki gövdenin koktuğunu biliyordu; karısının uzun, kara saçları bile kaskatı kesilmişti kandan biliyordu, kandan ve kanla çıkan o ince, sarımsı, pis kokulu sıvıdan.

Açtı. Kasabaya doğru uzun yolculuğa çıkmadan önce karnını iyice doyurması gerekiyordu, ancak öyle dayanabilirdi yola. Yemeğini yanında götüremezdi ki, yeri yoktu. Odadan çıktı, ocağın altını yaktı yavaşça. Önce odun topladı; odunları öylesine dizdi ki alev, yoğun ateş veren, duman çıkarmayan küçücük bir huni biçiminde parladı. Kapkacağı toparlamadı. Ölüyü yıkadıktan sonra yiyecekti yemeğini.

Yine kulübeye girdi, yirmi kiloluk yağ tenekesini aldı, kuyuya yürüdü. Beş yıl önce bu Kızılderili kızcağızı birlikte yaşamak üzere kulübeye getirdiğinde kazmıştı bu kuyuyu. Günlerce uğraşmış, didinmiş, derin kazmaya, dibine kum dökmeye özen göstermişti; yoksa köpürüp kaynayan su, böylesine duru ve tatlı olamazdı. Kuyunun çevresine kırmızı, düzgün taşlar döşemişti. Tenekeyi doldurdu, ocağa taşıdı, suyun kaynamasını beklerken yere çöktü. Güneş, arkasında kalan dağa tırmanmamıştı daha. Yalnızca ışınlarıyla yamaçlara vuruyor, kulübenin bulunduğu güvenli küçük vadiyi aydınlatıyordu. Bu ilkyaz havası, dağlardaki geçitlerde, bayırın ötesinde, çöldeki kasabada nasıl ılıktı kimbilir! Oysa buralarda sertti daha. Belli belirsiz titredi. Sırtını verdiği kaya buz gibiydi. Göz alabildiğine her yan, çıplak ve soğuk dağlarla kaplıydı. Yaz ortasında bile bu donuk kırmızılar, bu koyu morlar, tavukların gidip gelip didiklediklerı, keçilerin hiç şaşmadan keşfettikleri, saplarını yiyip bitirdikleri yosun tabakalarıyla, ot kümeleriyle bütün bütüne örtülmezdi bir türlü. Yaban baklaları, çaparallar, agav kökleri, kılıç yapraklı kaktüsler, firavunincirleri, pinonlar çiçeğe dururlardı gerçi; yağlı tohumlar

ufacık, yapışkan, yeşil yapraklar verirdi; ama hiçbiri çıplak kayaları örtemezdi, kayalığı yumuşatamazdı. Keçileri biraz daha et tutardı olsa olsa, tavukları tombullaşırdı; kırmızı, kahverengi sincaplar dışarı uğrardı yuvalarından, onları avlardı ara sıra, şansı yardım ederse birkaç antilop çıkardı karşısına; bu değişikliklerin dışında şu anda gördükleri, ilkyazın ortasına, yaza, kışa ve sonsuza kadar değişmezdi.

Çuvala baktı, neler kaldığını gözden geçirdi. Hepsini pişirmek uzun sürecekti. Bir kısmını tavuklara vermeliydi en iyisi. Çuvalı kümese götürüp yere boşalttı, böylelikle uzun bir süre tane arayarak oyalanacaklardı tavuklar. Bu hayvancıkları ne yapsaydı ki? Burada bulunmayacağı sürede kendi yemlerini, sularını bulabilmeleri için onları başıboş bırakmaya kalksa, çakalların pençesine düşerlerdi. Çakallar nasılsa girerlerdi buraya. Çitler sağlam değildi. Yüksek olmasına yüksekti –iyice hesaplamıştı çakarken– ne var ki yabanbaklalarının ince, ama dirençli sırıklarını yeterince sıkı örmemişti; işte iki yıl içinde kurumuş, birbirlerinden ayrılmışlardı. Çok geçmez, bir civcivin geçebileceği kadar büyürdü delikler. Belki şimdiden tavukların bulabileceği ya da bir çakalın kurcalayıp büyütebileceği bir delik vardı. İnceleyecek, onaracak vakti yoktu ki. İşi oluruna bırakacaktı ister istemez. Çuvalın yarısını boşalttı, yemi uzaklara serpmeye çalıştı; sonra yedek su kaplarını doldurdu. Ne yazık ki başka bir şey gelmiyordu elinden. Keçileri de doyurdu. Belki şuraya buraya giderlerdi, ama gecelemek için bildikleri yere dönerlerdi nasılsa. Dönmeseler bile, şu iki-üç gün içinde fazla uzaklaşamazlardı; çıngırak seslerini izleyip bulabilirdi onları. Çakalların onlarda gözü yoktu. Kaplan-kedi, tek tehlikeydi. Bu tehlikeyi göze almak da şarttı. Kaplan kediyi son gördüğünden bu yana bir yıl geçmişti zaten.

Isınan su tenekesini yatağın yanına taşıdı. Pamuklu battaniyeyi çekti, toprağa dikkatle yaydı, cesedi kucakladı, battaniyenin üstüne yatırdı. Lekeleri elinden geldiğince sildikten sonra tersyüz etti şilteyi. Tek başına çok güç olmuştu bu iş; döşek çok genişti çünkü, alışılmış oranların iki katıydı. Kulübenin yarısını kaplıyordu hemen hemen. Ağabeyinin verdiği ıskarta demirler, ıskarta kerestelerle yapmıştı onu. Kendi eliyle. Şilteyi kızın ailesi vermişti. Övünüyordu bu döşekle; yapılırken karısıyla ot min-

derlerde uyumuşlardı, bittiğinde nasıl yumuşak gelmişti. Uzun geceler boyunca kıza sıkı sıkı sarılmak, bu geniş yumuşaklıkta sevişmek nasıl iyi gelmişti. Kız da beğenmişti yatağı. Yumuşak antilop derilerinden bir örtü yapmıştı karakış geceleri için; kulübenin direklerine teneke kutular asmış, eğreltiotları koymuştu içlerine. Yatağın ayak ucuyla sol yanını incecik, yeşil, dantel bir örtü gibi örtüyordu eğreltiotları. Sabah kalkıp yeşilin arasından süzülen ışığı görmek ne güzeldi.

Cesedin başına diz çöktü; göğsün sol yanında, artık yavaş yavaş koyu toprak rengini alan bir leke vardı. Beceriksizce çıkardı kirli pamuklu gömleği. Onu böyle çırılçıplak ilk görüşüydü. Korkudan midesi bulandı. Gömleği tenekedeki suya bastırdı, cesede bakmamaya çalıştı. Artık kızın çıplaklığı odayı baştan başa doldurmuştu sanki. Tenekenin yanına çömeldi, gözlerini yumdu.

Birkaç dakika sonra gömleği sıkmış, cesedi yıkamaya başlamıştı. Kızın saçlarının ucunu usulca ıslattı, gömlekle kuruladı. Yüzü sildi sonra, boynu, bedenin sağ üst yanını temizledi. Sıra en güç yere gelmişti; memenin altındaki açık yaraya. Patladıktan sonra kuruyup kalmış, içine çökmüştü şiş; başı, ihtiyar bir kadının buruşuk ağzını andırıyordu. Yaranın üstüne bolca ılık su çarptı, pıhtılaşmış kanı yavaş yavaş sildi.

Onu baştan beri kıza çeken bu ölümcül yara değil miydi? İlk keresinde geçitteki ırmakta çamaşır yıkarken görmüştü –burada *kendi* geçidinde değil tabii– kasabanın kuzey doğusuna düşen yoldan biraz ötede. Duvar boyunca ilerlemiş, bir kaya çıkıntısının gölgesine çöküp tütün içmeye koyulmuştu, bir yandan da ırmaktaki Kızılderili kızı gözlüyordu. Keçilerin çıngırakları sabah göğünde kaygısızca yayılıyordu. Hayvanlar yan yana duruyorlardı. Bir çimen kümesi bulmuşlardı. Geçit sıcacıktı; ışıkla, çıngırakların çıkardığı tatlı, başıboş ezgiyle doluydu. Kız, ara sıra başını kaldırıyor, keçileri gözden geçiriyordu. Kayanın gölgesine gizlendiği için görmemişti onu. Isınmış kayaya yaslanıp sigara tüttürmek, çıngırakları dinlemek, kızın ıslak kahverengi kollarının geçitteki ışıkla pırıl pırıl parlayışını görmek ne güzeldi.

Bir ara onu gördü kız; gözlerinde korku ve yalvarma okunuyordu. Elleriyle göğüslerini örtmüştü, topuklarının üstünde bir ileri bir geri sallanıyordu. Duvardan aşağı atlayıp onun yanına

koşmuş, birkaç adım kala durmuştu, ne olduğunu sormuştu, ne vardı korkacak, ürkerek sormuştu; çünkü yaralı bir hayvanı andırıyordu kız. Parmaklarını göğsüne bastırdığı yerde giysisine çıkan lekeyi görmüştü. Hemen koşmak, yakınlardaki kabileye haber vermek, yardım istemek geldi içinden. Ama bu şaşkın gözlerde müthiş bir acı vardı, müthiş bir yalvarma.

Uzandı, onun kollarını göğsünden çekti; hiç karşı koymadı kız. Kumaşın altından akan kanın ılıklığını duydu. Artık ürkmüyordu ondan, bedeninden yaşamı usulca çekip götüren güçten korkuyordu yalnız. Kişioğlu bir keçiye, bir sıpaya, bir çakala akıl erdirebilirdi; kaplan-kediye, toprak kaymasına bile akıl erdirebilirdi. İnsan yüreğindeki sevgiye, nefrete de akıl erdirebilirdi, ama kızdan yaşamı çekip götüren bu işe akıl erdiremiyordu işte.

Onu yere yatırmıştı. Irmağın kıyısından sıcak çamur getirmiş, giysisinden içeri kaydırıp memesinin altına sürmüştü. Yanına çömelmiş, çamurun kuruyup topraklaşmasını, kanamayı durdurmasını beklemişti. Güneş ışığında daha çabuk topraklaşırdı çamur, ama kızı soymadı. Tek söz etmedi. Dokunmadı bile. Kızın gözlerindeki korku yavaş yavaş silindi.

Kan durunca, onu kabilesine götürdü. Ufacık bir Yaki kabilesiyle –topu topu beş altı aile vardı– kuzeye doğru yol alıyorlardı. Kazıklara gerilmiş tenteleriyle iki eski kamyon, birkaç eski püskü çadır, hepsi bu kadar. O yaklaşırken, köpekler yolunu kesip havlamaya başladılar; kamyonlardan birinden çıkan işçi tulumu giymiş iki ihtiyar kadın, kovaladılar köpekleri. Onu bir çadıra götürdüler; ama kapıda önüne dikildiler, kızı kendileri aldılar içeri. Hiçbir şey söylemediler; soru bile sormadılar.

Tam gideceği sırada, iki ihtiyar adam çıktı öbür çadırdan; başlarında kara şapkalar, üstlerinde bedenlerine uymayan iş tulumları vardı. Tütününden uzattı onlara; aldılar. Bir süre birlikte tütün içtiler, sonra kızdan söz açtılar. Kızı bunca uzaktan taşıyıp getirebildiğine göre, çok güçlü kuvvetli olmalıydı; ihtiyarlar öyle dediler. Çok uzak değildi, yine de övgü hoşuna gitti. Söylediklerine bakılırsa, bir yıldır hastaydı kız; hastalık gelip gidiyordu. Eski yurtlarındaki bir hükümet doktoru, iyileştiğini söylemişti. İlaçları vardı. İyileştireceklerdi onu. Çok gençti. Burada iki hafta kalacaklardı. Kamyonların benzini yoktu. Keçileri cı-

lızdı. Genç erkekler çalışmaya gitmişlerdi, keçiler de et tutacaktı bu arada. İki hafta dinleneceklerdi. Çok gençti kız. İyileşirdi.

İki hafta boyunca keçilerini hep aynı geçide getirmişti. İki hafta boyunca her öğlen, kızı görmeye gitmişti. Boğazladığı ufacık bir oğlağı armağan etmişti ona, ağabeyinin karısından aldığı yumurtaları; bir-iki kere de sütle yemiş götürmüştü. Önceleri, ihtiyar kadınlardan biri alıyordu armağanları, sonraları, iyileşmeye yüz tutunca, kız kendi çıkmış, yemeği eliyle pişirip onu da sofraya çağırmıştı.

İhtiyarlara da armağanlar getirmişti: Kadınlara bir top kumaşla işe yaramayan madeni düğmeler, işçi gömlekleri; erkeklere, tütünle bir şişe mezkal; delikanlılara mermiler ve deri kayışlar. Kız dışarıda oturabilecek kadar iyileşince, keçilerinin başına dönme saati gelip çattığında onunla birlikte yürümeye başlayınca, ihtiyar kadınlar ortalıkta görünmez oldular; ihtiyar erkekler de güneşlendikleri yerlerde başlarını çevirip onlara bakmıyorlardı bile.

Akşamları, keçileri ağabeyinin ağılına sokup aileyle birlikte akşam yemeğini yedikten sonra içkievine gidiyor, iyice sarhoş olana kadar bir başına içiyordu. Tek başına, hiç kimseyle konuşmadan, tütününü, içkisini içiyor, kapanma saati gelince orospuların sokağına da gitmiyordu. İkinci haftanın bitimine doğru bir gece, içkievi kapandıktan sonra bir şişe mezkal alıp Kızılderili kampının bulunduğu tepeye tırmandı. Kamptan biraz uzak bir kayanın önüne çöktü, bildiği bütün türküleri söyledi. Hepsi acıklı türkülerdi. Kız kamyondan çıktı, mutfak gereçlerinin durduğu bölmedeki bir su tenekesinin ucuna ilişti. O, ay batana kadar türkü çığırdı, sonra şişesini bir kaya parçasına çarpıp kırdı, geçitten aşağı doğru yürüyüp gitti.

O gece ağabeyinin evinde uyuyamadı. Geçidin dibindeki ırmağın kıyısına uzandı. Yıldızların ışığında ırmak, yeryüzünün granit gövdesinde açılmış gümüş bir yarayı andırıyordu.

Ertesi sabah, doğru Kızılderili kampına yollanmış, kızı hastayken getirdiğinde karşılaştığı ihtiyarla konuşmuştu. İhtiyar, karısından kahveyle ekmek getirmesini istemişti. Önce hiç konuşmadan yediler, içtiler; sonra konuşmaya başladılar. İhtiyara kızla evlenmek istediğini söyledi.

"Sizin oralarda kız yok mu?" diye sordu ihtiyar.

"Var. Dolu."

"Karı olarak sizin oranın kızlarından birini seçmeliydin."

Biliyordu, doğrusu oydu. Mahalledeki kızlardan birini alıp ağabeyinin evine bitişik bir ev kurmak, çarşıda bir sergi ayarlamak, bir sürü çocuk yapmak, doğru olan buydu, onurlu bir adama yaraşan davranış biçimi buydu; köyün bütün erkekleri oldum olası böyle davranmışlardı. Bu yaranın içine nasıl işlediğini, kendisini alışageldiği yaşamdan nasıl koparıp götürdüğünü anlayamıyordu. Açıklayamıyordu bir türlü; çünkü olup bitenler, konuşmayla aydınlanmayacak kadar karanlıktı yüreğinde. "Başka bir şey bu," dedi yalnızca.

"Sizinkilerle konuştun mu?" diye sordu ihtiyar.

"Seninle konuştuktan sonra konuşacağım onlarla."

"Karşı koyacaklar."

"Belki."

"Ya karşı koyarlarsa?"

"Karşı koyduklarıyla kalırlar. Bir şey değişmez."

"Bir uğursuzluk seziyorum bu işte. Meksikalılarla Yakiler hiçbir zaman dost olmadılar."

"Bu kıza dostluk duyuyorum ben."

"Sizinkiler karşı koyarsa, nerede yaşayacaksınız?"

"Keçilerim var. Üç-beş tavuk alırım. Bir kulübe yaparım. Amerikan yapısı bir tüfeğim, bir sürü mermim var."

"Yalnız yaşamak iyi değildir."

"Bu kıza dostluk duyuyorum ben."

"Yeterli mi bu kadarı?"

"Bu yeterli değil de insanın kendi daracık çevresinde yaşayıp gitmesi, hiç böyle bir duygu tatmaması mı yeterli?"

İhtiyar adam bir süre ses çıkarmadı. "Töreni biz düzenleriz," dedi sonra. "Gerçi yoksuluz, ama bir tören düzenleriz."

"Bizimkiler de bir tören yaparlar."

"Onun önemi yok. Kızla senin aranda, törenlerin gerçekleştiremeyeceği, yalnızca dile getirebileceği o şey var nasıl olsa."

Sonunda, eski kamyonlarla yağlı çadırlar arasında kalan açıklıkta, kızın kabilesi bir tören düzenledi. Tek tören bu oldu. İhtiyarla konuştuğu gün, ağabeyiyle de görüşmüştü. *Finka*'nın yanı

sıra (eskiden babalarının olan bu çiftlik, şimdi ağabeyinin malıydı) evi, keçileri, tavukları, bir karısı, dört çocuğu ve çarşıda üç sergisi –biri et, biri sebze, biri yemiş için– vardı ağabeyinin; işi başından aşkın bir adamdı. Gün boyu, sürüyle insana dert anlatırdı. Tedirgin bir adamdı, iyi yürekliydi ama tedirgindi nedense. Geceleri, ailesinin yanındayken bile tedirgindi; içkievine gittiğinde mezkal da yatıştıramazdı onu, sinirlerini gevşetemezdi.

Ağabeyi, Kızılderili bir kızla evlenmenin akıllıca bir iş olmayacağını söylemişti. Bir gecelik bir gönül eğlencesi olsa zararı yoktu tabii, o zaman kimse bir şey diyemezdi. Kızılderili kızların çılgınlar gibi seviştiklerini bilmeyen yoktu. Yalnız karı olarak işe yaramazlardı; büyük yanılgıydı bir Kızılderiliyle evlenmek. Bir kere tembel olurdu Kızılderililer. Yalan söylerlerdi. Kötü kokarlardı. Yakından tanıyordu onları; kaç kere iş ilişkisi kurmak zorunda kalmıştı. Tanrı, onları öbür kullarından ayırabilmek için bedenlerine kötü bir koku yerleştirmişti. Kızla evlenmesi hiç akıl kârı değildi. Tembel tembel yatardı Allah bilir. Böyle bir karısı olan, birkaç kuruş koyamazdı bir yana. Kasabada oturamaz, çarşıda bir sergi sahibi bile olamazdı. Kızılderiliden karı alanlarla alışveriş etmezdi ki kasaba halkı. Paralarını çarptırmaktan korkarlardı. Karılığa seçeceği kızın evini temiz tutacak, para biriktirmesine yardım edecek, pazar sabahları çocuklarıyla birlikte kilisedeki ayine katılacak, komşuları arasında saygınlığını koruyacak biri olması şarttı. İyi bir karı, dedi ağabeyi, akıttığın değerli suyu emen, karşılığında iyi ürün veren bereketli bir toprak parçasına benzer; oysa Kızılderili bir kadın, ne kadar sulasan da suyunu boşa akıtan kurak bir tarladan başka nedir ki? Hem sonra, aileye bir Kızılderilinin katılması herkese mutsuzluk getirecekti. Karısı, bir Kızılderiliye nasıl "eltim" diyebilirdi.

Ağabeyine yaradan söz açmayı düşünmedi bile. Duygularını tıpatıp açığa vuracak sözcükleri bulabilse de –diyelim ki vardı böyle sözcükler– yine bir işe yaramazdı; onun sözcükleriyle ağabeyinin aklından geçenler, birbirini tutmuyordu ki.

Böylece kendi insanları arasında yapılacak tören suya düşmüş oldu. Kardeşine son bir gözdağı vermek amacıyla ağabeyi, rahiple görüşmüştü. Çağrısına uyup rahibin evine gittiğinde nasıl ürküyle dolmuştu içi! Kutsal bir odaydı burası; duvarlara dizilmiş raflarda

sürüyle kutsal kitap vardı. Rahip oturduğunda, Kurtarıcı'nın Haç'a gerilmiş resmi başının tam üstünde duruyordu. İsa'nın yaralı, beyaz gövdesi kaskatı gerilmişti Haç'a; anlatılmaz bir acı fışkırıyordu yüzünden. Kollarından biri, eklem yerinden fırlayacak gibiydi.

Rahip, Kilise'ye bağlı olmayan, belki de bağlanmayı bile düşünmeyen bir Kızılderili kızla evlenmemesini öğütlemişti, uyarmıştı onu. Üstelik kız dine girmek istese bile, hemen olmazdı bu; layık olduğunu göstermesi gerekiyordu, dersler alacak, özverilerde bulunacak, dualar öğrenecekti, uzun bir işti yani. Hele aptalsa, öğretilen dersleri, duaları çabucak kavrayamazsa, vaftiz de edilemezdi, Kilise üyeliğine alınamazdı. Kızılderililer hem inatçı olurlardı hem budala. Kaç kereler vaftiz etmeye kalkışmıştı onları –üstelik eğitimden geçirmeden– yine de istememişlerdi. Kurtarıcı'yı küçümsemişlerdi. Tahtalara çivilenen, kafasına kaktüs sokulmasına engel olamayan bir tanrıya neden yakaracağız, diye sormuşlardı. Böyle bir tanrı nasıl yağmur yağdırabilirdi? Evet, hem aptal hem de inatçı insanlardı bunlar, kızın da pek farklı olabileceğine inanmıyordu rahip. Kilise'ye katılmak istemeyecekti o da.

Rahip bir konuda daha uyarmıştı: Her şeyi göze alıp kızla evlenmeye kalkışırsa, kendisi de Kilise'nin üyesi sayılamayacaktı. O zaman kasabada hiç kimse bakmazdı yüzüne. Korku ve karanlık içinde tek başına yaşardı bundan böyle. Rahip "karanlık" anlamına gelen OSCURIDAD sözcüğünün üstüne öylesine basmıştı ki, dünyanın kuruluşundan kıyamet gününe kadar yayılmıştı sözcük. Sonra susmuştu; odadaki sessizlik de uçsuz bucaksız bir karanlığı, acı-soğuk, bitimsiz bir geceyi andırıyordu.

Tek tören olmuştu o yüzden. Eskiden düzenledikleri törenlere hiç mi hiç benzemiyordu, ihtiyar adam öyle demişti. İyice yoksul bir halktılar artık, toprakları azdı, en verimsiz topraklar da buradakilerdi. Kadınlar, kızı kamyonlarla çadırlar arasındaki açıklığa götürdüler. Üstünde usta ellerin işlediği kat kat etekler vardı; ama hepsi eskiydi, solmuştu. Omuzlarından yumuşak antilop derisinden bir atkı sarkıyordu. Kadınlar, çevresine dolmuşlardı; ihtiyarlarla, gençlerden biri çiftin yanıbaşlarında bekliyorlardı. İhtiyar, göz kırparak, genç koruyucuyla savaşmasını söyledi;

gelgelelim bir iki yumruklaşmadan sonra araya girdi; kadınlarla genç koruyucu geri çekildiler. Aradaki boşlukta yalnızca kızla o kaldılar. Kız, tuzla buğday sundu, kocası uzattıklarını aldıktan sonra bu kere kızarmış et çıkardı; birlikte yediler. Bu yemek süresince ihtiyar, öbür ihtiyarları peşine takmış, yeni evli çiftin çevresinde garip, yavaş bir dans başlatmıştı. Sonra kızın atkısını çözdü ihtiyar, aynı atkıyla ikisini sarmaladı. Şarkılar, danslar birbirini izledi; neden sonra çadırlardan birine götürüldüler. Haşlanmış keçi eti, fasulye, buğday aşı vardı çadırda, bir de ince derilerden yapılmış döşek. Bir çanaktan birlikte yemiş, o güzelim deriler üstünde birleşmişlerdi.

Ertesi gün, kendi adına ufak bir tören düzenledi. Kızı kasabaya götürdü, bir çift siyah rugan pabuç aldı. Sonra kiliseye gittiler. Güneş tepeyi bulmuştu. İçeride kimsecikler yoktu. Serin yapıda, ak saçlı San Pablo'yu, bir avcının sabırlı ve kuşkulu gözleriyle bakan San Andrés'i, bir onbaşıyla bir yüzbaşıyı anımsatan San Ignacio ile San Javer'i... Hepsini teker teker tanıştırmıştı karısına! Azizlerin önlerine konmuş kaplardaki kutsal suyla alnını, göğsünü, omuzlarını ıslatmayı öğretmiş, Haç'ı göstermişti; tanrısını yakıp kavuran tutkudan söz etmişti. En sonunda sunak parmaklığının yanıbaşında duran koca Haç'ın önüne gelmişlerdi. Karısının elini tutmuş, parmaklarını önce dikenli taca, sonra da beyaz göğüsteki alaca yaraya değdirmişti. Sonra Haç'ın arkasına geçmişlerdi; İsa'nın ayaklarına çakılmış çivilerin izlerine sürmüştü karısının parmaklarını; eklemleri, kemikleri, etin ve kanın birleşimini duysun istemişti. Yan taraftaki sunaklardan birine yönelmişlerdi daha sonra; acılı Tanrı'nın annesi oradaydı. Kocaman cam kâsenin içinde sakin ve mutlu görünüyordu, omuzlarına altından bir atkı sarmıştı. Atkı, resim değildi, gerçek bir atkıydı; kasabanın kadınları, yıllar önce, dağlardaki madenler daha tükenmemişken örmüşlerdi onu. Çok değerli bir atkıydı. Saf altındandı. Şu anda kaç peso değerinde olduğunu kimse bilmiyordu; cam kâsenin altında korunması da o yüzdendi zaten. En sonunda, altın sunağa geldiler; beyaz-sarı çiçeklerle süslü sunağın önündeki parmaklıkta diz çöktüler, acılı Tanrı'ya kendilerini kutsaması için yakardılar.

Dilek mumlarından birinin önüne, cebinde kalan birkaç madeni parayı koydu, ufak bir ateş yaktı. Aşkları içindi bu ateş, bu

çiçekler, şu acı veren Tanrı. Kiliseden çıkışta yeni pabuçlarını çıkardı kız; o da bağlarını birbirine dolayıp omzuna astı pabuçları. Ağabeyinin karyola yapması için verdiği keresteyle demiri bir merkebe yüklediler, tepeyi tırmanmaya başladılar. Kız merkebi iteliyor, o boynunda karısının bir o yana bir bu yana sallanan siyah rugan pabuçları, keçileri güdüyordu.

Artık, ölüyü giydirmek gerekiyordu. Tahta sandıktan temiz, pamuklu bir beyaz gömlek çıkardı, katılaşmış bedenin üstüne binbir güçlükle geçirdi, karısının hâlâ dipdiri duran ölü memelerini, esmer karnını, (bir zamanlar ufacık bir kömür yığınını andırırdı bu karın, ama ten şimdi öylesine pörsümüştü ki, gergin derinin altından kaburgalar seçiliyordu) kara, ölü cinsel organını örttü. Daha önce hiç görmemişti bu küçük üçgeni, şimdi de görmek istemedi. Sandıktan iç etekleri, giysileri çıkardı. Kabilenin düzenlediği törenden sonra pek giymemişti onları kız. Bunları giydirmek daha kolaydı; üçünü, dördünü giydirdi üst üste, sonuncu etek, siyah yündendi, kırmızı dantelle çevrelenmişti. Bir de bluz buldu, birlikte kasabaya gittiklerinde giydiği beyaz düz bluzu. Sandığın dibinden kâğıda sarılı pabuçlarını çıkardı. Pabuçlar çok bol geliyordu kızın ayaklarına, eti iyice çekilmişti. Topuğuna, parmak uçlarına kâğıt tıktı. Olmuştu. Çıkmazlardı artık.

Karısı hazırdı. Saçını da bir düzene koyması şarttı, ama ne yapacağını kestiremedi. Örmeliydi mutlaka; örgüler kapkara çizgiler gibi akıp gitmeliydi ölü meme uçlarının üstünden. Ne var ki parmakları bu ince işin üstesinden gelemeyecek kadar kabaydı. Evet becerememeyecekti. Saçları salması gerekiyordu. Doğru değildi. Biliyordu. Bedenin şarapla yıkanması gerektiğini de biliyordu, ne ki şarabı yoktu. Her şeyi eksiksiz yapması beklenemezdi. Daha önce karısını gömmüşlüğü yoktu ki. Giydirdiği cesedi çıplak yatağın üstüne uzattı. Islak gömlekle kirli su kabını dışarı taşıdı. Kaynar suda yunmasına karşın yine de lekeli görünen gömleği sıktı, bir çalının üstüne kurumaya bıraktı. Bir çukur kazmak geldi içinden; kan lekelerini, karısından yaşam gücünü usulca çekip götüren o sarımsı zehiri paklamak için çukuru alabildiğine suyla doldurmak... Ne var ki bir şeye yaramayacaktı bu çaba. Beş on san-

tim derinde sapasağlam kayalar çıkacaktı karşısına. Aslında dağ, yekpare bir kayaydı, çorak ve yabansıydı. Hiçbir şey gömülemezdi buraya, zaten kaç dirim barındırıyordu ki... O zaman suyu kuma serpti, buğulanışını gözledi.

Başka bir kapta, daha küçük bir kapta, kalan erzakı kaynattı, küçük kalıplara bölmek üzere tütsüledi. O sırada, kahve geldi aklına; onun için bir başka kap gerekliydi, bolca su götürmek de şarttı. Yanık şekerin yarım tekerini almaya karar verdi. Bitkin düştüğünde *agua dulce* hazırlayabilecekti böylelikle.

Palasıyla iki kalın bakla sırığı kesti, kızın hasta düşmeden önce dokuduğu hasırdan bir sedye yaptı. Cesedi sedyeye yatırdı, antilop derisiyle örttü; ayaklarına, karın boşluğuna, boynuna hasırlar tıkıp düşmesini önledi. Sedyenin baş kısmına erzakını tıkıştırdı, keçi derisinden tulumun içinde iki galon kadar su vardı, şekeri bir beze sarmıştı. Palasıyla su tulumunu beline bağladı.

Bir süre kulübenin içinde dönenip durdu, *ne var başka? Ne var başka?* Her şeyi yanında olmalıydı. Tüfek? Tüfeği yanına almak istiyordu, ama bunca yükü taşıyamazdı. Tüfekle beş mermiyi kulübenin çatısına sakladı. Buralara kimse uğramazdı; kulübenin arkasındaki yol güneye, batıya ve denize gidiyordu. Bir zamanlar madencilerle kasabalılar kullanırlardı bu yolu, ama şimdilerde herkes anayolu seçiyordu; dağ sıralarının ardından dolaştığı, yüz kilometre daha uzun olduğu halde. Çünkü kimse canını tehlikeye atmak istemiyordu. Kulübenin pencerelerinde ne cam vardı ne kepenk, kapıya da bir çul gerilmişti.

Ne var başka? diye düşündü, *başka ne?* İki yıl süren aşklarının böylesine çabuk toparlanabilmesi, atılan, saklanan, yürekte tutulan nesnelerin bunca azlığı inanılacak gibi değildi. Kulübe boşalmıştı bile. Birkaç kapkacak kalmıştı yalnızca. Tavandan kırmızı biberler, kurutulmuş etler sarkıyordu. Yağ lambası masanın üstündeydi, incecik eğreltiotlarından paravanıyla döşek çırılçıplaktı. Geriye kalan her şey sedyedeydi.

Yola çıkmalıydı artık. Baş tarafı tutan kayışı alnına geçirdi, ucunu sedyenin ortasına doladı. Baktı. Ne hain bir gaga vardı görünürde ne de kara kanatlar yüzüyordu sessiz, parlak gökte. Daha çok erkendi. Onlar da gelecekti birer birer –biliyordu–, ama daha değil. Daha çok vardı. Sırıkları omuzladı, yola koyuldu. Şans yar-

dım ederse, ilk geçide gece bastırmadan varacaktı. Dik yamaçtan aşağı güçlükle indi, çorak kaya parçalarının uzayıp gittiği toprakta sırıkların yeşil, ıslak uçları garip bir gıcırtı çıkarıyor, ağıt yakıyordu sanki. Bir palayla yarılmışçasına iki yana biçilen yabanıl topraklar, sıcaktan kavruluyordu. Gece uzaklardaydı, geçidin serin tabanı da... Sırtına olanca ağırlığıyla yüklenen sedyeyi dengelemeye, yamaçtan inmeye çabaladı. *Neden bu kadar güç geliyor*, diye düşündü, *yukarı taşıdığımın yarısından az yük varken şimdi sırtımda?*

II

Geçidin tabanına vardığında karanlık bir saattir bastırmıştı. Son yamaç beklenmedik güçlüklerle doluydu. İki kere ayağı kaymış, yuvarlanmıştı; dengesini bulmak için kollarını iki yana açtığından baş taraftaki kayışın durmaksızın öne çektiği tabutu kollayamamış, üstüne yıkılan cesedin ağırlığı altında korkudan soluğu kesilerek kalakalmıştı.

Geçidin tabanına varınca hemen çözdü kayışı, gecenin ayazında serinlemiş bir kayaya uzandı. Elleriyle yüzünün bir yanı kan içindeydi, düşüş sırasında yaralanmıştı: tabutun sık sık çarpması yüzünden beline müthiş bir ağrı girmişti. Uzun bir süre yattı, uyumak istediği halde uyuyamadı bir türlü. Sonunda kalktı, ufak bir ateş yaktı. Yiyecek kalıplarından birini ısıttı ateşte, sukabağının

içine koyduğu *agua dulce*'yle yedi. Pek az kalan kara tütününden içti; ama yavaş yavaş, tadını ala ala.

Geçidin duvarlarında çakal sesleri yankılanıyordu. Biraz önce indiği duvardan mı geliyordu bu sesler, yoksa öte yandan, yarın sabah tırmanmak zorunda olduğu tepeden mi, anlayamadı. Zararı yoktu. Çakallar, korkak olurdu. Yiğit avcıların avlarına göz koyarlardı olsa olsa; ya da tavuk, oğlak gibi korunmasız, küçük yaratıklara. Serpilmiş bir oğlağa bile saldırdıkları görülmemişti. Orada karanlıkta ulumaları, cesedin kokusunu aldıklarındandı; karınları açtı. Ama korkaktılar işte. Kendisi orada bulunduğu sürece aşağıya inmezlerdi. Acaba bir bölüğü şu anda kulübedeki tavukların kokusunu almış mıydı? Sanmıyordu. Çiti aşmak epey sürerdi.

İnce pamuklu battaniyeyi tabutun üstünden aldı, ölü karısının yanıbaşına yere yaydı; kıvrıldı oracıkta. Çakallar birdenbire susmuşlardı. Önce kendi kıpırdanışına bağladı bunu, ama ulumalar yeniden başlayınca yanıldığını anladı. Belki de daha küçük bir av bulmuşlardı, küçücük, yumuşacık yepyeni bir canlı –yuvalarında mızıldayıp duran, gözleri kapalı, bir günlük tavşan yavruları sözgelimi–; hiçbir tehlikeyi göze almaksızın parçalayabilecekleri cinsten bir av. Belki de kendilerinden daha iri bir yaratıktan ürkmüşlerdi. Yoksa kaplan-kedi mi gelmişti? Onun genellikle, keçilere, davara saldırmadığını biliyordu; yalnız bir kere tatlarını almayagörsün, başlarından eksik olmazdı; düşkün, yaralı hayvanları seçerdi kolay av diye. Ama bir yıldır ortalıkta görünmemişti; bir yıl önce de bir keçi kaçırmıştı toputopu. Ateş etmiş, vuramamıştı. Kısa sürede menzilin dışına çıkmayı başarmıştı hayvan. Ne olursa olsun, kendisinin orada olduğunu öğrenmişti ya, keçilerin korunmasız antiloplarla küçük ceylanlara benzemediklerini anlamıştı. Anlamış olmalıydı, çünkü görünmemişti bir daha. Öyleyse çakalların suskunluğunun nedeni başkaydı; gelgelelim bu konuda daha fazla kafa yoramayacak kadar yorgundu. Yan döndü, bacaklarını topladı, bereli ellerini dizlerinin arasına sıkıştırdı.

Uyandığında başını cesedin karnına dayalı buldu; demek gecenin bir saatinde o yana dönmüştü. Hemen fırladı, kutsal bir şeyi lekelemiş gibi bir utanca kapıldı. Battaniyeyi toparladı hemen, katladı, tabutun içine koydu. Soğuk tütsüden yedi, *agua dulce* içti,

ellerine çatlamasın diye su serpti. Ayalarını dikkatle inceledi. Derin değildi kesikler, ama acı veriyordu. Sarması gerekiyordu bu yaraları; yoksa tabutun sırıkları deriyi yüzecek, terle birleşince acı büsbütün artacaktı. Gömleğini sıyırdı, etek kısmını kesti. Gömleğin kumaşı inceydi, yine de biraz koruyabilirdi ellerini. Aslında battaniyeden bir parça kesmesi daha doğruydu; ileride, yaralar azarsa öyle yapacaktı. Şimdi değil. Daha değil. Karısıyla paylaştıkları şu birkaç eşyayı elden çıkarmamak için var gücüyle çalışmalıydı, ne gerekirse yapmalıydı. Yine gömleğini sırtına geçirdi, baştaki kayışı alnına doladı, sargılı elleriyle sırıkları kavradı.

İki saat hiç durmaksızın yol aldı. Ellerinin durumu kötülediği halde yürüyüşü hızlanmış, öğleye doğru duvarı yarılamıştı. Öte yandaki yamaçtan çok daha düzgündü buradaki yol. Bir kere o kadar çok başıboş kaya parçası yoktu; iri kayalarla kaplıydı. Yamaç, daha sarpı kuşkusuz, ne var ki ayak basacak yerler sağlamdı. Yalnız yarmalardaki dönemeçler güçlük çıkarıyordu. Öbür koyaktakiler kadar geniş değildi bunlar; o yüzden de tabutu sırtında rahatça çeviremiyor, önce ağırlığı tek omzuna vererek tırmanıyor, geriliyor, sonra yine dönüp yeni dönemece hazırlanıyordu. Sarı kayalara oyulmuş bu yarmalardan bazısı öylesine dardı ki tabut sığmıyordu; yük eşeğine binmiş bir adamın geçeceği genişlikteydi çünkü, ona göre hesaplanmıştı. Oralarda, tabutu yana eğmek zorunda kalıyordu; sırıklardan birini yolun ortasına, öbürünü duvarın kıyısına dayıyor, dönmeye çalışırken yalnızca baştaki kayışla dengeyi sağlamaya çabalıyordu.

Bu dönüşlerden birinde kayış koptu. Dışta kalan sırık, yamacın ucuna dayandı; az ötede kaktüslerle dolu bir uçurum yatıyordu. Tabutu kavramaya çalıştı, ama sırıklar terden öylesine kayganlaşmışlardı ki... Sargılı elleri, herhangi bir nesneyi sıkıca kavrayamayacak kadar uyuşuktu. Tabut iki yana sallandı, aşağı yuvarlandı.

Kendisi de yüzükoyun kapaklandı. Tabut dört metre altında duruyordu, dikenli sarmaşık daha da inmesini engellemişti. Elleri biraz sağlam olsa, tabutu oradan almak işten bile değildi. Gömleğini çıkardı hemen, kayaların üstüne kurumaya astı. Sonra ellerindeki kirli sargıları çözdü, yere çöktü, yaralı ellerini güneşe

tuttu, kurumalarını bekledi; şapkasından başka kızgın güneşten korunabileceği hiçbir şey yoktu.

Yarım saat kadar dinlendi. Kalktı, gömleğinin kalan kısmını iki büyük parçaya böldü, ellerine sardı parçaları. Eski sargılardan daha kalındı bunlar, daha da kullanışlıydılar.

Ayaklarını ve sırtını çukurun iki kıyısına sıkı sıkı yapıştırdıktan sonra eğildi. Sırıklardan birini kavradı, tabutu usulca yukarı çekti; şimdi alttaki sırıklar göğsüne sürtüyordu, tabutun başı, karşı duvara dayanmıştı. Hiç telaş etmeden, yavaşça işe başladı. Sırıkları bütün gücüyle çekiyordu; sonunda uçurumun ağzında su yüzeyine çıkan bir toprak tabakası gibi göründü tabut. Denge noktasını bulana kadar bu çabayı aksatmaması gerekiyordu. Çekti, çekti. Şimdi tek sorun kalmıştı geriye: Göğsüne dayalı sırıkları kavramak ve bir çırpıda tabutu uçurumun ağzından yola doğru aşırtmak. Bir ayağını çekti duvardan, altında uzanan bitki tabakasını usulca denedi. Çürümüştü bitki örtüsü, ama bu kadarcık ağırlığı kaldırabilirdi. Bunları düşünürken karşı duvara yasladı bedenini, ellerini uzattı. Sırıkları yavaş yavaş kaldırdı; tabutun ayakları, avuçlarına batıyordu. Ani bir hareketle öbür ayağını da indirdi, bitki tabakasına bastı, tabutu tuttu, uçurumun ağzından aşırttı. Tabut çıkmıştı tepeye, gelgelelim alttaki sarmaşıklar hışırdadı, kırıldı. Biraz sonra uçurumun dört metre dibinde, kaktüsler arasında yatıyordu.

Toprağa değmişti sonunda, uzun süre yattı. Bilinci yerindeydi de kımıldama gücü kalmamıştı artık. Gövdesinin üst yanı sıyrılmıştı, kanıyordu, yine de hemen algılanamayan yepyeni bir acıydı bu. Başının sol yanında da bir yara vardı galiba, düşerken bir dikene ya da bir kaya çıkıntısına çarpmış olmalıydı. Şapkası yoktu ortalıkta. Yanağından akan kanı duydu, ağzında kan vardı. Yattığı yer serindi. Su istedi canı, ağzındaki kanın burukluğunu giderecek kadar su. İyi geliyordu, tazeliyordu bu serinlik, serinliğin yanı sıra kısa bir süre de olsa didinmeden kurtulmanın verdiği erinç.

Acı yoklayınca yerinden kalktı, sarmaşığı kesti, usulca tırmanmaya koyuldu, tepeye yaklaştığında dalları biraz daha budayıp yol açtı kendine; sırtı çıplak kayaya her değişinde yüzü acıyla büzülüyordu. Ağza varınca palasını fırlattı, dirseklerine

abanıp tabutun yanına çekti gövdesini.

Yattığı yerde, gücünün geri dönmesini beklerken, *agua dulce* ile bir şeyler yemek için dayanılmaz bir istek duyduğunu fark etti. Ama biliyordu ki, bu isteğe boyun eğecek olursa kesinlikle doruğa varamazdı. Oysa ancak tepeye çıktıktan sonra yiyip içebileceği konusunda kendine söz verirse, acıyla açlık bir olur, bedeninden kendisinin bile ayrımında olmadığı bir direnç bulup çıkarırlardı; o zaman düşmeden önce yaptığı hesaptaki ufacık bir yanılma payıyla varabilirdi tepeye.

Ayağa kalktı, ağzındaki kuruluğu giderecek kadar su içti. Yutmadı suyu, avcuna akıttı, başındaki ve yanağındaki kanı da yıkamış oldu böylelikle. Bir kaktüsün dikenlerini palasıyla sıyırdı, birkaç çentik aldı, yapışkan sıvıyı sıktı. Başına sürdü bu merhemi, elinin eriştiği bütün yaralara sürdü, sonra yaranın, kesiklerin üstüne ince kum bastı. Tatarcıklar tatlı suya yapışırlardı, ama kum ufalanıp dökülmeden derisine diş geçiremezlerdi: O zamana kadar da gece olurdu nasılsa. Tabutu omuzladı.

Hiç kesintisiz, aşağı yukarı iki saat süren bir tırmanıştan sonra tepeye vardı, durduğunda tükenmişti. Öğle üstünü en çok bir saat geçiyordu, küçük bir çıkıntının dibinde bir gölge bulabildi. Hemen yemeğe girişmedi; elleri titriyordu yorgunluktan. Su tulumunu bile bulup çıkaramadı. Kaya çıkıntısının altına uzanıp gözlerini yumdu. Hiç acelesi yoktu. Kenardan dolanmak daha da kolay olacaktı. Bayırın bu yanında, geçide yuvarlanacakmış gibi duran küçük tümsekler gözü alıyordu. Tabutu taşımak kolaydı, dönemeçler de azdı zaten. Büyük güç harcamak gerekmiyordu, tabutun sırtına çarpıp yürüyüşünü engellememesini sağlamak yeter de artardı bile.

Uyandığında ikindinin erken saatleriydi. Geriye kalan tütsülerden iki kalıbını yedi, şekerin yarısını sukabağındaki suyla karıştırıp içti. Uyurken, başındaki yara kanamıştı azıcık. Pıhtılaşmış kanı temizleyince, yaranın daha fazla kanamayacağını anladı, rahatladı. Bir kaktüs daha soydu, özsuyunu sıktı, yarasına sürdü, sonra yarayı ince kumlarla örttü yine. Ellerindeki sargıları çözdü, derin kesikleri yıkadı; sargılar kuruyunca, ellerine sardı, bu kere daha sıkı, parmaklarına daha bir esneklik tanıyarak. Baştaki kayışı onardı sonra, tabuta bağladı, yamaçtan inmeye başladı.

Günbatımından önce ikinci geçidin tabanına varmıştı. Tabutu kumsala çekti; oturduğunda bitkinlikten tir tir titriyordu. Engebelerden birinde, sert bir tümsekte tökezleyip üçüncü bir kere düşmüştü. Sol elindeki sargı açılmış, yarası büsbütün azmıştı. Göğsü de sıyrılmıştı gerçi; ama yüzeysel bir sıyrıktı bu, fazla kanamamıştı. Geçitte hava serin ve tatlıydı, eliyle koymuş gibi biliyordu yine de ateş basıyordu gövdesini. Güneş etini yakıp tüketmişti, çiziklerin çoğu şişmeye başlamıştı. Suya rastlanmazdı geçitte, bazen çürümüş bitki saplarında ufak ceplere, su dolu ceplere rastlanırdı. Duvar boyunca süründü, yosun ya da yeşillik aradı. Bir sürü cep buldu. Çoğu boşalmıştı, ama sukabağını iki kere dolduracak, gövdesindeki bütün kesikleri kandan arıtacak suyu toplayabildi. Elindeki yaraya ıslak yosun bastı, sargıları araladı hafifçe. Tabuta koştu sonra, tulumdan su içti. Geri kalan suyu gözden geçirdi dikkatle. Kasabaya kadar, tulumun yarısını biraz aşan suyla yetinmek zorundaydı. Çok değildi, ama yeterdi. Artık tırmanılacak sarp yamaç yoktu önünde. Sabahleyin gidecekti bu geçitten, on beş-yirmi kilometre boyunca bayırları aşacak, kasabanın bulunduğu vadiye varacaktı. Bitkindi. Hızlı yürüyemeyecekti; ama yürüyüş bütün bir günü alsa da, su yetecekti.

Güneş bayırın arkasında yitip gitmişti. Geçidin duvarları, erguvanlara, koyu mavilere dönüşüyordu. Tabandan yükselen serin havayı iliklerinde duydu. Isı usulca kaldırdı bedenini. Kollarındaki, bacaklarındaki kaslar, yorgunluktan seğirmeyi bir yana bıraktılar. Bu yemekle bu şekerden yeterince güç toparlayabileceğini biliyordu, yine de yanına kuru etten birkaç dilim almadığına yandı. Gerçi o zaman daha çok su harcayacaktı, üstelik et, susuzluğunu durmadan pekiştirecekti; ama dayanıklı, özlü bir şey olacaktı midesinde hiç değilse.

Ölgün ışıkta, kumların arasında dolanan, yabanbaklalarının arasında gizlenen bir tavşancık gözüne ilişti. Hasta bir tavşan bu, diye söylendi. Ancak hasta bir tavşan böyle kedi gibi dört ayak üstünde sürünür, kulakları düşer. Sıtmaya yakalanmış, koşamıyor. Ya hasta ya da gebe. Doğum yapmadan az önce böyle sürünür dişi tavşan, tüylerini yolup yavrusuna yuva hazırlayabileceği bir yer arar. Ama gerektiğinde kaçar da. İki canlıdır; insan ayağı yetişemez ona. Keşke tüfeğini getirseydi, ne iyi olacaktı.

Üç küçük kaya parçası aldı yerden, yabanbaklalarının oraya doğru yürüdü. Tavşan, çalıların arasına gizlenmişti; geniş bir açı çizmesi gerekiyordu ona yaklaşırken. Bir ara, yeşilliklerin arasında, yaprakları yemek için en ufak bir çaba bile göstermeyen tavşanı seçti yine. Bir kulağı düşmüştü hayvanın, öbürü geriye doğru kıvrılmıştı. O uzaklıktan, başının sallandığı görülebiliyordu; hayvana inme inmişti sanki. Besbelli hastaydı. Kaçamıyordu.

Taşlardan birini fırlattı. Beş-altı metre uzağına düştü tavşanın. Hayvan başını yan çevirdi, titremesi iyice belirginleşmişti artık. Yürüdü, onun on-on beş metre yakınına gelmişti şimdi. Tavşan yerinden kıpırdamıyordu bile. İkinci taşı fırlattı. Hayvanın başının birkaç metre uzağına düştü taş. Tavşan koşmaya başladı.Önce sıçradı hafifçe, zıplamaya çabaladı, tökezledi, yine sürünmeye koyuldu. Hemen seğirtti ardından. Tavşan, bir kum tepeciğinin ardında gözden yitti, şaşırtmaca yaptı. Bekliyordu bunu, hazırlıklıydı, tepenin ardına geçip kesti hayvanın yolunu. Usulca döndü tavşan, geldiği yöne doğru birkaç adım yürüdü, sonra ansızın duruverdi. Hemen yetişti. Tavşan, yine sürünmeye başlamıştı. Başını hiç durmaksızın sallıyordu, bütün bedenini bir titreme almıştı. Koştu, elindeki kayayı tavşanın düşmüş kulakları arasında kalan bölüme indirdi olanca gücüyle. Sonra yüzükoyun yere kapaklandı; kıstırdığı tavşan, can çekişiyordu.

Tabutun başına dönünce tavşanın derisini yüzdü, karnını deşti; ellerindeki yaralara pis kan girmemesine büyük özen gösterdi. Palanın ucuyla hayvanın böbreklerini kopardı, yaktığı ateşin ışığında incelemeye koyuldu. Böbrekler sıtmanın etkisiyle leke leke olmuştu. Yavaşça bastırdı üstlerine, evirip çevirdi. Çok hasta bir tavşandı mutlaka. Bunu yerse, sıtmaya yakalanacaktı. Belki yalnız butlarla önayakları kızartsa, iyice kömür haline gelene kadar kızartsa, olurdu. Bu düşünce de saçmaydı ya. Hiç kimse hasta bir tavşanı pişirerek iyileştirememişti daha önce. Böbrekleri biraz daha yardı. Hiç kuşkusu kalmamıştı: Her yanı lekelerle doluydu hayvanın.

Bağırsakları söküp çıkardı, kuma gömdü, sonra butlarla önayakları kesti, sırt kısmını gömdü. Butlarla önayakların derilerini özenle yüzdü. Bir şişe geçirdi, yüzeyleri kapkara kesilene kadar kızarttı. Yanık bölümleri kesip attı, geriye kalan beyaz eti yedi.

Zehiri de, diye geçirdi içinden. *Hastalanacağım mutlaka. Beni öldüreceksin küçük tavşan.* Oysa etin tadı ne güzeldi. Ne var ne yok hepsini silip süpürdü, kemikleri kırıp kemirdi, iliği emdi.

Bitirdiğinde ateş sönmüştü; geçidin serin havasını çıplak sırtında duydu. Birkaç yudum su içtikten sonra battaniyeyi çıkardı, omuzlarına alıp ateşin öbür yanına çöktü. Battaniyeyi alırken eli cesede değmişti; yıkayıp giydirdiğinden bu yana ilk kere değiyordu karısına. Kaskatıydı ceset, öyleyken kokusu keskinleşmemişti daha. Yalnız antilop derisinin kokusu duyuluyordu. Yine de sabah hemen yola çıkması, hızlı yürümesi gerekiyordu. Bunca eti mideye indirmişken on beş kilometrenin ne önemi vardı. Et güven veriyordu içine. Sıtma belirtileri yirmi dört saatten önce ortaya çıkmazdı nasılsa.

Geçide bir göz attı; kopan kaya parçaları ve dört yana saçılmış molozlarla doluydu. Ay incecik bir ışık saçıyordu; ama o, çölün göz alabildiğine uzanan çorak kahverengisini, hain dağları ezbere bilirdi. Karşısındaki görünüm, ay ışığıyla yumuşayacak cinsten değildi. İster gece, ister gündüz, ne zaman olursa olsun, bu görünüm karşısında gözlerini açıp kapayınca kaşlarının arasına bir yumruk yemiş gibi olurdu insan; evet, hiçbir insanın beyni bunca aşağılanmayı kaldıramazdı. Peki, neden buraya çakılı kalmıştı? Başkaları neden kalmışlardı? Babasının nereden, niçin buraya geldiğini bilmiyordu; ihtiyarın sözünü ettiği altın ve cıva damarları, daha kendisi gelmeden tükenmişti zaten.

Onu kısa boylu, öfkeli bir adam olarak anımsıyordu; pos bir bıyığı vardı, sinekkaydı tıraşlı yanakları, boyunbağı ve yaka takmadan giydiği, her gün değiştirdiği gömleğinin pürüzsüz beyazı, bu bıyığın karalığını büsbütün açığa vururdu. Babasının, ağabeyiyle ona dağlarda gömülü maden kaynaklarını anlattığı, avluda hep birlikte oturdukları gece geldi aklına; pek azdı böylesi tatlı geceler. Akşam yemeğinden sonra –ya fasulye ile pilav, ya fasulyeyle peynir, ya menudo, ya tavuklu pilav, pazarları ise hep haşlanmış keçi eti– şimdi ağabeyinin oturduğu evin avlusuna çıkarlar, sinirleri mezkalle yatışmış babalarının anlattığı hikâyeleri dinlerlerdi: Kızılderili kıyımları, esrarengiz toprak kaymaları, düşen kayalar, birbirleriyle bütün bağlantıları kopuk karmaşık geçit yüzünden elden çıkan hazinelerin hikâyeleriydi bunlar. Kar-

deşler birbirine kin güdünce, kazıdan kilisenin payını isteyen bir rahip öldürülünce doğardı bu belalar; yitirilen haritalar, yitirilen inanç, yitirilen bağlılık.

Yemek pişirmek, gittikçe güç geliyordu babasına; iş arasında durmadan pülk içiyordu, öyle ki sonunda onları sofraya çağıran sesi, bir çeşit lanet, bir küfür, zaptedilemeyen bir öfke taşması halinde çıkıyordu; babasının –kadın– işlerini de üstlenmesine yol açan kötü yazgısına beslediği kinin ağırlığı altında ses çıkarmadan, konuşmadan yerlerdi yemeklerini. Hikâyeler bitip de çocuklar yataklarına yattıktan sonra o içmeyi sürdürür, yitirilenleri ve boşa gidenleri düşünürdü belki; gece geç saatlere kadar içer, hüzünlenir, yatağa geldiğinde ayakta duracak hali olmazdı.

Babasının yalnızlığını düşündü ansızın. Daha önce hiç kafa yormamıştı bu konuda, bu yalnızlığın gölgesi altında yaşadığı günlerde bile. Neden acaba? Ağabeyiyle birlikte, tıpkı rüzgâra ve kum fırtınasına ve sonunda bastıran yağmura sırtlarını dönen, fırtınayı böylelikle geçiştiren davar sürüsü gibi boyun eğmişlerdi bu öfke kasırgalarına; hayatın doğal öğelerinden biri sayarak katlanmışlardı. Babalarından, onun yırtıcı acısından uzak durmuşlardı, üstelik yırtıcı bir acı olduğunu bilerek; babalarına bu bırakılmış, unutulmuş topraklara neden geldiğini, karısının, yüzünü bile görmedikleri analarının ölümünden sonra neden çekip gitmediğini, başka bir yerde bulabileceği mutluluğu, hiç değilse –yalnızlıktan kurtulamasa bile– acıdan kaçma olanağını neden görmezden geldiğini sormak zahmetine bile katlanmamışlardı. Ondan uzak durmuşlardı. Bir sabah onu avludaki iskemlesinde ölü bulunca (ölü olduğunu hemen anlamışlardı, çünkü bembeyaz gömleğinin üstünde çok solgun duruyordu bıyığı) artık kendilerine bağırıp çağıramayacağı için üzülmüşlerdi. Öfkeyle babalık aynı şeydi gözlerinde. Sonra kiliseden mezarlığa yürürken, cenazenin önünde ilerleyen tozlu, kara cüppeli iki küçük çömezi, her adımda tabuta kutsal su serpen rahibi, arkada hüzünlü marşlar çalan bandoyu boş gözlerle izlemiş, toprağın derinlerine gömdükleri şeyin aslında korkunç bir mutsuzluk, kapkara bir öfke ve el değmedik bir yalnızlık olduğunu kavramamışlardı bile; aşınmış bir kaya gibi yıkılıveren bir babaydı o gözlerinde, o kadar.

Şu anda nasıl da duyuyordu babasının çektiği yalnızlığı. Avluda geçen o ıssız, sarhoş, acılı geceleri bir bir yaşıyordu. Gecenin her yanında babası vardı; karşılık alabileceğini düşünse, seslenecekti ona.

Battaniyeyi yere yaydı, içine kıvrıldı. Yarın, tam ortasına bir delik açarak, panço gibi giyecekti; güneşten korunamazdı başka türlü. Şu on beş kilometreyi bir çırpıda yürüyecek, karısını, şansı yardım ederse, öbür gün temiz bir mezara gömecekti. Bu iş bittikten sonra ağabeyinin evinde bir süre dinlenecek, sonra dönüp keçileriyle tavuklarını alacak –o zamana kadar kalırlarsa tabii–, ama çit mutlaka dayanır canım! Varını yoğunu satarak yola düşecekti. Doğru Guaymas: Deniz...

Guaymas'ta para kazanmak kolaydı. Her gün yüzlerce gemi balığa çıkıyordu, balık da epey para ediyordu. Karısını temiz bir mezara yatırdıktan sonra Guaymas'a gitmeyi, gemilerde bir iş bulmayı iyice kafasına yerleştirmişti. Önce olanca dikkatiyle gemileri gözleyecek, bu işin nasıl yapıldığını iyice öğrendikten sonra kaptana çıkacaktı. Güç bir iş değildi zaten. Aslında hiçbir iş güç değildi; yeter ki insan önce çıt çıkarmadan nasıl yapıldığını gözlesin. Denizciler de onun gibi insan değiller miydi canım? Sabredip gözlerse, ne yaptıklarını, nasıl yaptıklarını öğrenebilirdi. Hem kaptan o aralar iş olmadığını söylese bile, zengin Amerikalılar vardı orada; balık tutmaya, oyun oynamaya giderlerdi. Duyduklarına bakılırsa Amerikalılar, renk renk güzel gemilerle geliyorlar, balığın bol bulunduğu yerleri gösterecek adamlar kiralıyorlardı; yenecek balıkları değil tabii, yalnızca öldürülecek balıkları. Yemek pişirecek, oltalara bakacak adamlar tutuyorlardı. Büyük balıkların ardına düşmedikleri zamanlarda, deniz kıyısında büyük evler kiralıyor, bütün gün güneşte yatıyorlardı. Kendilerine *burrito, tostada,* buzlu rom getirenlere avuç avuç para ödüyorlardı. Otomobillerini yıkatmak için on peso ödediklerini kulaklarıyla duymuştu. Yine duyduklarına göre, o güzel gemilerin arkasına uzun ipler bağlıyor, bir çift kalas üstünde bütün denizi aşıyorlardı, hem de gemi ipi hızla çekerken. Motorları kullanan adamlara bile yığınla para veriyorlardı.

Kıpırdayınca, canı yandı. Gövdesi, tepeden tırnağa yaralıymış gibi sızlıyordu. Döndü. Bir şişe mezkal olsaydı da kafayı çekseydi bu akşam.

Gözüne bir türlü uyku girmiyordu. Gece kapkaraydı. solgun ay, büsbütün belirsizleşmişti. Yıldızlar bu geceki kadar soluk ve uzak olmamışlardı hiç. Hasta çocukların çökmüş, morarmış gözlerini andırıyorlardı. Kıl kıpırdamıyordu. Çakallar yine susmuşlardı. Cesedin kokusunu mu almışlardı acaba? Ölüm uykusunu andıran derin bir uykuya dalarsa, dönenip cesedin başına çökerler miydi? Havayı kokladı. Koku almadı burnu. Şimdiye kadar kokmuş olması gerekirdi; ama kokuyu alamıyordu, belki de baştanberi birbirlerinden ayrılmadıklarından karısının hiçbir özelliği ona yabancı gelmiyordu. Belki de gerçekten kokmamıştı daha. İlkyaz olağanüstü kurak geçmişti. Zaten memenin altındaki şiş, bedenin suyunu ve etini ölümden önce yiyip bitirmişti. Belki bir-iki gün daha kokmazdı; o zamana kadar da gömebilirdi onu. Demek başka bir nedeni vardı sessizliğin. Belki de çakallar ölü tavşanın bağırsaklarının kokusunu almışlardı. Gecenin ıssızlığında dönenerek zavallı leşin üstüne çöküyorlardı. Kendisinin ne farkı kalmıştı onlardan?

Hasta bir tavşanı yaralayıp öldürmek yiğitliğe sığmazdı. Şimdiye kadar hiç yiğitlik göstermemişti, hayatında tek yiğitçe davranış yoktu. Ağabeyine, kasabalılara kafa tutup Kızılderili bir kızla evlenmesi de yiğitlik değildi aslında. Kız, korkudan iri iri açılmış gözleriyle o sabah yüzüne ilk baktığında, yara içine işlemişti; o günden sonra onu gözetmek, korumak ve sevmek, kendi istencinin dışında bir şey olmuştu. Onu sevmek; dikenlerle dolu bir uçurumdan aşağı yuvarlandıktan sonra toparlanıp yine tepeye tırmanmak kadar bir yiğitlikti. Oysa asıl yiğitlik, onu buradan götürmek, sudan, serinlikten ve yeşillerden yoksun bu yerden kurtarmaktı. Guaymas'a götürseydi onu, Amerikalıların yanında çalışsaydı, hatta Amerikalıların yurduna kadar gitseydi, ne iyi olurdu! Karısının Kızılderili olmasına aldırmazlardı ki Amerikalılar, karaymış-beyazmış onlara neydi? Belki de o ülkede tılsımlı bir hap ya da bıçak bulurdu bu şişi iyileştirecek. Amerikalılar güçlü otomobiller, yer döşemesi gibi dümdüz yollar yapıyorlardı. Irmakların üstünde setler kurup çöllere su getiriyorlardı; savaşlarda yenildikleri hiç görülmemişti. İyi yürekli, cömert insanlardı onlar. Kızı yanına katıp onlara başvursaydı!

Bacaklarını topladı, yaralı ellerini dizlerinin altına sıkıştırdı. Gecenin ufak, hışırtılı sesleri, geçit duvarlarına inen serin hava, dört yandan sardı bedenini.

O eşsiz sabahları düşündü: Yeşil eğreltiotlarının gölgesinde kızın kahvaltıyı hazırlayışı, kendisinin yumuşaklığa gömülmüş, ne uykuda ne tam uyanık bir halde onu gözleyişi, kızın sabah işlerini gören becerikli çıplak kollarını, yumuşak ışık altında parlayan ince, pürüzsüz esmer derisi, kabalarının yuvarlaklığı, ayakta dururken gerilen kalça kasları; hele baldırlarının arasında düğümlediği eteklik, eğildiği zaman nasıl yapışırdı kalçalarına. İş görürken söylediği türküler bir sabahkuşunun ötüşünü andırırdı; hep başlayan, hiç bitirmeyen, yine başlayan, en baştan alan. O, yeşil tülün arasından kendisine doğru gelince, her zamanki gibi; uyandırmak için yanağına hafifçe dokununca, uyur gibi yaparken ansızın gözlerini araladığında onu bu yeşil dokunun önünde görünce ikisi hep birlikte, hep bu vadide, günlerin kırıcılığından uzakta, hep yeniden başlarken, karısına olan aşkı dilinin ucunda bir acı gibi dururdu, konuşma duyusunu köreltirdi, çünkü benliğinin tam ortasında açılmış bir yarayı andıran bu aşk, bildiği sözcüklere, okuyamadığı bütün o kitaplardaki sözcüklere sığmıyordu. *Hiç değilse bu vardı*, diye düşündü, *ben layık olsam da olmasam da vardı.*

III

❄

Uyandığında tabut yerinde yoktu.

Tanyeri tam ağarmamıştı daha. Koyağın ucundaki ışık belirsiz bir morluktu hâlâ; kumların arasında, ölü karısının yanıbaşında uyuyup kaldığı yerde sönmüş ateşin korları vardı yalnızca, sukabağı, bir de sedyeye koymayı unuttuğu sutulumu.

Önce, uyurken çakalların gelmiş olabileceğini düşündü, ama olamazdı. Koskoca bir tabutu taşıyıp götüremezlerdi ki. Koçaman bir kedi sürüklemiştir dese, kediler ölü eti yemezlerdi. Eğildi, kumu incelemeye koyuldu. Bir, iki, belki de üç insanın ayak izleri vardı kumda. Doğruldu. İnsan ha? İyi ama bir cesedi, üstelik Kızılderili bir kadının cesedini neden çalsınlar? Neden? Sandaletlerini giydi, yine izlerin başına çöktü. Büyük bir dikkatle

eğildi, burnu kuma değiyordu neredeyse, ayak izlerinden birini gözden geçirdi. Uçlarına baktı. Kum taneciklerinin üst üste yığılırken kurdukları denge bozulmamıştı daha. Usulca üfledi. Taneciklerden bazıları çukurun içine yuvarlandı. Ne kadar olmuştu acaba? Bir saat mi? İki mi? Bir izi daha inceledi. Orada tanecikler daha da ustalıkla dengelenmişlerdi. Aradan uzun bir süre geçmiş olsaydı, gece rüzgârı çıkmasa da kendiliklerinden gömülüverirlerdi çukura. Demek bir saat olmamıştı. Tan ağarırken, güneşin ilk ışınlarıyla birlikte gitmişti tabut.

Geçidin ağzına doğru koştu, palası, kasıklarını dövüyordu koşarken. Adamların mutlaka bu ağızdan geçmiş olmaları gerekiyordu. Aklı olan, sarp yamaçları zorlamaya kalkmazdı elbet. Kumda ayak izleri bulamadı, ama düşen kayalarla tıkanmış daracık bir tünelde yabanbaklalarının ters yöne itilmiş olduğunu ayırt etti. Oradan geçmişlerdi demek. Daha hızlı koşmaya başladı. Sivri kayaları tırmanıyor, sendeliyor, göğsünü, sırtını bakla dallarına, kırılmış granit parçalarına çarpıp sıyırıyordu. Kim çalmıştı onu? Bir adamın ölü karısı kimin işine yarardı ki? Kendisinden başka kimin gözünde bir değeri vardı zaten?

Geçit, çöle açılmadan önce geniş bir yay çiziyordu. Yayın geniş iç bölümü, kaya ve moloz parçalarıyla, sarmaşıklarla kaplı daracık geçitlerle kesilmişti yer yer. Bu geçitleri de aştı. Tabutu çalan kimsenin, yayın dışından dolanması gerekiyordu; hırsızlar daha geçitten çıkmadılarsa, onları ağızda kıstırabilirdi.

Gün ışığı keskinleşmişti şimdi, ama daha iyi görebilmesine karşın, dikenlerden, budaklardan, bileklerine, ayaklarına dolanan fundalıktan kurtulamıyordu. Durup bakmadı; ama biliyordu, topukları kan içindeydi, sandaletleri parçalanmıştı. Sırtında, göğsünde ve boynunda eski yaralar, yenilerle birlikte açılıyor, kanamaya başlıyordu. Alnından damlayan kan, bir yol bulup kaşlarının arasından süzülmüştü, burnundan aşağı doğru akıyordu. Daracık geçidi güçlükle aştı; duvarlara her değişinde, acıdan yüzü buruşuyordu. İstese, tek sıyrık almadan geçebilirdi. Hünerini kullanıp duvarlardan sakınabilirdi gövdesini. Gelgelelim yavaş yürüyecek vakti yoktu.

Sonunda çıktı geçitten. Sabah ışığı, pembeyle mor karışımı bir renge dönüşmüştü. Yayın, göz alabildiğine uzayıp giden dış bö-

lümüne baktı önce, sonra geçidin geniş ağzına. Hiçbir şey göremedi. Hiçbir şey. Bitkinlikten ve umutsuzluktan titrediği bir sırada bir kurşun yedi omzuna; topukları üstünde döndü acıdan, sırtüstü yere yuvarlandı.

Bilinci yerindeydi, ama daha kurşunun acısını tam duymamıştı ki kayanın arkasına gizlenen iki adam ortaya çıktı. Biri tabutu sürüklüyordu ardından, öbürünün elinde bir tüfek vardı.

Kuşağından kamasını çıkardı, dizleri üstünde birkaç metre yürüdü, durdu; böylelikle kamayı daha rahat savurabilecekti.

"Sersem misin nesin?" dedi tüfekli, uzun boylu adam.

O yine dizleri üstünde yol aldı; adamın tozlu çizmelerine iyice yaklaşmıştı artık. Kamasını ağır ağır sallıyordu güçsüz kollarıyla.

"Evet, sersemin birisin," dedi adam. Tüfeği koltuğunun altına sıkıştırmıştı. Öbür eliyle uykulu uykulu gözlerini kaşıdı, yanaklarını sıvazladı. "İsteseydim, şimdiye kadar çoktan görmüştüm hesabını. İsteseydik, seni yükünle birlikte kayadan inerken gördüğümüzde öldürürdük. Ama ben ne dedim? 'Neden öldüreceğiz şu herifi?' dedim, 'gümüş yatağını biliyorsa neden öldürelim yani?' dedim. Şimdi kulak ver bana. Elindeki gümüşü alıyoruz, tamam mı? Kaç peso eder? Taş çatlasa iki bin pesodan fazla etmez. Eh, çok değil. Biz gümüşü aldık mı, doğru denize... Sen de gidip yeni gümüşler bulursun, zengin bir beyefendi olursun; herkes mutlu. Dükkâncılar mutlu olur bir kere, çünkü onlardan bir sürü mal alırsın. Hükümet maden çıkardığın için vergilendirir seni, o da mutlu olur, tamam mı? Karın desen, sevincinden bayılır; çünkü bu hayatta para kadar hiçbir şeye içi gitmez karıların. Eh çocukların da zengin bir babamız var diye sevinirler. Yoksa aklında olsun, hiçbir şeye sevinmez çocuklar, teşekkür etmezler. Nacho ile ben de Guaymas'ta bir odada rahipler gibi yaşar gideriz. Fasulyelerimizi mideye indirir, dualarımızdan senin adını eksik etmeyiz. Sen de dünyada olduğu gibi ahirette de zengin yaşarsın. Kumlarda sürünüp şu kamayı sallamanın ne büyük ahmaklık olduğunu anladın mı şimdi? Topu topu biraz gümüş. Bir tadımlık. Senin koskoca bir gümüş dağın var nasılsa. Biz bu bir avuçluk gümüşü alıyoruz. Guaymas öyle uzakta ki, deniz öyle uzak ki..."

"Salaklar, Allahın belaları!"

"Nacho bak, bela diyor bize."

"Hakaret düpedüz."

"Sersemler!"

"Demek sersem biziz," dedi uzun boylusu.

"Önce anama sövdü," dedi Nacho, "sonra da babama. Hesabını görüver şunun."

"Çaldığınız, benim karım, ahmak herifler!" Uzun boylu, tüfekli haydudun yanından sürünerek geçmiş, tabutun başına gelmişti. Kayışları kesti, antilop derisini sıyırdı.

Haydutların ağzından şaşkınlıkla karışık bir inilti yükseldi; uzun boylusu, istavroz çıkardı, parmaklarının ucunu öptü.

Olanları belli belirsiz izledikten sonra tabutun yanına attı kendini; bir süre ne bir şey gördü ne de duydu. Haydutlardan biri, kumda unuttuğu battaniyeyi, sukabağını ve sutulumunu getirmek için gitmişti herhalde, sonra ikisi birlikte onu tabutla birlikte geçidin ağzına kadar taşımışlardı. Bir kayanın çıkıntısına yatırmışlardı. Yüzünü silmişlerdi, kurşunun omzunu deldiği yeri beyaz bir bezle sıkı sıkıya bağlamışlardı. Battaniyeye bir delik açmış, kendisinin düşündüğü gibi bir panço yapıp üstüne giydirmişlerdi. Sonra antilop derisini cesedin üstüne örttüler, tabutu yeni bir kayışla bağladılar.

Tüfekli adam, tüfeğini sardığı çuvaldan bir matara dolusu tekila çıkardı, ona uzattı. Adamı ilk gözden geçirişiydi. Genç sayılmazdı, yaşlı da değildi. Öylesine ince uzundu ki yüzünü ve bedenini oluşturan kemik çatısını kaplamaya derisi ancak yetiyordu. Geniş kenarlı siyah bir şapkası vardı; şapkayı giyiş biçiminden kel olduğu anlaşılıyordu. Soluk mavi işçi tulumuyla ona uygun bir ceket geçirmişti üstüne. Cebinden bir tabanca görünüyordu.

Arkadaşı kısa boyluydu, ama omuzları çok genişti. Onun da giyimi aşağı yukarı aynıydı; yalnız, mavi bir bez bağlamıştı boynuna, başında da davar güdenlere özgü kirli bir kasket vardı. İkisi de süvarilerin giydiği ince deriden kara, parlak çizmeler giymişlerdi. Kısa boylunun arka cebinden de bir tabanca görünüyordu. Eğilip ateşin üstünde kaynayan kaba göz attıkça, arasıra öbür kapta pişen kahveye baktıkça tabancanın kabzası bir ileri bir geri oynayıp duruyordu. Çizmeleriyle silahları olmasa, bu haydutlar da kendisi gibi sıradan işçilere benziyorlardı tıpatıp.

Bir yudum daha içecekti ki uzun boylusu engel oldu. "Yeter. Şimdi içme. Sarhoş olursun. Sabah sabah kafayı bulanlardan hiç hoşlanmam." Ateşin başında duran arkadaşına seslendi. "Haydin yemeğe. Hadi bakalım."

Hep birlikte yediler, teneke kaşıklarını tencereye daldırdılar. Kurutulmuş sığır etiyle fasulyeden yapılmış bol sulu bir çorbaydı, çok tuzluydu. Ordu işi teneke kaplardan kahvelerini içtiler.

"Nereden gelip nereye gidiyorsun?" diye sordu uzun boylusu.

"Keçilerim var şu tepede. Eğer kaçmadılarsa."

"*Kabrero*sun* demek?"

"*Kabrero*yum, evet."

"Bak, *kabrero*ymuş Nacho."

Nacho homurdandı.

"Şapkan nerede peki?"

"Yitirdim."

"Ne yapıp edip bir şapka bulmalısın. Hastalanacaksın yoksa, hastalanıp öleceksin."

"Bir tanecik şapkam vardı, yitirdim, ikincisini nereden bulacağım?"

"Örseydin ya. Dolu saz var buralarda."

"Şapka örmeyi bilmem ben."

"Doğum yerin neresi?"

"İleride. Kasabada doğmuşum."

"Hep orada mı kaldın?"

"Evet."

"Şapka örmeyi de öğrenemedin bu arada yani?"

"Neden öğreneyim?"

"O kasabadakiler salaktır zaten Nacho," dedi uzun boylusu. "Bu herif de salak. Güneş beynine geçti mi, geberip gidecek."

Nacho homurdandı.

Çorbayı bitirince kaplara kalan kahveyi doldurdular. Ağır ağır, tadını ala ala içiyorlardı; sabah havası öyle tazeydi ki. Bitirdiklerinde, uzun boylusu biraz tekila koydu. Kapları ellerinde şöyle bir döndürdükten sonra içkilerini diplediler. Uzun boylu, ince siyah purolar çıkardı cebinden, uzattı; hâlâ gecenin se-

* "Dağlı" anlamında. (ç.n.)

rinliğini barındıran kayaya yaslanıp purolarını tüttürdüler.

"Ne zaman öldü kadının?" diye sordu uzun boylu.

"Bilmem. İki gün oluyor. Belki üç."

"Daha kokmamış ama."

"Ne kadar zaman geçtiğini tamtamına bilemiyorum."

"Seni dün öğleden sonra doğudaki yamaçtan aşağı inerken gördük, hemen ardına düştük."

"Atlarınız var mı?"

"Var elbet."

"At üstünde o yollardan geçemezsiniz ki."

"Atları burada bıraktık, tırmandık senin ardından. Gümüş taşıyorsun sandık."

"Ne saçma!"

"Ne götürdüğünü nereden bilebilirdik ki? 'Ulan Nacho,' dedim bizim Nacho'ya, 'gel bir deneyelim şansımızı.' "

"Asker misiniz siz?"

"Ne olmadık ki biz! Nacho'yla ben."

"Saçma yine de. Benim keçilerimle tavuklarımdan başka bir çöpüm bile yok. Onların da yerlerinde durup durmadığını bilmiyorum ya..."

"Birer kadeh içelim," dedi uzun boylu, şişeyi almak için kalktı. "Bu seferlik kuralı bozuyorum Nacho. Adamın hali perişan."

Sonra içkileri doldurdu; içmeden önce yine şöyle bir döndürdüler kupaları ellerinde. Gün gitgide ısınıyordu; onlar yerlerinden kıpırdamadılar, purolarını içtiler.

"Kızılderiliymiş," dedi uzun boylu.

"Öyle." Başka bir şey eklemek gereğini duymadı bile. Uzun boylunun sesinde, her türlü açıklamanın gereksiz olduğunu sezinleten bir hava vardı.

"Kasabada gömülmesine izin vermezler bakarsın. Rahip engel olur."

"Belki de."

"Ama belki de yardımına koşacak dostların vardır, kimbilir. Rahiple görüşüp cebine biraz para.."

"Dostum falan yok. Bir ağabeyim var yalnız."

"Ne iş yapar bu ağabey?"

"Çarşıda üç tane sergisi var, kasabanın güneyinde bir çiftliği,

bir evi, bir karısı, çocukları var..."

Uzun boylu haydut, parmağıyla bir çukur açtı kumda, içine tükürdü. Tükürdüğünü kumla örttü. "Bu ağabey sana yardım etmeyecek Kabrero," dedi usulca.

"Kimbilir?"

"Etmeyecek," dedi haydut. Sesinde müthiş bir öfke gizliydi, yine de alçak sesle konuşuyordu. Parmağını tükürüğünü örten kum tepeciğine bastırıyordu boyuna. "Bu ağabeyin çok fazla şeyi var. Yardım etmekten kaçınacak."

"Bilmem."

"Etmeyecek! Hiç kimse etmeyecek!" Bağırmıyordu; yalnız kuma tükürüyormuşçasına çıkıyordu sözcükler ağzından. Bir süre, sessiz sessiz baktı Kabrero'ya; konuştuğunda eski sakin, tembel sesini almıştı. "Peki ya yardım etmezlerse?"

Kabrero omuz silkti. "Biraz uzakta ufak bir yer var. Bir Amerikalı gömülü orada."

Sessizlik içinde purolarını içtiler. O sırada yabanbaklalarının arasında otlayan atlar çarptı gözüne. Yaşlı, son derece kirli hayvanlardı. Ağızlarını cılız sapların arasına daldırmış tane arıyorlardı.

"Tepeye niye gömmedin onu?" diye sordu uzun boylu, kolunu dağa doğru uzattı.

"On santim derine inemezsin orada."

"Üstüne kaya döşeseydin."

"Doğru olmaz."

"Ne dersin Nacho?"

"Sersemin biri bu düpedüz."

"Senin anan Kızılderili miydi Nacho?"

"Anama böyle sorular sormam ben."

"Burnun hiç de Kızılderili burnuna benzemiyor ama."

"Burnumla konuşma âdetim de yoktur."

Güneş yükselince sığındıkları gölge küçülmeye başlamıştı. İki haydudun arasında oturuyordu. Dizlerine yaslanmıştı; titreyen parmaklarıyla kupayı iyice kavramaya, içkiyi dökmemeye çalışıyordu. Acı, bütün bedenine yayılmıştı şimdi. Aşmak zorunda olduğu on beş kilometrelik çöl düştü aklına. Başını kaldırıp uzaklığı bir daha ölçmenin, ne kadar gücü kaldığını hesaplamanın hiç-

bir yararı yoktu. Başını kaldırmadı. Midesi bulanmaya başlamıştı.

"Demek bir buçuk gün daha gitti gürültüye," dedi uzun boylu haydut, "bir tutam gümüş bile bulamadık."

Nacho, elindeki kaba kum doldurdu, sonra usulca boşalttı yere. "Buralar bir boka yaramaz."

"Guaymas'a gitmek istiyorsun, ha Nacho?" diye sordu uzun boylu.

"Hadi kalk da gidelim."

Ama ikisi de yerlerinden kımıldamadılar.

"Bana bir daha söylesene, Nacho. Anlatsana. Neden Guaymas'a gitmek zorunda olduğumuzu yani?"

"Burada neden kalalım?"

"Guaymas'ta ne yapacağız?"

"Para kazanacağız."

"Para bol mu Guaymas'ta?"

"Dolu. Bir sürü zengin Amerikalı var."

"Ya kadın?"

"Bir içim su hepsi."

"Orospudurlar garanti."

"Ne fark eder?"

Uzun boylu, sigarasından son bir nefes çekti, izmariti fırlatıp attı. "Belki de gideriz Guaymas'a."

Yine yerlerinden kımıldamadılar. Öylece oturuyorlardı. Uzun boylu, Kabrero'nun dizini dürttü. "Senin halin hiç de iç açıcı değil, dostum. Bir içki daha içer misin?"

Midesi korkuyla karışık bir bulantıyla doluyken, ağzına içki sürmenin doğru olmayacağını biliyordu. Yine de başını "evet" anlamında salladı, uzun boylunun uzattığı şişeden büyük bir yudum aldı. Midesi acı acı yanıyordu içkiden. Evet, iyi gelmemişti. Şişeyi geri verdi.

"Nacho'ya bakılırsa, Guaymas'a gitmemiz gerekiyor," dedi uzun boylu. "Sen ne dersin?"

"Nereye giderseniz gidin, bana ne?"

"Bu Kabrero sinirlerime dokunuyor be Nacho! Neden sinirime dokunuyor acaba, söylesene!"

"Ateş ettin, ölmedi; ondan."

"Doyurucu bir açıklama değil bu." Birkaç dakikalık bir ses-

sizlik. "Tut ki Guaymas'a gittik Nacho, sonra ne yapacağız?"

"Başka bir yere gideceğiz."

"O yerden sonra?"

"Daha başka bir yere."

"Hep başka bir yere demek."

"Sen evlenmeyi mi düşünüyorsun yoksa?"

"Evliydim ben."

"Herkes en az bir kere evlenir zaten." Uzun boylu, elini dizine vurdu. "Bana bak, Kabrero. Senin karıyı şu kumların arasına gömeriz. Kocaman, gönlünce bir çukur kazarız. Sonra sen de bizimle Guaymas'a gelirsin."

Midesindeki bulantı katlanılır gibi değildi. Bedeninin her yanı ayrı titriyordu sanki. Başını dik tutmaya çabaladı.

"Onu kendi kasabamda, doğru dürüst bir mezara gömeceğim; siz nereye giderseniz gidin, aldırdığım yok."

"Bu herif canımdan bezdirdi beni Nacho."

"Gebert gitsin Tanrı aşkına, çekip gidelim biz de."

Yine de ateş etmediler. Uzun boylu haydut, atların yanına yürüdü, ikisinin arasında durdu; birinden öbürüne gidiyor, sağrılarına yaslanıyor, düşünceli düşünceli purosunu tüttürüyordu. Nacho, kapkacağı topladı, kumla sıvadı, torbaya doldurdu. O sırada uzun boylu haydut geldi, Nacho'ya tabutu ata bağlamasını buyurdu. Ata bindi, sonra döndü, Kabrero'yu çağırdı. Yalpalayarak yürüdü Kabrero, boş üzengiye uzattı ayağını, ama ayağını o yüksekliğe kaldıramadı; uzun boylu, kolundan kavradı onu, çekip arkasına oturttu. Haydudun beline sarıldı, başını sırtına dayadı.

Öğleye kadar durmaksızın yol aldılar; öğleyin, yabanbaklalarının gölgesi altında, kurumuş bir ırmak yatağına geldiler. Uzun boylu, şişeyi bir daha uzattı; içki bu kere daha kolay geçti boğazından. Haydutlar onunla konuşmuyorlardı bile. Yemeği bitirince atları bağladıkları yere doğru yürüdüler, kendi aralarında bir şeyler konuştular. Sonra hepsi yan yana, ikindinin geç saatlerine kadar at üstünde yol aldılar.

Hava müthiş sıcaktı. Kabrero, olanca ağırlığıyla yaslanmıştı uzun boylu hayduda. Bu sıcaklığın, bu bitkinlik duygusunun yakıcı güneşten mi geldiğini, yoksa kendi bedeninden mi çıktığını kestiremiyordu. Zehirlenme belirtileri görülmezdi daha. Şimdi

etin kazandırdığı gücün etkisi baskındı. Ya çorba? Çorbayı da hesaba katarsa, iki kata çıkmıştı gücü. Yine de çok bitkin hissediyordu kendini. Bedeninin hiçbir organına söz geçiremeyeceğini sanıyordu. O tavşanı öldürmemeliydi canım! Hiç yoktan kıymıştı zavallıya. Biraz beklemiş olsaydı, haydutların verdiği o tertemiz, katışıksız çorbayı, kahveyi, tekilayı içecekti nasılsa. Hem de omuzundan ufacık bir kurşun yeme pahasına ki bu kan zehirlenmesinden çok daha iyiydi elbet. Evet evet, keşke o tavşanı öldürmeseydi.

Bir başka ırmak yatağında mola verdiler, kasabadan altı-yedi kilometre ötede. Uzun boylu, attan inmesini söyledi. Usulca yere bıraktı kendini, tabuta çarpıp tökezledi. Nacho inmişti bile. İki haydut, kayışları çözdüler. Yere tabutun yanına oturdu.

"Kabrero!" diye seslendi uzun boylu. "Buradan tek başına gidebilir misin?"

"Giderim tabii."

"Biz de dağları aşıp Guaymas'a gidiyoruz, tamam mı?"

"Bana ne soruyorsun?"

"Durumun hiç de parlak değil bana kalırsa."

"Gidebilirim, merak etme."

"Bir içki daha vereyim mi?"

"Ver bakalım."

Uzun boylu haydut, matarayı uzattı. "İkindi oldu artık Nacho, bir içki ver şuna."

Uzun bir yudum aldı mataradan. İyi gelecekti içki. Artık yalnız bitkinlik vardı midesinde, korku değil. Durdu, uzun bir yudum daha aldı.

Nacho, tıpaladıktan sonra matarayı uzun boylu hayduda uzattı. "Asıl şu tekila hasta edecek bunu," dedi.

"Kabrero," diye seslendi uzun boylu. "Battaniyeni bize versene..."

"Neden verecekmişim?"

"Ver işte."

"Ne yapacaksınız benim battaniyemi?"

"İçkilerin karşılığında istiyoruz. Sıcak tutacak bir şey. Al şu battaniyeyi Nacho."

"Benim atın üstündekinin cinsi bile daha iyi."

"Al şunu dedim sana."

"Bir işe yaramaz ki. Delik deşik. Üstelik herifin kokusu sinmiş üstüne. Leş gibi."

"Battaniyeyi getir dedim!"

Nacho, battaniyeyi güçlükle sıyırdı Kabrero'nun sırtından; uzun boylu haydut eyerinin üstüne attı: Nacho da bindi atına; uzaklaştılar.

Ölü karısının yanıbaşındaydı. İçki, midesine iyi gelmişti, kollarına doğru usulca yürüdüğünü duyuyordu alkolün. Biraz daha dinlenirse, son altı-yedi kilometre boyunca tabutu taşıyabilirdi.

Daha yerinden kalkmamıştı ki uzun boylu haydut, çukurun ağzında belirdi.

"Bir şeyin yok ya?" diye bağırdı.

"Yok bir şeyim."

"Neden yola çıkmıyorsun öyleyse?"

"Hazır olunca çıkacağım."

"Birazdan hava kararır."

"Biliyorum."

"Peki, karanlıkta nasıl gideceksin?"

Haydut, atını çukurun kıyısına sürdü. Çocukların okulda elişinden yaptıkları "kara atlı"yı andırıyordu, ölülerin ayaklandığı gün kasabayı çevreleyen dağlarda at koşturacak kara atlıydı.

"Bu işe neden giriştiğini bana bir daha anlat Kabrero," dedi adam.

"Karımdı o."

"Bir sürü erkeğin karısı var."

"O, benim karımdı."

"Aynı kapıya çıkar."

"Onu sevdim."

Uzun boylu haydudun atı ağır, sinirli adımlarla düzensiz bir çember çiziyordu; gitmek istiyordu besbelli; ama adam başını sıkı sıkı kavramıştı, bırakamıyordu.

"Neye yaradı peki?" diye sordu.

"Nereden bileyim?"

"İyi ama bu işe girişen sensin. Bir erkeğe, bir kadının ölüsünü koskoca bir dağdan aşağı sürükleten sevgi, nasıl bir sevgidir ki?"

"Bilmiyorum. Başka sevgi tatmadım ben."

"Seni öldürmeliydim aslında," dedi adam. "Keşke öldürseydim." Yavaşça atın başını çevirdi, çekip gitti.

Yalnız kalınca, tabutun kayışlarını gözden geçirmeye koyuldu; at üstünde sallanmaktan gevşemişler miydi acaba? Onardığı baş - kayışını aldı, tabuta bağladıktan sonra alnına geçirdi. Sırıkları kavradı ardından. Ellerinin acısı azalmıştı biraz. Sargılar, kir ve kan içindeydi; derinin bir parçası olmuşlardı sanki. Yolun yarısına kadar götürürlerdi en azından. Yaralı omzu sancıyordu, ama haydutların sardıkları bez sımsıkıydı hâlâ, tertemizdi. Yaranın kanı da durmuştu. Çukurdan yavaş yavaş çıktı, güneşin yüreğine doğru yürüdü.

Bir saatte bir buçuk kilometreden fazla yol almıştı. Sıcaklık, sırtına çarpıp çarpıp iniyordu; göğsüne kadar gelen ılık bir ırmakta yürüyordu sanki. Dudakları çatlamaya başlamıştı; dili şişmiş, ağzına sığmıyordu. Bu kadar çok tekila içmek yanlıştı elbet; gerçi güç katmıştı, ama bedeninde kalan azıcık nemi de alıp götürmüştü. Kendi üstüne düşünmeye karar verdi. Yürüyüş hızında yoğunlaştırdı düşüncelerini; ellerini, ayaklarını, omuzlarını, kayışı çeken başını bu ilerleyişte bütünlemeye çabaladı. Güneş, beyazsarı karışımı bir lekeydi, bir yuvarlağa, bir topa benzemiyordu hiç, önünden eksik olmayan beyaz ve sarı karışımı bir ısı kümesiydi. Güneşin öfkeli kütlesini görebiliyordu, oysa ayağını bastığı yer belirsizdi. Yeryüzü, donuk kırmızılar, koyu kahverengilerle dolup taşan, şişip şişip güneşin kızgın batağına dökülen bir dalgaydı gözünde.

Kasabaya giden yolun yarısına vardığında, bir çukurun kenarında ayağı kaydı; inerken dengesini korumayı başarmıştı, ama öbür yamaca tırmanırken yüzüstü yere kapaklandı. Tabut da üstüne. Uzun bir süre, ayakları yürüyüş hızına uydu, kumda oluklar açarak, başıboş kayaları iki yana iterek. Aklından birtakım sözcükler geçiyordu, ama bu sözcükler söylenmeden mi kalıyorlardı, yoksa keçeleşmiş dilinden dışarı mı uğruyorlardı, bilemiyordu, yalnız kendisi duyabiliyordu onları:

Ona karımı sevdiğimi söylemek zorunda değildim. Bunu karıma bile söylememiştim, birlikte yaşadığımız iki yıl boyunca bir kere sözünü etmemiştim, gereği yoktu çünkü. Bu yabancıya açılmamın nedeni, belki de inancımı yitirmeye başlamamdır. Peki kendim

inanmıyorsam, ölüp gittiği halde onu neden doğru dürüst bir mezara gömebilmek için çırpınıyorum böyle? Hele baştan beri sevdiğim birinin ölüsüyse taşıdığım? Yok, asıl amacım onu o lanet çukura tıkıp bu sevgiden kurtulmak, iki yılın anılarından sıyrılıp herkesin yaşadığı bugüne varmaksa, o zaman neden bana ateş eden, belki de bir kere daha etmekten kaçınmayacak birine yalan söylemek zorunda kalıyorum? Neden cesedi şuraya bırakıp gitmiyorum, daha doğrusu, neden daha yolun başındayken dağın tepesindeyken, kartallarla çakallara bırakmadım onu, değil mi ki her çukur birbirinin eşidir ve hangi yoldan olursa olsun ölüme geçişte ayrım yoktur? Ondan kurtulmak istiyorduysam, neden yapmadım bunu?

Bacaklarını sürüklediği yerlerde kumda oluklar açılıyordu yine. Yalnız şimdi daha güçlüydü bacakları, kollarındaki kaslar geriliyor, sırtları daha bir güvenle kavrıyordu. Usulca sürünerek tabutun altından çıktı: *Amacım bu olsaydı.*

Çukurun öte ucuna süründü, ayağa kalktı, hızlı ve düzenli adımlar atarak yola koyuldu. Pusulası güneşti yine, o bulanık leke.

Kasabaya inen yola geldiğinde güneş hâlâ beyninin ortasında beyazlı sarılı bir nabız gibi atıyordu, ama o gözlerinin önünde böyle bir güneş olmadığını biliyordu. Yolunu şaşırmış, yarım kilometre fazla yürümüştü. Serinlik çıktığına göre güneş batmış olmalıydı. Kasabada bir kargaşa sürerdi bu saatlerde; kasabalılar akşam yemeği için çarşıdan alışveriş yapar, günün sıcağını üstlerinden atmak amacıyla sokaklarda dolaşır, çene çalar, dedikodu ederlerdi; kayış ya da giysi almak için pazarlığa girişir, postanenin önünde kuyruğa girerlerdi. Alacakaranlığa özgü nemle birlikte müthiş bir ter fışkırdı gövdesinden, yaralarını azdırdı, ama o yürüyüşüne ara vermedi.

Sağda bir yerde ağıraksak yürüyen bir eşeğin ayak sesleri duyuluyordu. Biri şaşkın şaşkın seslendi ardından, bakla budayıcısının sesiydi bu; adamı tanıyordu, yine de karşılık vermedi. Olabildiğince ortasından yürümeye çalışıyordu sokağın. Yavaşlamamıştı. Arabalar iki yanından işleyebilirdi nasılsa. Kasabayı boydan boya aşması, şaşkın şaşkın bakan insanların önünden geçerek kiliseye, son durağa varması gerekiyordu; dinlenceği yere.

Kasabanın gürültüsü gittikçe artıyordu. Başka seslenenler de oldu ama göremiyordu onları, güneşin bulanık beyazlığı beynindeydi daha; acı ter, gözuçlarından aşağı damlıyordu.

Bir çocuk sesi duydu, bir oğlan yürüyordu yanıbaşında.

"Ne avladın abi? Koca bir av ha?"

Keçeleşmiş dili ağzında dolandı, gelgelelim bir şey söyleyip söylemediğini duyamadı.

Oğlan, yanından ayrılmıyordu. "Kocaman bir av ha? Kaplan-kedi mi yoksa bu? Öff be! Hiç bu kadar büyüğünü görmemiştim!"

Bir şey mırıldandı, ne var ki dilinin söylediği sözcükleri kendisi bile anlamamıştı ki bir başkası kavrayabilsin. Oğlan, koşarak uzaklaştı. Onun sesini duyuyordu şimdi. "Hey!" diye bağırıyordu oğlan. "Kaplan-kediyi yakalamış! Kaplan-kediyi! Yakalayıp getirmiş! Hey dinleyin be! Kaplan-kediyi yakalamış diyorum!"

"Sersem, sus sersem!" diye haykırmak geldi içinden: Diline söz geçiremiyordu; kendini toparlayabilmesi için durması, dinlenmesi gerekiyordu ki olmazdı. Hiç durmadan, dosdoğru kiliseye gitmeliydi, orada bir yudum su içer, diline söz geçirebilirdi.

Şimdi bir sürü insan yürüyordu önünde. Yol kalabalık olmalıydı, burnuna çarşıdan yükselen kokular geliyordu: Yemişlerle sebzeler, meyve şekeri, deri, at sidiği, çengellere asılmış çiğ etler, kir, ter, sarhoşların ağzından yayılan içki kokusu. Bir blok sonra alana, çeşmenin oraya gelecekti, bir blok daha yürüyünce de kiliseye. Adamlar çıkıyordu yoluna. Onlara çarpıyordu; söyüyorlardı, sersem çocuk habire bağırıyordu: "Kaplan-kediyi vurmuş! Kaplan-kediyi getirmiş!"

Ağzından garip, yabanıl sesler çıkıyordu; çevresini saran insan çemberi gitgide daralıyordu. Alanda önüne geçip durdular. Fışkıran suyun sesi geldi kulağına.

Sonra ağabeyinin sesini duydu; önce kuşkulu, inanmayan bir sesti, bir şaşkınlık belirtisi bile yoktu içinde; sonra biraz güven geldi sese, gururla, kutlama coşkusuyla doldu, daha tamamına inanmıyordu belki ama gurur duyuyordu. "Vurdun kediyi ha? Gerçekten vurdun mu? Beş yüz dolarlık ödül var oğlum, kalıbımı basarım bir Amerikalıya bin beş yüz dolara satarız kürkünü. Ne avcı be! Kim derdi yahu? Hiç aklıma gelmezdi doğrusu, kırk yıl düşünsem!"

Ağabeyinin kolu boynuna dolandı, dudaklarını yanağında duyar

gibi oldu. Belki de o değildi, anlayamıyordu. Herkes kucaklamaya koşuyordu. Sendeledi, ağabeyinin kollarından kurtuldu, çeşmenin altındaki havuza soktu başını. Su kulaklarını örttü; kana kana içti suyu önce, birazını dışarı püskürttü, yine ağzını doldurdu, başını kaldırdığında su göğsünden aşağı akıyor, yaralarını yıkayıp geçiyordu. Ağabeyine döndü. Dilediği sözcüğü söyleyebilirdi artık.

"Karım," dedi.

"Ne dedin? Ne dedin?"

"Karım bu dedim, salak. Karım öldü."

IV

❄

Kalabalık, korkuyla karışık bir tiksinti içinde mağazaların eşiklerine, evlerin kapılarına kaçıştı. İki küçük oğlan, sedyenin örtüsünü araladılar. "Çekilin oradan bakayım! Çabucak diyorum size!" diye haykırdı bir kadın. Yabanbaklası kökleri yüklenmiş kirli, beyaz bir eşek, incecik adımlar atarak alanı geçti. Sahibi olan kara şapkalı ihtiyar, bir göz attı tabuta, eşeğin sırtını sopayla dürttü.

Kabrero, avuçlarını doldurup suyu boynuna, ensesine, omuzlarına çarpıyordu. Sonra taşa ilişip dinlendi. Kucağına dayadığı elleri habire titriyor, seğiriyordu. Onları da suya tuttu, kirli sargıları çözmeye koyuldu.

"Şapkan nerede senin?" diye sordu ağabeyi.

"Yitirdim."

"Şapka nasıl yitirilir?"

"Düştüm; bayırdan aşağı yuvarlandım."

"Gömleğine ne oldu peki?"

Ellerini uzattı. "Sargı gerekiyordu."

Ağabeyi yanıbaşında durmuş, sigarasını hızlı hızlı içiyordu. Önce bir ayağını dayadı taşa, çekti, öbürünü dayadı, sonra yine ayak değiştirdi. Ara sıra çökecek gibi oluyor, yine canlanıyordu.

"Bir sigara ver," dedi ağabeyine.

Ağabeyi bir sigara uzattı, yaktı. Bir Amerikan sigarasıydı, ince, kuru bir tütün.

"Ne zaman öldü?" diye sordu.

"Dün, yok, iki gün oluyor. Tam bilmiyorum. Ama iki günden fazla olmadı."

"Nasıl öldü? Neden?"

"Bayağı öldü işte."

"Ama nasıl?"

"Bilmiyorum. Hastaydı bir süredir. Bir şiş vardı memesinin altında, geçmiyordu bir türlü. Öldü."

"Sen yıkadın yani."

"Evet."

"Sonra da buraya taşıdın."

"Evet."

"İnanmıyorum doğrusunu istersen."

"İnanma."

"İki geçidin üstünden nasıl geçirebilirsin şu sedyeyi?"

"Geçirdim."

"Peki, dediğin gibi olsun. Şimdi ne yapacaksın? Ne düşünüyorsun?"

"Onu gömeceğim."

"Dağda niye gömmedin?"

"Doğru olmazdı."

"Altı üstü bir Kızılderili değil mi?"

"Kapa çeneni!"

"Peki, kusura bakma."

"Benim karım o."

"Peki dedik ya, kusura bakma."

"Bana içki bul."

"Bizde yok içki."
"Al öyleyse."
"Dur, getiriyorlar."
"Çok kötüyüm."
"Orası belli. Ne istiyorsun peki, ne yapacaksın?"
"Onu gömeceğim."
"Rahip izin vermez."
"Canı cehenneme rahibin."
"Vermeyecek."
"Amerikalıyla karısının mezarı var ya ötede."
"O başka. Onlar Kızılderili değillerdi ki."
"Ben görüşürüm rahiple."
"Herkesi kendine güldüreceksin."

Ağabeyi sigarasını üst üste çekerek çeşmenin yanından dolandı, sonra döndü, taşa ilişti yine. Bir sigara daha uzattı, kalktı, sedyenin yanından geçmemek için öbür yandan dolaştı. Karanlık bastırmıştı artık, alanda yalnız ikisi kalmışlardı. Gece, buram buram zakkum kokuyordu. Alana bakan evlerin pencerelerinde turuncu, sarı ışıklar yanıyordu; ama kimse çıkmıyordu dışarı. Sokaklardan birinin ucundaki içkievinden ezgiler yükseliyordu; biri bir balad söylüyordu.

"Hadi eve gidelim artık," dedi ağabeyi koluna dokunarak. "Bir şey düşünürüz."

"Eve gitmek istemiyorum, canım çekmiyor."

"Hiç değilse yemek yersin. Yıkanman şart. Omzuna ne oldu?"

"Biri ateş etti."

"Yeter artık yahu!"

"Başka bir zaman anlatırım sana."

"Sana ateş mi etti?"

"Sonra anlatırım."

Ağabeyi elini onun omzuna koydu. "Hadi, eve."

"Yapamam, elimden gelmez."

"Canım, yol uzak olsa bari. Yaslan bana. Ben seni götürürüm."

"Babamızın evine gitmek istemiyorum."

"Babamız öldü. Ev, bizim şimdi."

"Hayır, o babamızın evi. İçinde sen otursan bile onun evi."

"Babamı nereden çıkardın şimdi? Ev bizim."

"O evde hakkımız yok. Babamı çok yalnız bıraktık."

"Şimdi baba meselesi de nereden çıktı?" diye sordu ağabeyi sesini yükselterek.

Çok yorgundu. Anlatmaya kalkışmaması daha doğruydu, biliyordu yine de elinden geldiğince açıklamaya çalıştı. "Biz babamıza yardımcı olmadık. Onun yalnızlığını paylaşmadık. Yalnız....." Doğru sözcükleri bulup çıkaramıyordu, zaten bulsa bile ağabeyinin kavrayacağı sözcükler değildi bunlar. "Kıyısından dolandık."

Ağabeyi, sağlam koluna sıkı sıkı yapıştı; parmaklarından kardeşinin bedenine bir buyruk yollamak istercesine. "Eve gidelim. Bir doktor çağırırım. Hermosillo'ya adam yollarım, iyi bir doktor getirtirim."

Kolunu ağabeyinden kurtardı. "O eve girmeyeceğim," dedi. "Karımı gömmem gerek. Babamın yanına gömeceğim onu."

"Herkes bize bakıyor," dedi ağabeyi. "El âleme eğlence olmayalım hiç değilse."

"Kim bakarsa baksın; aldırdığım yok."

Ağabeyi havuzun çevresinde bir yarım halka çizdi, geri döndü. "Ben bir şeyler getirene kadar bekle burada hiç değilse. Bir şeyler yemelisin. Bir gömlek geçirirsin sırtına."

"Bekliyorum."

Ağabeyi, yarım saat sonra karısıyla birlikte geldi. Yengesi, kocaman bir çanak dolusu tavuklu pilav, birkaç çörek, ufak bir şişe pülk getirmişti. Üzüldüğünü belirten bir şeyler söyledi, ama o dinlemedi bile, getirilenleri yemeye koyuldu.

Yengesi sedyeye çabucak göz attıktan sonra hemen uzaklaştı, kocasından birkaç adım ötede dikildi; hiç hazırlıklı olmadığı bir törene katılmak zorunda kalmıştı sanki. Yüzü, bakışları durmadan değişiyordu. Kocasının birkaç adım berisinde, daracık bir sokağın başında duruyordu, havuzu çevreleyen anayolda değil.

"Burada yemek saçmalık," dedi ağabeyi. "Herkes bakıyor. Eve gelseydin, doğru dürüst bir masada yerdin, doğru dürüst bir iskemlede otururdun. Kimse de bizi gözlemezdi."

Pülkten kocaman bir yudum aldı. Yeterince sert değildi içki. Ağabeyinin evindeki hiçbir şey sert değildi. Çöreklerden birine tavuklu pilavdan koydu, çiğnemeye vakit bulamadan yuttu. Bir çörek daha aldı, ucundan ısırdı. Artık, yavaşça çiğneyebiliyordu. Karnı doymuştu.

"Ellerin berbat," diye sürdürdü ağabeyi, "omzundaki yarayı temizlemek gerek, hele ayakların, şu ayaklara bakın! Bu ayaklarla bunca yolu nasıl yürür insan! İler tutar yanın kalmamış. Sırtını bir görsen. Sanki uzun bir süre fırında durmuşsun da yağ kabarcıklanmış gözeneklerinde."

Çöreğe bir göz attı, bir lokma daha ısırabilir miydi acaba? Tavuk, gerçekten iyi pişmişti. Bir lokma daha yemeliydi. Sonra caydı kararından. Biraz daha pilik içti. Acıydı, ama iyi geliyordu. Belki daha sonra bitirirdi çöreği.

"Yıkanman gerek, sargıları yenilemelisin, sonra uzun bir uyku çekersin," dedi ağabeyi. Her zamanki gibi buyurucasına konuşuyor, sert el hareketleriyle sözlerini vurguluyordu. Tabutu gösterdi. "Zavallıyı şarapla yıkadın mı bari?"

"Şarabımız yoktu."

"İyice temizledikten sonra giydirseydin..."

"Temizledim."

"İki gün diyorsun. Emin misin? Kokması gerekirdi şimdiye kadar."

Ağabeyi çenesini birazcık kapasaydı, pülkünü bitirebilecekti, belki güzelim tavuklu pilavla bir çörek daha yiyebilecek, kiliseye gidebilecek gücü kendinde bulabilecekti. "Neden evine gidip beni yalnız bırakmıyorsun? Bırak da kafamı dinleyeyim..."

"Dinle beni. Yolda aklıma geldi. İhtiyar Arias'ın çiftliğinden küçük bir toprak parçası ayarlayabiliriz sanıyorum. Ekmediği ufacık bir yer var. Killi araziymiş galiba."

"Bırak çocuğu," dedi karısı öfkeyle.

"Neden bırakacakmışım? Şu haline bak. Kir içinde; bitkin, üstelik yaralı. Bana kalırsa aklı da başında sayılmaz pek. Şapkasını yitirip iki gün –kaç gün olduğunu Tanrı bilir ya– güneş altında dolaşıp durduğuna göre aklı başında değildir artık. Ne yaptığını bilmiyor. Ne de olsa kardeşim. Burada şu tabutun başında oturmasına, herkesin de bize deli gözüyle bakmasına izin veremem doğrusu; gezgin kumpanya mıyız biz? Kardeşime gereğince bakmadığımı, onu gözetmediğimi söyleyecekler. Kızılderili karısı ölmüş. Ne yapalım yani? Tanrı öyle istemiş ki ölmüş. Baştan beri bu evliliğin yanlış olduğunu söylemiştim zaten. Hepimiz söyledik. Sen dahil. Karısını doğru dürüst bir mezara gömmek istiyor. Peki. O

da kabul. Haksız diyemem. Yalnız aklına koyduğu gibi bir tören düzenleyemez, çünkü ne halk izin verir buna ne de rahip, yani kilise. Doğru olsun olmasın, izin vermezler. Onların karı-koca olarak bu kasabada oturmalarına nasıl izin vermedilerse, buna da vermezler. Taş çatlasa. Durum bu. Doğru olsun olmasın. Yargılamak bana düşmez zaten. Ben yalnızca durumu göz önüne seriyorum, bu gerçekleri ona anlatıp sorunu nasıl çözümleyebileceğimizi gösteriyorum, çıkar yol arıyorum. Yaptığım yanlışsa, yani gerçekleri göz önünde tutarak bir yol izleme konusunda ona yardım etmeye çalışmam yanlışsa, onunla birlikte kiliseye gidip rahibe sövgüler yağdırmamam, olay çıkarmasına engel olmam yanlışsa, kabul, kötü bir ağabeyim ben. İsteyen öyle bellesin. Ama ben, ancak böyle davranmakla iyi bir ağabey olabileceğime inanıyorum. Şimdi beni iyi dinle." Ona döndü. "Arias hiçbir şeyini satmaktan kaçınmaz, eminim. Ne istersem satacaktır; çünkü biliyor ki satmazsa, bir daha çarşı sergisi için gerekli malları ondan almam, üstelik biliyor ki ben almazsam hiç kimse de almaz. Yani toprak konusunda kaygın olmasın. Satar."

Ağabeyi hiç durmadan konuşuyordu. Yengesi bir tören izlercesine ellerini göğsünde kavuşturmuştu; bunca rezalete göğüs geriyorsa, bu çocuklarının hatırına, evinin onuru uğrunaydı. Yüzünün nasıl bir anlam taşıması gerektiğini kararlaştıramamıştı daha; ama korku ve öfke okunuyordu bu yüzde. Bir de başka bir şey, ne öfkeye ne de korkuya benzeyen tanımsız bir şey. Yengesi, tabutun kendi evine getirileceğinden korkuyordu anlaşılan, konuyu bu yola sürükleyecek önerilerde bulunduğundan ötürü de kocasına öfkeleniyordu. Kabrero, artık hiçbir şey duymayacak kadar yorgun olduğunu sanmıştı önceleri, ama şimdi müthiş bir hüzün vardı içinde; ağabeyine ve yengesine acıyordu.

Onların dürüst, sevinçten uzak sevişme dönemleri geldi aklına. Ana-babası, Hermosillo'daki bir öğretmen okuluna yollamışlardı yengesini; kızcağız döndükten sonra bir yıl kadar kasabadaki okulda öğretmenlik yapmıştı. Ağabeyi sık sık kitap ödünç alır, sözlüsünü görmeye giderken kitapları da birlikte götürürdü. Eve döndüğünde, takım elbiselerini, gömleklerini nasıl fırçalayıp dolabına asıyorsa, kitaplarını da öyle özenle yerlerine koyardı. Sözlüsünden hiç söz etmezdi kardeşine, ara sıra konu açıldığında herhangi bir

şeyden söz ederken kullandığı ölçülü sözcükleriyle konuşurdu.

Geleneğe tıpatıp uygun, eksiksiz bir düğünle evlenmişlerdi. Ağabeyinin yanında dururken yeni dikilmiş siyah takım elbisenin, onun saçlarına sürdüğü gülyağının kokusunu duymuştu. Yengesinin ince dudaklarındaki kırmızı boyayı görünce nasıl şaşırmıştı; gelinin siyah saçlarına yapma portakal çiçeklerinden bir taç oturtulmuştu; siyah saçları omuzlarına dökülüyordu. Onun saçlarını böyle çözük, ilk ve son görüşüydü.

Tören sırasında ikisi de serinkanlı ve coşkusuzdu. Onlar basamaklardan inerken çağrılılar, hoşnut bakışlarla birbirini süzüyor, başlarını onaylarcasına sallıyorlardı.

Kirişlerine, duvarlarına kadar babalarının öfkesiyle dolup taşan bu babaevinde birlikte nasıl soğuk bir düzen kurmuşlardı. Evlendikleri hafta, yengesi iki kadın hizmetçi getirmiş, eşyaları atmış, Hermosillo'dayken okuduğu kitaplardan, dergilerden ya da öğretmenlerinin evine kahve içmeye gittiğinde gördüğü, benimsediği beğeniye göre evi yeni baştan düzenlemişti. Kabrero, işin bitişiyle sofranın kuruluşu arasındaki saatin tadını çıkaramıyordu artık; eskiden sedir görevi yapan bir ranzaya kıvrılır, pülk ya da bira içer, siyah tütün sarar, bir yandan köpekle oynayarak ağabeyinin dönüşünü beklerdi o saatte. Bunları bir bir anıyordu şimdi. Babasının pişirdiği, önlerine koyduğu, derin bir sessizlik içinde yiyip bitirdikleri o güzelim yemekleri de pişiremiyordu artık. Geceleri avluda oturup onun yaptığı gibi sızıncaya kadar mezkal bile içemiyordu. Yengesinin çocukları doğururken attığı çığlıklar geldi aklına; bu çığlıklar, çocuklar iki, üç hatta beş yaşına geldikten sonra da sürmüştü. Sanki yaşlı babanın kirişlere, duvarlara sinmiş öfkesi, yeni bir ağız bulmuştu yengesinde; düzeni korumakla, geceleri bir erkeğin etine değmekle altedilemeyecek acı bir umutsuzluk yaratmıştı. Çocukların, annelerinin öfkesi karşısında şaşkın kalakalan, ancak aile düzeninin derinlerindeki küçük olukları kemirmeye başlayınca heyecandan seğiren yüzlerini anımsadı, onların duvarların arkasında gizlece attıkları kahkahaları, çığlıkları duydu.

Pülkünü bitirmişti, şişeyle çörekleri yengesine uzattı, ağabeyinin susmak bilmeyen sesini yararak, "Teşekkür ederim Marta," dedi. "Tavuk çok güzeldi; ama doydum, bitiremeyeceğim."

Yengesi bir iki adım öne çıktı, şişeyle çanağa uzandı; kemikli

kollarını uzatırken dilencinin tabağına bozuk para atar gibi bir hali vardı. Bu kadınla kocasına karşı müthiş bir sevecenlik duydu Kabrero. Yengesi kuş gibi çevik bir hareketle eğildi, ansızın yanağını öptü, sonra çanakla şişeyi alarak eski yerine, sokağın ucuna çekildi.

Bu öpüş, bedenindeki son gücü de alıp götürmüştü. Ağabeyinin görüp görmediğini, gördüyse anlamını kavrayıp kavramadığını, yoksa anlayıp da görmezlikten mi geldiğini bilmiyordu; çünkü daracık bir döngü içinde sürüp gidiyordu konuşma: sigara, düzen, öğüt, buyruk.

Ayağa kalktı, Marta'nın getirdiği temiz gömleği geçirdi sırtına. "Rahibe gidiyorum ben."

"Boşuna. Sana anlattım o kadar. Dinlemedin mi?"

"Dinledim. Şimdi de gidiyorum."

"Hiç değilse yarına kadar beklesen."

"Bekleyemem. Tavşan, öldürür beni yarına kadar."

"Ne tavşanı? Tavşan da ne demek?"

"Sıtmalı bir tavşan yedim. Bana yardım etmek istiyorsan eczaneye uğra da ilaç al."

"Hasta tavşan mı? Neden?"

"Başka zaman anlatırım. Çabuk bir hap falan bul bana. İstersen kiliseye getir, istersen buraya bir yere bırak, bence fark etmez."

Başını kaldırdı ağabeyi. "İnanılır gibi değil. Derisi yara bere içinde kalıyor, derken biri kalkıp ateş ediyor durup dururken, şimdi de hasta tavşan hikâyesi çıktı. Başka bir şey varsa söyle! Tanrı aşkına, kimsenin yapamayacağı, dinlese bile inanamayacağı bir şey daha varsa söylesene bana."

"Bırak çocuğu," diye haykırdı karısı öfkeyle.

"Bıraktık. Kimseyi dinlediği yok zaten."

Tabuta yürüdü, sırıkları kavradı. Dinlenme, yemek, içki hepsi iyi gelmişti. Tabut eskisi kadar ağır değildi şimdi. Önünü görebiliyordu. O yürürken, ardından taşlara çarpa çarpa ilerleyen tabutun sesi geliyordu kulaklarına.

Dar yoldan çıktı, kilisenin önündeki geniş düzlükte duraladı. Kilisinin cephesi, birkaç gün sonraki şenlik hazırlığından ötürü tepeden tırnağa ışıklandırılmıştı; bir haç çiziyordu ışıklar; kısa süre yanıyor, sonra ansızın sönüveriyorlardı. Elektrikçiler iskeleye tırmanıyor, sönük ampullerin yerine yenilerini takıyorlardı. Rahip aşa-

ğıda durmuş, adamlara buyruklar yağdırıyordu. Düzlük de baştan aşağı ışık içindeydi; her yana ampuller asılmıştı; çimenlerin üstüne ham keresteden kulübeler kuruluyordu. Şenliğin ne olduğunu anımsadı birden. Kilisenin koruyucu azizinin yortusu için bir çeşit fidye şenliğiydi bu. Halk elinde avcunda ne varsa –sebze, et, keçi, odun, hasır, deri, eşya, içki– bu tahta kulübelere yığacaktı; sonra hepsi satışa çıkarılacaktı. Ama daha birkaç gün vardı şenliğe. Kulübelerin çoğu tahta yığınlarıydı daha.

Rahip, cüppesinin eteğini kuşağına sıkıştırmış, ortalıkta dolaşıp duruyordu. Sevinçli, olağan bir sesle buyruklar yağdırıyordu işçilere; ayin söylerken ya da din konularını tartışırken kullandığı sese hiç benzemiyordu bu ses. Ensesine düşen ak saçları, sert, meşinsi teni, çatlak sesi ve uzun adımlarıyla papazdan çok başarılı bir işadamını andırıyordu.

Tabutu taş bir sıranın üstüne çektikten sonra rahibin işinin bitmesini bekledi. İhtiyardan birkaç adım uzakta duruyordu; beklediği fırsat eline geçince, "Senor el parroco!" dedi.

Rahip arkasına bakmadan karşılık verdi. "İşimin başımdan aşkın olduğunu görmüyor musun? Bekle bir dakika." Tahta iskelede duran adamlardan birine seslendi. "Javier, sağda, tam tepenizde üç tane sönük var. Evet, evet. Orası. Orada, tamam."

"Senor el parroco, ben..."

"Yarın neden gelmiyorsun? Şu anda başım çok kalabalık. Gece yarısına kadar da sürer."

"İki günü geçti. Bir daha gelemem."

İhtiyar rahip döndü, baktı. "Ha sensin demek! Anlattılar." Elverişli sözcükler aradı: "Biliyorum. Anlattılar."

"Ben..."

"Biliyorum. Ne istediğinden haberim var." Sonra gözlerini alev alev yanan Haç'a kaldırdı. "Güzel. Şimdi güzel oldu işte. Yalnız sol kol fazlaca sarkıyor. Kim duruyor orada? Tito, sen misin? Tito mu oradaki? Kolun eklemleri çok aşağıda kalıyor Tito. İpi çek biraz. Evet, evet oluyor. Biraz daha. Biraz daha. Tamam, tamam, oldu şimdi, iyi. Çok güzel. Artık hiçbir kusuru yok. Sarın ipi. İyi. İnebilirsiniz artık, hepiniz. Güzel oldu. Geçen yılkinden iyi." Sıraya doğru bir-iki adım attı. Bir kere daha ne söyleyeceğini düşündü. "Neden geldiğini söylediler bana. Olamayacak bir şey, olamaz."

"İki gündür yoldayım. Yarın üç gün oluyor."

Rahip başını tabuttan yana çevirdi. "Üç gün ha? Onu hemen çıkarmalısın kasabadan."

"Gömmek için getirdim."

"Olamayacağını söyledim."

"Babam, annemle kendisi için bir parça toprak satın almıştı mezarlıktan, ağabeyimle benim için de yer var. Kendi yerime gömeceğim onu."

"Yapamam. Kutsal toprak orası. Ancak vaftiz edilmiş olsaydı oraya gömülmesine izin verebilirdim."

"Şimdi vaftiz edin öyleyse."

"Nasıl olur? Ölmüş bir kere."

"Ruh mu vaftiz edilir, yoksa beden mi?"

"Ruh tabii."

"Karımın ruhu öldü mü yani?"

"Ruh hiç ölmez. Bilmiyormuş gibi yapma."

"İyi ya, ruhunu vaftiz edin."

"Bedende olmayan bir ruh nasıl vaftiz edilir? Saçma. Hiç kimse ruhlara söz geçiremez. Üstelik onun ruhu burada değil artık. Mutlaka Cehennemdedir."

"Cehennemde olamaz!"

"Her neyse, bilmiyorum. Belki de Araftadır. Tanrı bilir orasını."

"Ruhu burada olmadığına göre, vaftiz için de ruh gerektiğine göre, bırakın da kendi yerime gömeyim onu."

"Önce vaftiz edilmesi gerek. Kaç kere söyledim."

"Evet, ama vaftiz edilen şeyin ruh olduğunu söylediniz. Peki, ruhunun başına geleceklere aldırmıyorum ben. Yalnızca bedeninin gömülmesini istiyorum. Onu mezara sokabilmek için vaftiz mutlaka gerekliyse, neden bedenini vaftiz etmiyorsunuz?"

"Anlatamıyorum," dedi rahip. "Kurala göre, ruhun bedendeyken, bedenin de ruh içindeyken vaftiz edilmesi şart. Şimdi ikisi birbirinden ayrı durumda. İkisini de vaftiz edemem yani. Nedenini bilmiyorum. Yalnız kural bu. Ben rahibim, kuralları bilirim, kurallara uygun davranırım."

"Öyleyse ben de babamın benim için aldığı yeri, çitin dışında Amerikalıların yanıbaşındaki ufacık yerle takas ederim."

"Amerikalılar Protestandırlar gerçi, ama vaftizliydiler."

"Öyleyse vaftizli olmayan Kızılderililer için de özel bir yer açın."

"Sonra ne olacak? Merkeplerle köpekler, keçiler için, bütün canlılar için ayrı yerler mi açacağız?"

"O, hayvan değildi."

"Tabii değildi. Sözcükleri yanlış kullandım. Bunu demek istememiştim." İhtiyar rahip, Haç'ın saçtığı ışığın içinde gidip geliyordu. "Bu ara çok dertliyim, sıkıntı içindeyim. Kimseyle konuşmamam gerekir aslında. Şenlik var, sürüyle iş, hepsi de benim elime bakıyor. Anlıyorsun, değil mi?"

Karşılık vermedi. Başını bile sallamadı.

Rahip, tabutun durduğu sıraya çöktü.

"Neden kokmuyor acaba?"

"Kendi elimle yıkadım onu, giydirdim, yeni pabuçlarını geçirdim ayağına."

"Ne çaba?" diyerek iç çekti ihtiyar. "Sonra dağdan indirdin onu. İki günde. Neredeyse üç gün oluyor. İnanılır gibi değil!"

İşçiler, birbirleriyle şakalaşarak tahta iskeleden aşağı indiler. Sonuncu işçi de indikten sonra, Haç'ın dibindeki taşlığa diz çöküp gereçlerini toplamaya, bağrışıp kahkahalar atmaya başladılar, gece, onların sesiyle doldu.

"Onunla ne zamandır birlikteydin?" diye sordu ihtiyar rahip tatlı bir sesle.

"İki yıldır."

"İnanılır gibi değil! Yaralanmışsın duyduğuma göre, ayaklarının derisi de yüzülmüş."

"O kadar kötü sayılmaz durumum."

"İnanılır gibi değil! Bütün bunlar iki yıl için."

"Belki iki yıldan biraz fazladır. İki yıldan beş-altı hafta fazla."

"Dağdan inmen iki gün sürmüş duyduğuma göre?"

"İki gün, evet."

"Onu buraya getirmek neden bu kadar önemliydi?"

"Düğüm burada atılacak çünkü. Baştan beri bunu düşünmüştüm. Onun için de benim için de düğüm burada atılacak. Yoksa neden taşıyayım?"

"İnanılır gibi değil!"

İşçiler, gereçlerini toplamışlardı. Biri bir düğmeye bastı, her yan karanlığa gömüldü.

"Onu gömemezsem ne yapacağım?"

Gelirken, ihtiyar rahibi zorlamayı, gerekirse kamasını çekip tehdit etmeyi aklına koymuştu. Yüzünden umutsuzluk aktığını biliyordu, bu da güvenilir bir silahtı. Yanılmamıştı da. Daha ilk karşılaştıklarında, rahibin sözlerinden *–Ha sensin demek! Anlattılar–* ihtiyarın kendisinden korktuğunu hiç değilse ikircikliendiğini anlamıştı. İki yıl önce onun gizem ve yetke simgeleriyle donanmış odasında karşılaştıklarında, bir Kızılderili kızla evleneceğini söylerken nasıl korktuysa, rahip de şimdi kendisinden öyle korkuyordu. Korkmasaydı, çocuklarla ya da yoksullarla konuştuğu gibi konuşacaktı onunla; yoksullara aralarında yaş ayrımı gözetmeksizin çocuklara davrandığı gibi davranırdı, zaten. Oysa akıl erdiremediği bir durumun içinde bulmuştu kendini.

Rahibin korktuğu ya da korkar göründüğü şeyin ne olduğunu sezebiliyordu yüreğinin derinliğinde, ama korkmuyordu. Bir çeşit sevecenlik, acıma duyuyordu ihtiyar rahibe karşı, korku değil. Şenliğe hazırlanırken, bahar ekimine çıkmış bir çiftçiyi andırıyordu; yardımcılarına kuşkuyla bakıyor, bu işin altından ancak kendisinin kalkabileceğine güvenmesine karşın içi bir türlü rahat edemiyor, felaketten kaçınmaya çalışıyor, bu arada felaketin kaçınılmaz olduğunu kesinlikle biliyordu. Yeryüzüne söz geçiren o güçlü Kilise ise tellerden sarkan eski püskü ampullerden, hurda kerestelerden, çimenlerin üstüne gelişigüzel atılmış soluk armalardan başka neydi ki? Üzüntü duymuyordu evet, acıyordu yalnızca. Gülmek geldi içinden, aynı soruyu rahibe bir kere daha sorarken neredeyse gülecekti: "Peki şimdi ben ölü karımı ne yapayım senor el parroco?"

"Geri götür. Sevistiğiniz şu..." ihtiyar, bezgin bir hareketle uzakları gösterdi: "Şu vahşi çöle aittir o." Kalktı. "Şimdi akşam yemeğimi yemem gerek. Aşçı, bol biberli, etli, beyaz soğanlı bir lapa hazırlıyor. Kırmızı şarap içeceğim. Yemeğimi paylaşmak ister miydin?"

"Aç değilim, teşekkür ederim."

"Hadi, ağabeyinin evine git de dinlen. Ağabeyin sana nasıl yardım edeceğini bilir."

Uzun bir süre karanlıkta tek başına oturdu. Taş döşeli yollardan geçen araba seslerini, atları kamçılayan arabacıların haykırışlarını,

teneke bir sokak bandosundan çıkan bozuk ezgileri, uzaktan gelen kadın gülüşlerini duydu. Kendisinin açtığı küçücük yaranın üstünü hızla kapıyordu kasabanın eti. Bu seslerin bir parçası olduğu yıllar geldi aklına. Onlara katılmak istemedi. İçmek, türkü söylemek, sokakları arşınlamak. Bambaşkaydı şimdi. Bedenine neredeyse acı veren bir dikkatle kulak kesilmişti. Taş sıranın üstüne oturmuş, bir ayağı yerdeki tabutun yanında, eski yaşamının seslerini dinlemeye koyuldu. Gece kuşları, tepesinden tiz çığlıklar atarak geçiyorlardı. Her şey eskisi gibiydi. Şu anda bedenindeki acıları ayrı ayrı duyabiliyordu. Duyular birbirine iyice karışmıştı; acı, ses ve koku. Hepsine açıktı şimdi. Engeller bir bir kalkmıştı ortadan. Gece, usta bir kadının okşayışlarıyla değiyordu bedenine; yumuşacık, ufak ufak öpüşlerle ve kalçalarının ağır dönüşüyle toy delikanlının çektiği seti yıkıveriyordu. Öbür bacağını da kaldırdı sıranın üstüne, başını sağlam koluna dayadı.

Uyandığında, gece kuşları yok olmuştu. Bir gitar duydu, bir kadının çığırtkan haykırışı, taşların üstünden hızla seken bir atın nal sesleri. Havanın serinliğiyle ürperdi. Acaba tavşanın bulaştırdığı sıtmayı yenmiş miydi? Çünkü yenmemiş olsa, havanın serinliğini duyamazdı böylesine.

Bir süre oturdu; ceset ayaklarının dibindeydi. Onu buraya getirmek için yola çıkmıştı –getirmişti de, şuradaydı işte– gelgelelim bir çözüme varamamıştı. Kutsanmış bir mezarda, toprakta olmalı çözüm, diye düşünmeye çalıştı; karısının öldüğünü anladığı andan bu yana kafasını bu düşünce kurcalamamış mıydı?

Gittikçe büyüyen dolunayın yumuşak, mavimsi ışığında mezarların arasından yürüdü; ay da bu yolculuğu sırasında kendi usul ölümünün ardına düşmüştü. Yumuşak ışıkta, renkli camdan, içleri yapma ya da gerçek çiçeklerle dolu vazolar alıyordu gözünü. Biraz ötede bir çocuğun mezarı vardı; rengi kaçmış eski püskü bebeği öylesine çamura bulanmıştı ki ölü bir çiçeği andırıyordu. Öbür mezarların başında üstlerine yazıtlar kazılı mermer taşlar duruyordu. Okumak gereğini duymadı bunları. Hepsini ezbere biliyordu. Daha küçücükken, annesinin mezarının başında oturmaya gittiği, kendisine analık eden kadının yüreğinde birtakım kıpırtılar uyandırmasını beklediği yıllarda okumuştu bunları. Bir işe yaramamıştı ama. Taş, çimler, her zaman taze tutulan çiçekler ve kahverengi

toprak ona kendi imgeleri dışında bir şey vermemişlerdi ki.

Yine oradaydı işte, çok çabuk gelmişti. Eskiden yol daha uzun sürerdi, diye geçirdi içinden. Girişteki paslı kapılardan mezarlığa, annesinin mezarının olduğu yere kadar en az on beş dakika yürürdü. Hem daha çok mezar vardı o zaman. Neredeydi o mezarlar? Evet, bütün bütüne yok olmamışlardı; ama birörnekleşmişlerdi. Kabarık toprak aynı düzeye inmiş, taşlar toprağa aynı ölçüde gömülmüş, tahtalar çatlamış, boyaları aşınmıştı. En sevdiği mezarı aradı, pembe mermerden çok güzel bir kemeri olan, demir işçiliği dantelayı anımsatan bir mezardı bu. Kemerin üstünde şu sözcükler okunuyordu: "Josefa Quiros de Ruiz, Alejandro Ruiz'in sevgili karısı. Burada meleklerle uyuyor." Alejandro Ruiz'in kim olduğunu öğrenememişti. Babası da tanımıyordu. Kasabada kimse anımsamıyordu onu. O incecik demir parmaklık paslanmıştı artık, kırılmıştı. Yer yer dökülmüştü. Mermer eskisi gibi güzeldi, yalnız kirliydi, cila yüzü görmemişti. Kapıya kum yığılmıştı tepeleme. Ölülerin evreninde her şey aynıydı. Bu aşkların sonları-başları birdi.

İnanılır gibi değil.

Ama hiç değilse bitmişlerdi, sona ermişlerdi. Hangi mezara baksan, "Bu hayat bitmiş," diyebilirdin. "Nasıl geçtiği bilinmiyor gerçi, ama artık bitmiş. Kendi adına da başkalarının gözünde de sona ermiş." Jose Quiros de Ruiz bitmişti. Babasının yanıbaşında yatan kadın bitmişti. Son, her yerde aynıydı. Ölülerin ortasında, ağabeyiyle yengesini çeşme başında gördüğü an içini kaplayan hüznü duydu.

İnanılır gibi değil, olacak şey değil.

Annesinin mezarına da bakmadı –amber saksısı, yapma leylaklar, kumla, güneşle aşınmış taş– babasınınkine de. Babasının yanında ayrılmış toprak parçasına, iki gündür varmak için neleri göze aldığı mezara da bakmadı: Öyle ufaktı ki.

V

Alana döndüğünde, kasabalıların çoğu uykudaydı. Tabutu, çeşmeyi çevreleyen alana bıraktıktan sonra yüzünü, göğsünü, sırtını iyice yıkadı. Omuzundaki sargıyı çözüp yarayı yıkamadı. Bir daha böyle saramazdı. Acı da azalmıştı. Sargının üstüne biraz su serptikten sonra geri kalan yerlerini de yıkadı. Çeşmenin taşına ilişti, sandaletlerini çıkarıp suya daldırdı ayaklarını. Alanı aydınlatan loş ışıkta bile, suyun kirle kan karışımı bir renk aldığını seçebiliyordu. Önemi yoktu. Yapılacak şey değildi, ama kimseye fazla bir zararı olmazdı. Sabaha kadar akıntı, halkın ortaklaşa kullandığı suya onun bu gece karıştırdığı pisliği silip süpürürdü nasılsa. Sabaha kadar, böyle ansızın ortaya çıkışının –kan içinde, bitkin, cesetten ayrı düşünülemeyecek bir halde– doğurduğu şaş-

kınlık da dedikoduya karışıp silinecek, her gün yeni baştan anlatıldığında etkisi gitgide azalacaktı.

Yarın sabah nerede olacaktı ki? Yeni günle birlikte? Yarını izleyen günlerde? Cesedi nereye götürebilirdi? Sonun, başlangıca benzemesi gerektiğini kavramıştı artık: Bu insanlarla birlikte yaşarken, onların sağlar ve ölüler arasındaki ayrımları ve benzerlikleri pekiştiren törenlerine katılırken, birdenbire bütün bunların dışında başlayan bu sevginin sonu da (eğer son diye bir şey varsa... ayrıca son kavramına karşı koyacak gücü mü kalmıştı?) bu bildik, güvenli hayatın dışında olmalıydı. Sevdiği kızla evlenmek, yeşil-gölgeli iki yıl boyunca onu sevmek, başka hiç kimseye gereksinme duymamak kolaydı belki, gelgelelim bunlara tek başına son vermek hiç de kolay değildi. Çok dardı o mezar. İki gündür –ne iki günü, biraz sonra geceyarısı olacağına göre üç gündür– bir çözüme varabilmek için yeterli saydığı, daha doğrusu kendini yeterli saymaya kandırmaya çalıştığı o tören, o toprak parçası ne kadarcıktı ki? Kendisi ne kadarcıktı ki? Gücü ne kadar kısıtlıydı!

İstediği ilaç gelmemişti. Belki de ağabeyi, hapları –şurup mu, toz mu, her neyse– eve götürmüş, böylelikle onu eve çekeceğini ummuştu. Ama gitmeyecekti; onlara ağırlık olduğunun farkındaydı. Ağabeyi eve gitmesini kasabalılara karşı alnı açık kalabilmek için istiyordu: "Bakın," diyecekti. "Kardeşim nasıl acı çekiyor zavallı. Karısı öldü. Kendisi hasta. Durumu hiç iyi değil. Benden başka kim ilgilenir onunla? Karımla ben onun uğruna ne gerekirse yapmaya hazırız."

Ağabeyi bu sözleri mutlaka söylemek zorundaydı, kendisi de ona böyle bir fırsat vermek istemiyordu gerçekten, yalnız eve gidemezdi. Gitmesi, ağabeyi için daha da kötü olacaktı; onun gözünde baştan beri bir yüktü zaten.

Ağabeyinin suçu yoktu bunda. Babaları öldüğünde kendisi on iki yaşındaydı, ağabeyiyse on yedi; bütün sorumluluğu o yüklenmek zorunda kalmıştı ve o günden bu yana kendisine bağımlı olan şeylerle kendisinin bağımlı oldukları dışında hiçbir şeyi kavrayamaz duruma gelmişti. Belki babaları ölmeden *önce* de böyleydi ağabeyi. Tamtamına bilemiyordu. Bildiği tek şey varsa, çiftlik işleriyle ev işlerini büyük bir başarıyla düzene sokmuş, ikisi

için yeni bir ev kurmuştu. Babalarının beş ayrı direk altına gömdüğü beş tütün tenekesinde bıraktığı mirasla akıllıca bir yatırıma girmişti. Çarşıda bir sürü sergisi olan bir mal alıp satıcısıydı artık, kardeşi ise karısı ve çocukları gibi sorumluluğunu üstlendiği kişilerden biriydi.

Onun evine bu yüzden gidemezdi, çünkü ağabeyi kendi sorumluluğunun, kendi söz geçirdiği alanın dışında kalan bir şeyler fark etmişti onda; yüzü korkuyla, güvensizlikle dolmuştu. Gitmesi, daha da kötü olacaktı. Nereye gideceğini bilmiyordu, yalnız oraya gitmeyecekti, kesin.

Şu... vahşi çöle...

Evet, ağabeyi de rahibin gördüğünü görmüştü onda. Ama vahşilik bunun neresindeydi? Yoksa ihtiyar rahibin gözünde her aşk vahşi miydi? Yoksa geniş düzlükleri, yitip giden maden kaynaklarını, onların dışavurduğu tutkuları, o hain dağları mı kastetmişti yalnızca? Karısı Kızılderili olduğuna göre kendi vahşi toprağına dönsün mü demek istiyordu? Oraların toprağı acımasızdı, çirkindi doğru. Ama onların aşkıyla ne ilgisi vardı bunun? İki yıl yeşil bir sevecenlik içinde yaşamışlardı orada? Vahşilik neredeydi? Kızda mı, aşklarında mı? Kaplan-kedi vahşiydi. Çaylaklar, korkaklıkları, ürkeklikleri yüzünden saldırgan ve vahşiydiler. Oysa karısı ne kadar inceydi; aşkları, yumuşak, sevecen bir yaraydı. Sabahleyin güneş, eğreltiotlarını aralardı onları uyandırmak için. Vahşilik neredeydi?

Az rastlandığı için mi vahşiydi bu aşk yoksa? Yengesinin öpüşünü, ona ve ağabeyine duyduğu acımayı anımsadı yine. Oysa ölü karısını yüklenip kasabaya gelen kendisiydi, yani aslında onların acıma duymaları gerekirdi. Ama acımamışlardı işte... Ne onlar, ne rahip, ne haydutlar, ne kimse. Acıma beklememişti ki onlardan. Gerek duymamıştı. Düşünmek bile şaşırtıyordu insanı: Vahşilik bu muydu acaba? Ölümünün uyandırdığı acının ötesine geçen, her şeye sevecenlikle kucak açan bir aşk tatmak mıydı?

Onu sevdim diye nelere katlanacağım Tanrım?

Acısını boşaltmaya hakkı vardı artık. Erkekçe davranmıştı. Daha başka ne yapabilirdi ki? Şimdi de bunun ödülünü istiyordu: Canlı bir gövdede yaşayan sevginin cesetle birlikte gömülmesini. Vahşiliği tek başına sürdürecek gücü kalmamıştı.

Tanrım, kurtar beni bu aşktan!

Koşmaya başladı. Kendi vahşiliğinden ürkmüşçesine... Bir hayvanı kilometrelerce dağ taş üstünden aşırtan, dikenli fundalıklardan, dağ tepelerinden geçirten, uçurum kenarlarından dolaştıran bir adam ansızın kendini gözalabildiğine uzanan pürüzsüz bir kumsalda bulunca, nasıl tüfeğini, kamasını fırlatıp koşar, hiçbir zaman karşılaşmayı göze alamadığı, karşılaşıncaya kadar da göze alamayacağını bilmediği bir şeyden nasıl kaçar, tam öyle!

Tabut bomboş alanda kalmıştı, fıskıyeden fışkıran suların buğusu dolanıyordu çevresinde. Kabrero genelevlerin bulunduğu sokağa doğru koştu; o saatte gürültü ve ışık bulabileceği, kadın kokusu alabileceği tek sokak buydu.

Gelgelelim kadınlar kaçıyorlardı onun gecesinden. Bacaklarını çekip yol veriyor, kollarını göğüslerinin üstünde kavuşturuyor, başlarını öte yana çeviriyorlardı. Böyle deliler gibi koşması, habire tökezlemesi, yalpalaması sarhoşluktan değildi. Biliyorlardı. Cin çarpmıştı onu. Başına gelenleri duymuşlardı, duymasalar bile yüzünden akan vahşiliği görmemek imkânsızdı. Tutkusu kaba bir öfkeye dönüşecekti; ustalıklarını kullanıp bu bileylenmiş isteği ortaya vuramayacak, boşaltıp yenileyemeyeceklerdi. Başlarını öte yana çeviriyorlardı. Yanlarında durmayacağını umuyorlardı.

Sokağın sonuna gelmişti. İçkievinin ışıklarını gördü, müzik sesini duydu. Artık seçme zamanıydı. Sarı perdeli bir kulübenin önünde genç bir orospu saçlarını tarıyordu. İncecik, sarı bir giysi vardı üstünde, yüksek topuklu lâme pabuçlar giymişti. Onun kendişine yaklaştığını görünce taranmayı bıraktı; saçları, memelerinin arasına karanlık bir çağlayan gibi döküldü. Yaklaştı. Kalktı kız, geriledi; yüzünde korku okunuyordu. Onu yatıştıracak sözcükler aradı. Üstünden nasıl bir bitkinlik, nasıl bir kin akıyordu kimbilir! Kızın korkusunu yatıştırması gerekti önce. Ona sevecen olduğunu göstermeliydi.

"Ben yalnızca..."

"Olmaz," dedi kız. Kapıya yaklaşmıştı. "Olmaz. Ben, ben dinleniyordum burada."

Kaçacağını sezmiş, kapıya ondan önce koşup yolunu kesmişti. "Param yok, ama bir deri var. Antilop derisi."

"Olmaz."

Kıza iyice yaklaşmıştı şimdi. Beline gelişigüzel dolanmış kuşağa uzandı. "Başka şeylerim de var. Hepsini satacağım. Sürüyle param olacak. Şimdi yalnızca..."

"Olmaz dedim!"

Korkuyla geri çekildi kız. Kabrero, kuşağı bir çekişte çözdü, kızı duvara doğru itti. Giysisinin önü açılmıştı şimdi. Altında yalnızca sarı bir don vardı. Saydam kumaştan, cinsel organının kara gölgesi seçiliyordu. Uzandı, memelerini tuttu. "Çok sürmez," dedi. "Hastaydım. Yoksa her zaman böyle değildir."

Bir eliyle kızın kolunu tuttu, öbür eliyle kulübenin kapısını açmaya çalışıyordu. Sürgüyü kurcalayan eli titriyordu. Bir süre titreyen eline baktı, kız da baktı onunla birlikte. Güçlükle soluk alıyordu. Bir türlü sürgüyü çekemedi. Kız, onun parmaklarını sessizce gözlüyordu; ürkek bir hayvan gibi ses çıkarmadan duruyordu pençesinin altında. Olanca dikkatini parmaklarına verdi, onlara söz geçirmeye çalıştı, biraz öne, kapıya doğru eğildi, böylelikle sanki eline istenç ve güç aşılayacaktı. Kız silkindi, kolunu kurtardı. Kabrero, çabucak döndü, belinden kavradı kızı, kapıya doğru sürükledi; belini sımsıkı kavramıştı; kızın sırtı, göğsüne değiyordu. "Sen aç," dedi. Kız açtı.

Çarşafı serilmiş, örtüsüz bir yatak, odanın hemen her yanını kaplıyordu. Köşede bir musluk, üstünde bir sürahi su ile iki havlu olan bir raf vardı. Yatağın yanında bir masa duruyordu; sarı bir lamba, yüreği yedi kılıçla delinmiş, buruşuk, solgun bir Meryem tasviri, kıllarında kara saç telleri kalmış bir fırça, dibine kadar kullanılıp bitirilmiş bir dudak boyası, ufak bir kutu pudra, kesilmiş gazeteler ve bir paket sigara vardı üstünde. Rafın tepesindeki duvarda, bir dergiden kesilmiş bir resim asılıydı. Resimdeki bembeyaz tenli, altın sarısı saçlı kadın, bir masanın başında sürüyle mücevherin arasında kalan bir şeye uzatmıştı elini, dalgın dalgın onunla oynuyordu. Uzun bir kürk giymişti. Hangi hayvanın kürkü olduğunu kestiremedi bir türlü. Kürkün önü, kadının içine giydiği gümüşlü giysiyi göstermek için açık bırakılmıştı. Siyah takım elbise giymiş, düz siyah saçlı bir adam, tam arkasında duruyordu kadının, onun ensesinden öpmek üzereydi. Resmin altında İngilizce bir yazı vardı. Adamla kadın Amerikalıydılar. Kürkün hangi hayvanın olduğunu kestirememişti,

bunlar Amerikan hayvanlarından alınma Amerikan kürkleri olduğu için kendi gördüklerinden kat kat güzeldiler. Kadınla adam da yabancı ve güzeldiler.

Kıza yatağı işaret etti. "Çıkar üstündekini," dedi.

"Neden beni seçtin?" diye sordu kız. Sesinden korktuğu belliydi, ama göstermemeye çalışıyordu.

"Ne dedin?"

"Neden beni seçtiğini sordum. Neden ben olayım?" Sesi fısıltı halinde çıkıyordu, bir sızlanma gibi, tam bir sızlanma.

Onun gözü hâlâ dergiden kesilmiş resimdeydi, kadının giydiği kürkün hangi hayvanın kürkü olduğunu saptamaya çabalıyor, bu yabancı ve güzel insanların dünyasını kendininkiyle bağdaştırmaya uğraşıyordu, kızı duymadı bile.

"Ne? Ne? Ne söylüyorsun sen?"

"Neden beni istedin?"

"Nereden bileyim?"

"Neden öbürlerinden birini seçmedin? Benden daha gençleri var. Onlardan birini alsaydın ya!"

"Nedenini bilmiyorum. Fark etmez zaten."

"Neden ben olayım?" dedi yine, fısıltı ve sızlama karışımı bir sesle.

"Her şeyin nedenini bilemem. Her şeyin neden olup bittiğini bilmeme imkân var mı? Her şeyin bir nedeni yoktur zaten, olmak zorunda değildir. Sus da soyun!"

Kız söylenileni dinledi, bu buyruğa, bu öfkeye, bu saldırı gözdağına sevindi bile sanki. Donunu da çıkarmak üzereydi.

"Çıkarma," dedi, Kabrero.

Kız üstüne çekti donunu, yatağın kenarına, onun yanına çöktü.

"Sırtüstü yat," dedi Kabrero.

Boylu boyunca yattı kız, bacaklarını iki yana açtı.

Bulanık gözlerinin arasından baktı kıza: Ne bu odanın ne de şu yaşadığı anın çalkantısındaydı aklı; olaylar, kafasının kıyısında bir yerde, düş içinde çabalayan belirsiz karaltıların ağır, terli kımıltılarına dönüşmüştü.

Yerinden kıpırdamadı. Bir şey yapmadı. Yatağın kenarında, kızın ayak ucunda oturuyordu; etli, kalın, kirli ayaklardı bunlar, nasır doluydu, tırnakları kazma haline gelmişti: Bir köy kızının

ayaklanıydı. Ayak bilekleri sert, kara tüylerle kaplıydı. Bir bacağını kaldırdı kız, hafifçe yana eğdi. Cinselliğinin kara ormanından taşan sert kıllardan bazıları, sarı donunun kıyılarından dışarı fırlıyordu. Kolunu kaldırdı: "Bütün gece kalacak değiliz," dedi.

Gözlerini bir türlü ayıramıyordu kızdan; sarı kumaşın altındaki kara gölgeye, o karaltının çevresinde tıpkı geceleri açan bir çiçeğin taç yaprakları gibi fışkıran kara kıllara bakıyordu. Yüzünün kasları gerilmişti, seğiriyordu durmadan, çektiği acıdan kaşları çekiliyordu. Elmacık kemiklerini örten deri, gerginlikten çatlayacak gibiydi. Bir aynaya baksa, eski zaman azizlerinden birinin yüzünü görecekti biliyordu; ustaların yumuşak gümüş levhalara o yüzleri oyuşlarını kaç kere gözlemişti. Yalnız gözlerinde o kutsal ışık olmayacaktı; kurumuş gölleri andıracaktı gözleri. "Seni çırılçıplak görmek istiyorum," dedi. Sesi çatlıyordu konuşurken. Sesiyle kızı okşamak, sözsüz ama yatıştırıcı bir sesle onu avutmak istemişti. Hâlâ korkuyordu kız. Memesinin altında yüreğinin hızlı atışları seçiliyordu; elma iriliğinde küçük kahverengi bir memeydi bu, ucu pembeliğini yitirmişti.

Hemen donunu sıyırdı kız, büyük bir özenle giysilerinin üstüne koydu. Sonra yine uzandı sırtüstü, bir kere daha bacaklarını çarşafa sıkı sıkı yapıştırdı. Giyinikken göründüğü kadar ince değildi. Boynunda, omuzlarında ve kalçalarında ergenlik çağının dolgunluğu görülüyordu henüz. Bir kadının rahatlığı yoktu onda; biraz yaklaşsa, ağzındaki şekerin kokusunu duyabilecekti.

Bacaklarının arası, tam anlamıyla kadınlaşmıştı ama. Göbeğinden başlayan kara, kıvırcık yele, pürüzsüz kahverengi tenin üstünde akıyor, bacaklarının arasındaki yarığa daldıktan sonra baldırlarına doğru usulca seyrelip yitiyordu. Sert, aykırı kıllar bu ana kaynaktan dışarılara doğru kıvrılıyordu ve bütün yele boyunca bir kıpırtı, bir dalgalanma göze çarpıyordu, bir boşalma, açılma, kendine çağırma. Kızın tombul, ergen gövdesine oturtulmuş bu görkemli cinsel yeleye doyasıya baktı; gövdenin bütün güçleri, kadınlığı burada çiçek açsın diye bu yelenin büyümesine, serpilmesine koşulmuştu; gövdenin geri kalan kısmı bu yüzden toy, hantal ve çocuksuydu.

"Başını çevir," dedi usulca.

"Neden işini görüp gitmiyorsun?"

"Kes sesini. Başını çevir dedim."

Sesi, boğuk bir fısıltı gibi çıkıyordu; keskin buyrukları, peş peşe iki öksürük kadar yumuşaktı. Kızın yelesindeki kıvırcık tüylerden birini tuttu. Yavaşça yana, kalçalarıyla kasıklarının birleştiği girintiye doğru çekti; üstleri çiğnenen otlar nasıl hemen eski konumlarını alırlarsa, belki de daha büyük bir hızla yerine doğru yaylandı tüy. Bir tüy daha doladı parmağına, sonra bir tane daha, bir tane daha.

Her şey buradan mı doğuyor? diye düşündü. *Her şeyin başı, öbüründen daha büyük, daha önemli olmayan şu ikinci ağızda mı? Ölü bir kadın yalnızca ölü bir...*

Sözcük gelmiyordu aklına, karısının cinsel organını da gözlerinin önüne getiremiyordu; çünkü bir kere çırılçıplak görmüştü onu, o da cesedini yıkarken ki bambaşka bir durumdu bu. Derisi yüzülmüş parmaklarını kıvırcık yelenin üstüne kapadı, gözlerini yakan güneşe karşı elini siper ediyordu.

Elinin altındaki et kımıldıyor, titriyordu; sanki ufacık bir hayvan almıştı eline. "Özel bir şey mi istiyorsun benden?" diye sordu kız. Sesine bir katılık, bir çeşit ustalık katmaya çabaladı, ama korkudan titrediği belliydi.

"Sana sesini kesmeni, başını çevirmeni söyledim, o kadar."

Hiç kıpırdamadan yatti kız, başını öte yana çevirdi. O, odanın döşenişini gözden geçirdi. Her şey üst üste yığılmıştı. Hiç boşluk yoktu. Küçük bir hayvanın; gecenin güvenilmez sevecenliğini atlatmak, onun sinsi adımlarından, dört bir yanı koklayan burnundan korunmak için kendini dar attığı bir indi bu oda. Dağlarda, Kızılderili kızla birlikteyken nasıl değişikti. Kendi kulübesi! Gece, kenetlenmiş bedenlerinin üstüne usulca çekilen bir örtüydü o zaman. Orada, tepede izini sürenler, toprakla güneşti. Gelgelelim vurmak, öldürmek için değildi bu sürekavı, bedeni olanca gücünü tüketene kadar yıpratmak, son bir kere, bir daha kalkmamacasına yere sermek içindi; yattığı yerde ölecekti; güneş kanını içip bitirecek, toprak etiyle kemiklerini yiyip bitirecekti; bütün organları çorak kayalara, kıraç kuma dönüşünceye, varoluşunun izleri bir bir yok oluncaya kadar. Oysa karısı gecenin örtüsü altında her gece inancını ve umudunu yenilemişti. Toprağı

uysallaştırabileceğine ya da toprak üstündeki yaşayışının bir gün anlam kazanacağına ilişkin bir inanç değildi bu; yalnızca varlığının bütün bütün silinmeyeceğine, yeryüzünün vahşi dişlerinin kendisini unufak edinceye kadar öğütemeyeceğine inanmıştı. Geceler boyunca onun etinin ıslak, gizli köşelerine girmiş, yalnız kendisinin bildiği, yalnız kendisinin geçtiği o gizemli kapıdan geçerek onun güzelliğine erişmişti. Bu güzelliğe erişmek, duvarları güneşin ışık sağanağıyla yıkanmış bir geçitten içeri adım atmak gibiydi; küçük bir göl vardı orada, yemyeşil çimenler ve keçiler çifter çifter yürüyor, kısa ve beklemedik sıçrayışlarla ilerliyor, gururla adım atıyorlardı. Onun bu duru güzelliğinde bir de başka bir şey vardı, adını koyabilecek kadar kafasında biçimlendiremediği başka bir şey, ama hiç kuşkusuz bütün kesinliğiyle ve gerçekliğiyle var olan bir şey: Acının ve sevincin keskin vuruşu gibi. O kadar ki, sonraları toprağın aşağılamasıyla yeniden yüz yüze geldiğinde, hayatının kısalığı karşısında umutsuzluğa kapıldığında, hiç değilse bunu düşünerek avunuyordu, hiç değilse o kapıdan geçmişti, onu sevmişti.

Gelgelelim yoktu artık. Gerçek değildi. Yoktu kapı. Bir daha da olmayacaktı.

Kasları hızla seğirmeye başladı. Kız bacaklarını topladı, bir yumak haline geldi.

"N'olursun öldürme beni," diye inledi.

Gözleri de seğiriyor olmalıydı; bebekleri dışarı uğramıştı herhalde; çünkü iyice göremiyordu kızı, ışık bir an keskinleşiyor, sonra, sanki bir lambayı durmadan açıp kapıyormuş gibi sönüveriyordu. O anda sinir-gücüyle yüklü birtakım dalgalar yükseliyordu gövdesinden, beynine çarpıp duruluyordu.

Bacaklarından, dizlerinden ateş gelgitleriyle yükselen bu dalgalar, gövdesini boydan boya aştıktan sonra, beyninin kıyılarına vurup dağılıyordu ve beyni hiç durmaksızın yinelenen bu çarpmaların basıncıyla titriyordu.

"Ne oluyor sana?" diye sordu. Sesi, benliğinin ötesinde bir yerden geliyor gibiydi. Boğuk bir sesti, ağır ağır konuşuyordu.

"Öldürme beni."

"Seni öldürecek değilim."

Başını kollarının arasına gizlemişti, aradan bakıyordu ona.

"Benden ne istiyorsun?"

"Bilmem."

"Git, n'olur."

Gitmek, ama nereye? Nereye gidecekti? Ne yapacaktı? Geçitte ceset yanıbaşındayken gecelediği zamanlar, onu nasıl olsa gömeceğine, sonra serbest kalınca istediği yere çekip gidebileceğine inanırken kurduğu tasarılar şimdi nasıl saçma geliyordu; kafasından geçenleri değerlendiremeyen, gücünün sınırlarını bilmeyen bir adamın boş düşleriydi bunlar. Şimdi özgürdü işte. Gidebilirdi. Biliyordu. Onu gömmediği halde, korkudan ve umutsuzluktan cesedini çeşme başında bırakıp kaçtığı, ağzına kadar çulçaput dolu bir dilenci torbası gibi oraya atıp kasabayı terk ettiği halde özgürdü şimdi; şu dağlardan, şu tiksindiği çölden kaçıp kurtulabilirdi, kendisini dışlayan o kargaşalı kasaba yaşamından kurtulabilirdi. Guaymas'a, denize, belki de Amerikalıların yaşadığı ülkeye, düşünü kurduğu bütün bu yerlere gidebilirdi, özgürdü; beyninin geçitlerinde tatlı bir koku gibi uçan o zengin yaşama koşabilirdi. Ne var ki gitmek, kalmak, bir şey yapmak gibi güdüleri ölmüştü sanki. Düş, yerli yerindeydi, ama ona dokunamıyordu artık. İstencinin işler yanı kalmamıştı. Artık hiçbir şeyin anlamı yoktu.

"Nereye gideceğimi bilemiyorum," dedi kıza. Sesi bir fısıltıydı, bir suçu üstleniyordu sanki.

Kız oturdu yatakta, dizlerine doladı kollarını. "Polis mi var ardında?" diye sordu.

"Yok canım. Polisin benimle ne işi olsun?"

"Onu öldürdüğünü söylüyorlar."

"Kimi öldürmüşüm?"

"Taşıyıp getirdiğin o ölü kadını."

"Kim söylüyor?"

"Herkes."

"Saçma sapan yalanlar bunlar."

"Ben herkesin söylediğini aktarıyorum."

"Onu öldürmüş olsaydım, buraya getirme zahmetine katlanır mıydım hiç?"

"Kimbilir? Belki de katlanırdın."

"Benim karımdı o. Hastaydı. Öldü. Gömmek için getirdim bu-

raya. Rahip izin vermedi."

"Ne yaptın tabutu?"

"Bıraktım. Çeşme başında. Kaçtım geldim."

Konuşmayla fısıltı arası bir ses çıkıyordu ağzından, yalnız kızla değil; kendisiyle de konuşuyordu sanki. Kendi sözlerine kulak kesilmişti; onları dinlerse bilmediği, ama bilmek zorunda olduğu bir şeyi kavrayacaktı sanki.

Kız, sırtına bir yastık dayadı, yaslandı, dizlerini sıkı sıkı kavramıştı; yalnız daha bir rahatlamıştı besbelli.

"Git al onu," dedi.

"Evet, haklısın."

"Sabahleyin adamlar alıp götürürler, çöle bırakırlar."

"Biliyorum."

"Nefret mi ediyordun ondan?"

"Onu seviyordum."

"Öyleyse neden orada bıraktın?"

"Çünkü," dedikten sonra durmak zorunda kaldı, gittikçe uyuşan beyninde daha önce hiç tanımadığı, belki de hiç kimsenin bilmediği bir duyguyu açığa vurabilecek sözcükleri aradı; böyle sözcüklerin varlığından da emin değildi ya. "Çünkü," diye baştan aldı, yine durdu. Yine doğru dürüst dinleyemiyordu kendini, beyninin uçurumunda gizlenen, yorgunlukla ve acıyla büsbütün kararan sezgileri ya da korkuları –ki ikisi de aynı yola çıkıyordu– gündelik dile çeviremiyordu. Sonra duygularını bir daha asla dile getiremeyeceğini sezmenin verdiği umutsuzlukla, karşısında çıplak bir kadın olduğunu belli belirsiz ayırt ederek, düşüncesini tamtamına belirtmeyen birtakım sözcükler söyledi; çeşmeden susuz dudaklara uzanan kısacık süre içinde, kavradıkları suyun yarısını yere döken parmakları andırıyordu bu sözcükler; sanki öylesine çapraşık bir yazıyla yazılmışlardı ki, her sözcüğü öbürlerinden ayrı, tek tek çözmek gerekiyordu ve bir türlü asıl anlam çıkmıyordu ortaya, belki sonraları bellekte uzun süre yan yana durduktan sonra çözülebilecekti anlamları.

"Çünkü," dedi, "onu sevmekten korkuyorum artık."

Usulca kaydı, yatağın ayak ucuna sırtüstü uzandı; bacaklarını aşağı sarkıttı, yaralı omzundan sarkan kolunu midesinin üstüne koydu. Kız hiçbir şey söylemedi; solukları duyuluyordu; korkmuş

birinin hızlı solukları değildi bunlar, usulca, büyük aralarla soluk alıyordu. Oda havasızdı, çıt çıkmıyordu, iki yandaki kulübelerde de kıpırtı yoktu. Sokağın gürültüsü bile azalmıştı. Kentin sinirleri de kızınkiler gibi gevşemişti, solukları onun solukları kadar yavaştı. Kasabanın ötesinde, gecenin karanlığına gömülmüş dağlar ve çöl vardı. Kabrero biliyordu, gün ışığında oldukları kadar vahşi ve ürkünçtüler onlar, geceleyin bile çoraktılar. Bağırsaklarından yükselip beyninin kıyılarına çarpan bulantı ve ateş dalgaları ansızın duruldu. Uyumak istiyordu canı; ne var ki omzundaki acı, gövdesindeki çizikler yüzünden uyuyamıyordu. Gözlerinin önünden yine dağlar geçti, onlara tırmanışı, yamaçlardan inişi, bacaklarını ve ayaklarını kesen sivri granit kayalar, tabut üstüne kapaklandığında çıplak göğsünün yüzülüşü, ağzına kadar dikenlerle dolu uçurumdan yuvarlanışı. Yeniden yuvarlanıyormuşçasına dengesini kollamak adına kollarını iki yana açtı, omzundaki yaranın acısıyla haykırdı.

"Omzun!" diye bağırdı kız.

Hemen onun gömleğini çıkardı, sargıya bir göz attı. Kan sızıyordu aradan. Sargının ucunda koyu kırmızı bir damla birikmişti, neredeyse kolundan aşağı süzülmek üzereydi. "Derin değil," dedi. "Kurşun sıyırıp geçti."

"Polisler mi ateş etti?"

"Yok canım. Deli bir haydut."

"Kimmiş?"

"Bilmem, ateş etti. Haydutmuş. İki kişiydiler. Karımı gümüş sanmışlar."

Dönüp kıza baktı. Bacaklarını uzatmıştı, topukları onun bacaklarına değecekti neredeyse. Elleriyle cinsel organının kara yelesini örtmüştü.

"Bir kocakarı var," dedi. "İyileştirir yaranı."

"İlaç mı yapıyor?"

"Otlarla yapıyor, evet."

"İstemem."

"Kimseye söylemem."

"Biliyorum. Kimsenin yardımını istemiyorum."

"Şimdi gelirim."

"Olmaz!"

Sağlam yanına döndü. Yaralı omzundan aşağı kan sızdığını biliyordu. Koyu damla gittikçe şişmiş, patlamış, kolunun kahverengi derisinden aşağı sızmaya başlamıştı. Çok geçmez, dinerdi kan. Yaptığı ani hareket yüzünden yara yeniden açılmıştı.

Kız yerinden kıpırdamamıştı. Masanın üstündeki gaz lambasının sarı ışığı, yüzüne ve omuzlarına dökülüyordu; öncekinden daha açık seçik görebiliyordu onu. Ülkesinin sıradan bir kadınıydı. Hüzün dolu, esmer bir yüz; derinlerindeki acı olmasa anlamsız sayılabilecek gözler, her zaman kötü bir yazgıyla karşılaşmaya hazırmışçasına sıkı sıkı kenetlenmiş dudaklar.

"Kim bu kocakarı?" diye sordu Kabrero.

"İlaç falan yapıyor. Ebe."

"İstemem,"

"Nasıl istersen, yalnız çarşaflarımı kanlatma da."

Koluna baktı. Kan dinmişti; çünkü kolunu göğsünün üstüne uzatmıştı. Biraz daha kaldırdı, yeniden sargıya akardı belki kan.

"Bu ihtiyarda sıtmayı iyileştirecek bir ot ya da bir büyü falan var mıdır?"

"Bilmiyorum."

"Tavşan sıtması için. Yani tavşandan bulaşan sıtma için."

"Bilmem. Bir sürü hastalığın ilacı vardı onda. Belki sıtmanın da vardır. Gidip sorayım."

Kalkmaya davrandı. "Dur!" dedi Kabrero. "Şimdi olmaz." Ya lambanın ışığı azalmıştı ya da hastalık gözlerini etkilemeye başlamıştı, oda gözlerinin önünde yüzüyordu şimdi. Yine de eşyaları gözden geçirmeyi sürdürdü. Daha önce kaç kereler bu çeşit kulübelere geldiğinde hiç bakmamıştı çevresine. Sezgisine kendisi de şaşarak kızın kısacık hayat hikâyesini özetleyiverdi: Küçük bir köyde doğmuştur bu kız, çok çocuklu bir ailenin çocuğudur. Bir gün yolu oralara düşen biri (belki de sözünü ettiği ebe) babasına ya da ona kasabada kolaylıkla para kazanabileceğini söylemiştir. O da küçük kerpiç kulübeyi, ailesinin sürdüğü güçlüklerle dolu, ama güvenli yaşamayı bırakmaya karar vermiştir. Bir köşeden –*kendi* köşesinden– genç kızlığının süs eşyalarını koyduğu teneke ya da cilalı tahta bir kutusu varsa onu çıkarmıştır, renkli camdan iki çift küpe, kutsal resimler, bir tarak, gümüş bir yüzük, her ayın ilk Cuması göğsüne iliştireceği Meryem Ana'dan oluşan mü-

cevherlerini topladığı gibi kimseyle uzun boylu vedalaşmadan, belki yalnızca annesinin yanağını bir solukta hafifçe öperek, en sevdiği erkek kardeşini uyandırmadan şöyle bir kucaklayarak tan ağarmadan önce yola koyulmuştur bir sabah. Kasabaya kadar çıplak ayak yürümüştür, bir çift sandaletiyle ikinci elbisesi el dokuması filenin içindedir, mücevher kutusu da; kasabaya geldiğinde biri, belki de ihtiyar kadın (mutlaka ihtiyar kadın) yanına almıştır onu, yol yordam öğretmiş, bir kulübe bulmuş, yeni bir giysi, iç çamaşırları, pudra ve dudak boyası almış, nasıl davranması gerektiğini öğretmiştir; nasıl konuşacak, nasıl bakacak, ne gibi hareketlerle baştan çıkaracak erkeği. Böylelikle yeni bir mesleğe adım atmıştır kızcağız, çeyiz için gerekli parayı biriktirmeye başlamıştır.

Onun hayatının korkunçluğu, körpe bedeninden kazınarak çıkarılan bozuk paralar, öğleüstü çölünün görünümü kadar çorak ve bitimsiz o alacakaranlıklar, o geceyarıları canlandı gözlerinin önünde, sanki bütün hayatı boyunca yanıbaşındaydı bu kızcağızın. O hayatı bunca iyi bilmesine şaşmıyordu aslında; baştan beri sürdüğü bir hayattı, kendisinin de içinde yer aldığı bir hayat. Onu asıl şaşırtan, bunları artık ezbere bilmesiydi, kızın başından geçenleri istediği anda hiç eksiksiz özetleyebilmesiydi. Nasırlı ayaklara, çirkin, kalın, eğri büğrü topuklara, kıllı ayak bileklerine baktı yine. Yaralı kolunu bu çirkin ayakların üstüne yasladı.

"Köyün nerede senin?" diye sordu.

"Socorro'da."

"Ne kadar zamandır buradasın?"

"Aziz Joseph yortusunda bir yıl olacak."

"Kaç yaşındasın?"

"On altı."

"Ne zaman döneceksin köye?"

"Yakında."

"Ne kadar yakında söz gelimi?"

"Param olunca."

"Evlenmek için mi?"

"Neden olmasın?"

Yerinde doğruldu, yaralı kolunu çekip sağlamını dayadı kızın bacaklarına. Amerikalı adamla kadının resmine baktı. Yüzlerini

seçemiyordu, gözleri bulanmıştı. Renkler birbirine karışmıştı; kasırganın kasıp kavurduğu bir günde, hava tozla dolup taşarken uzaktan görünen günbatımını andırıyordu; çok bulanık, uzak bir şeydi, yine de orada olduğunu kesinlikle biliyordu. Eski özlemlerini çağrıştırdı bu resim, ölmüş isteklerini. Parmağını uzattı.

"Amerikalı mı bunlar?"

"Evet, Amerikalı. Bir Amerikan dergisinden kestim."

"Çok güzel."

"Çok çok güzel," dedi kız. Dönüp resme baktı, sonra başını acemi, çıplak memelerinin üstüne eğdi.

Artık hiç göremiyordu Kabrero. Art arda gelen titremeler, gövdesini boydan boya kaplıyor, sıtma nöbetleri birbirini izliyordu. Başının iki yana sallanmasını engelleyemiyordu. Ellerini bir kere daha cinselliğinin kocaman çiçeği üstünde kavuşturmuş, başını memelerine eğmiş kıza bakarken, dik durmak için olanca gücünü harcıyordu. Oda daha bir daralmıştı sanki, daha da boğucuydu; içeri girdiklerinde bu kadar değildi. Gecenin geniş tarlaları, çölün ıssız, bitimsiz uzantısı kasabanın üstüne yükleniyor, bu sokağa, bu odaya hapsediyordu ikisini. Uzun boylu yaşamayacaktı bu kasaba. Şimdiden ölüyordu ve içinde barındırdığı hayatlar da kendi hayatı kadar önemsizdi. Her şey yitecekti. Ölecekti kasaba. Bu ölümün nasıl olacağını düşleyebiliyordu: Kırık camlar, menteşelerinden sökülmüş kapılar, ıssız yollar boyunca ilerleyen, sonra duvarlara yüklenen ayrık otları, evlerin cephelerinden kopup tıpkı bir kafatasından ayrılan etler gibi irili ufaklı parçalar halinde düşen kireç tabakaları, suskun çarşı, dağılmış sergiler, ağzına kadar kumla dolmuş alan çeşmesi. Sonu buydu. Bu düşman toprağa kin duyduğu, öfkesinin hiçbir şeye yaramayacağını sezdiği günler geldi aklına. Kasaba ölecek, kumun, rüzgârın ve güneşin egemenliği altına girecekti, bir zamanlar burada yaşayanların verdikleri savaşsa bütün bütün unutulacaktı. Kasaba da tıpkı karısı gibi ölecekti, cesedi kumlara bırakılacaktı öylece; Kızılderili kızla yaşadığı –hiç değilse onu tatmıştı– iki yıllık yeşil mutluluk nasıl geri gelmezse, kendisi öldüğünde, artık hiçbir şey anımsamayan ölü belleğinde nasıl bir daha yankılanamazsa, öyle işte. Karısının ince güzelliğine açılan kapı, bir daha açılmamacasına kapanmıştı. Bir daha kimsenin bedeninde kendi açtığı yolu bulamayacaktı.

Yitirdiği şeyin ağırlığıyla sarsıldı. Bir daha dönmeyecekti karısı, o sevgi geri gelmeyecekti. Üstelik terk etmişti onu. Kaçmıştı düpedüz. Utançla karışık bir pişmanlık duygusu sardı içini. *Hiç doğru bir şey yapmaz mıyım ben? Onun yasını bile doğru dürüst tutamaz mıyım?* Usulca, titreyen parmaklarla kızın kenetlenmiş ellerini çözdü, yanağını kara yeleye yasladı. *Nasıl acı çekeceğimi bile öğrenemeyecek miyim?*

Kızın kalçalarını iki yandan kavramıştı. Yarasından sızan kan, onun oyluklarına yapışmıştı, gözyaşları da karışmıştı bu kana, öyle ki kıvırcık kıllar diplerine kadar kan ve gözyaşı dolmuştu. Kız uzandı, kollarını onun başının üstünde kavuşturdu.

VI

❄

"Kabrero! Kalk bakalım! Fırla!"

Bu buyruk, beynine atılmış bir tekme gibiydi, gövdesine indirilmeyen, tam tersine kaburgalarını çiğnedikten sonra bir çevirişte bedenini altüst eden bir tekme kadar can yakıcıydı.

"Kabrero!"

Battaniyeyi üstünden fırlattı, doğrulup sırtını duvara verdi, babaevinin avlusundaki taşlara bastı ayaklarını –artık ağabeyinin eviydi burası ya–. Taşlar nasıl serindi. Yeniden uzanmak, yanaklarını dayamak, bir daha uykuya dalabilmek umuduyla o serinliğin akışını duymak geçti içinden. İçerideki odada bir ışık yanıyordu. Işıkta başucunda duranın uzun boylu haydut olduğunu anladı. Aslında kim olduğunu anlamak için ışık gerekmiyordu. Se-

sinden tanımıştı onu. O uyuşuk, hain sesi hemen tanımıştı.

"Kalk bakalım, Kabrero. Sen de hep uyuyorsun canım."

Kalktı; haydut, parmağıyla evi gösterince içeri girdi. İçeride ağabeyiyle yengesi Marta, masanın başında oturuyorlardı. Öbür haydut Nacho, mutfağın eşiğinde durmuş büyük bir iştahla çörek yiyordu. Arada duruyor, ağzını, sakalları uzamış çenesini yenine siliyordu.

Uzun boylu onu da masanın başına oturttu, sonra kollarını göğsünün üstünde kavuşturup dikeldi. Yenge, Kabrero'ya baktığında gözlerinde müthiş bir öfke, bir suçlama ve korku okunuyordu, sanki haydutların gelişinden o sorumluydu. Ağabeyi, her zamanki gibi sözcüklerden güç almayı deniyordu. Sert bir sesle, haydutlara geceyarısı evine girmelerinin yasalara aykırı olduğunu falan anlatıyordu. Uzun boylu, onun sözünü kesti; Marta da çocukları uyandırmaması için öfkeyle uyardı kocasını. Neden sonra uzun boylu haydut, Kabrero'ya döndü.

"Nereye gömdün onu, Kabrero?"

"Gömmedim. Rahip izin vermedi."

"Ben sana vermeyeceğini söylemiştim. Nacho, rakip güçlük çıkarır demedim miydi ben?"

"Dedin."

"Ya," dedi uzun boylu. "Bak, rahiplerin aklından geçenleri nasıl biliyorum ben. Nerede peki?"

"Ötede, sundurmanın orada."

Evin arkasındaki sundurma, ağabeyinin ambarıydı: Tavuklarla güvercinler için darı, domuzlarla keçiler için mısır, tavşanlar için yonca, çarşıdaki sergilere gereken mallar, çuvallarla fasulye, mısırunu, beyaz buğday burada dururdu.

Gece yarısından hemen sonra genç orospudan ayrıldığında, cesedi alıp ağabeyinin evine getirmişti; ağabeyi, onu bu gecelik sundurmaya koymasını, ertesi gün ihtiyar Arias'ın satmaya hazır olduğu çorak toprak parçasına gömeceklerini söylemişti. Genç orospu, sözünü ettiği ihtiyar kadından bir toz alıp getirmişti ona gitmeden önce; o da yutmuştu, ama bir iyileşme yoktu daha. Tavşanın sıtması geçmemişti. Zaten tartışmaya girecek kadar güçlü olsaydı da ağabeyinin düşüncelerine karşı ileri sürebileceği hiçbir önerisi, hiçbir tasarısı yoktu hazırda. Ne amacı kalmıştı, ne is-

tenci; her esintiye uyabilecek, her yöne sürüklenebilecek solgun bir yaprağa dönüşmüştü sanki, kurumuştu.

Artık ölü karısının sorumluluğunu da duymuyordu. Cesede saygısızlık bile etmişti, kutsallığını lekelemişti. Kızla birlikte çeşme başına kadar yürümüş, ölü karısının siyah rugan pabuçlarını çıkarmış, üstlerine bir güzel tükürüp kolunun yeniyle parlattıktan sonra kıza armağan etmişti. Hayır dememişti kız. Aslında, kızın bu armağanı geri çevireceğini düşünmüştü, çünkü bazı kimseler ölülerin eşyalarını kullanmaktan korkarlar; oysa kız tek söz söylemeden almıştı pabuçları.

Sonra tabutu kasabanın sessiz sokakları boyunca sürükleyerek babasının evine –şimdi ağabeyinin olan eve– getirmişti. Kasabanın dışında yirmi dönümlük bir alanın ortasına kurulmuş bu ıssız eve. Bulantıdan ve bitkinlikten sendeleyerek avluda durmuştu; ağabeyi küçücük gözlerini şaşkınlık ve öfkeyle kırpıştırarak, "Ne?" demişti, "ne, ne, ne? Şimdi ne var? Başına bir şey mi geldi yine?" Bir açıklamaya girişememişti, tartışacak hali de yoktu, yalnızca başını önüne eğmiş, onun isteklerini yerine getireceğini belirtmişti. Her konuda değil elbet. Cesedin sundurmada yalnız ertesi güne kadar durabileceğini söylemişti, ertesi sabah gömülene kadar; hâlâ kokma belirtisi yoktu cesette, sanki memenin altındaki öldürücü şişin patlamasıyla bedenin bütün suları çekilmiş, çöl güneşi de eti öylesine kavurmuştu ki gövde, acemi bir yontucunun elinden çıkmış bir biçim, bir renk almıştı; et, yontucunun kullandığı yabancı bir madde gibi duruyordu kemiklerin üstünde.

Cesedi sundurmaya, güzel kokulu yiyeceklerin arasına yerleştirmişti, ama babaevinde uyumayı kesinlikle reddetmişti; ağabeyinin verdiği battaniyeyi avlunun serin kahverengi taşlarına atıp orada yatmak daha iyiydi.

"Neden oraya koydunuz cesedi?" diye sordu uzun boylu haydut.

"Bu gecelik koyduk," dedi Kabrero. "Yarın gömeceğiz."

"Ne diye hesap veriyorsun ona?" diye karşı çıktı ağabeyi. "Bizim özel işlerimiz hakkında soru sormaya hakkı var mı onun? Niye boyuna soru soruyor, sen de cevap yetiştiriyorsun? Karını nereden tanıyor ki?"

"Bana ateş eden adam bu. Sana anlatmıştım olayı."

"Bana hiçbir şey anlatmadın, hiçbir zaman anlatmadın," dedi ağabeyi sesini yükselterek. "Yalnızca birinin ateş ettiğini söyledin; ama neden, nerede, hiç sözünü etmedin bunların; hele bir haydutla oturup uzun uzun konuştuğunu, geçmişini, aile sırlarını anlattığını hiç söylemedin; demek öyle canciğer olmuşsun ki herif kalkıp gece yarısı evime giriyor ve bana..."

Uzun boylu haydut, Nacho'ya göz kırptı, Nacho yürüdü, elinin tersiyle ağabeyin yanağına bir tokat indirdi. Ağabey şaşırmıştı, sersemlemişti. Acıdan ve öfkeden gözleri doldu, Nacho'nun elinin izi yanağında duruyordu. Bir kabadayının saldırısına uğramış mektepliyi andırıyordu.

Ayağa fırlamak geldi Kabrero'nun içinden; Nacho'nun karnına, göğsüne birer yumruk indirmek, ensesine elinin tersiyle vurmak, dizine bir tekme sallayıp işini bitirmek. Ne var ki bunları yapamayacak kadar güçsüzdü. Acıdı ağabeyine. O daha büyük olduğu için baştan beri ailenin koruyucusu, başkanıydı. Oysa şu anda görüyordu ki, ağabeyinin bilgileri hep küçük konulara değgin bilgilerdi. Haydutların çarşıdaki sergilere, karılar ve çocuklarla dolu evlere, bir çuval fasulyeyi yüzde yirmi kârla satmaya hiç mi hiç aldırmadıklarını kavrayamıyordu ağabeyi; onların, pazar sabahları iyi dikilmiş siyah bir takım elbise giyip, Amerikan malı pabuçları ayağa geçirerek törenden sonra kilisenin güneşli basamaklarında rahiple, belediye başkanıyla, çarşıya mal getirip götüren küçük esnafla yapılan söyleşilere de aldırdıkları yoktu. Ağabeyinin basit dünyasının kuralları haydutlara işlemiyordu. Üstelik ağabeyi bunu kavrayamıyordu, kavranacak en önemli sorun buyken... Kendisi de onların gözettiği yasaları kesinlikle bilmiyordu doğrusu, yalnız her şeyin kendine özgü bir yasası olduğunu, o şeyi kavramak için önce o yasayı kavramanın gerektiğini biliyordu. Evet, haydutların koyduğu yasaları bilmiyordu, orası öyle; ama bu yasanın güçlü olduğunu, ağabeyinin küçük dünyasını altüst edebileceğini ağabeyinden daha iyi seziyordu, çünkü kendisi de nasıl olduğunu tam kestiremediği bir biçimde katılmıştı bu yasaya. Ağabeyine korkmamasını söylemek istedi.

"Kabrero'nun ağabeyi," diye söze başladı uzun boylu haydut, "hem çok hem de yüksek sesle konuşuyor. Lafı bol, ama iş an-

lamaya gelince, bir şey anladığı yok. Kabrero anlıyor, az konuşuyor. Ağabey anlayışsız bir adam. Daha fazla laf etmesinin gereği yok."

Konuşurken, bir yandan da odayı adımlıyor, sık sık avluya bir göz atıyordu. Üstünde bütün ailenin çerçeveli fotoğrafları bulunan küçük, yuvarlak masanın önünde duraladı. Hepsini teker teker eline alıp inceledi.

"Karın için yeni bir tabut gerekiyor, Kabrero! Nacho'yla birlikte çakarsınız bir sedye."

"Bunun nesi var? Gömeceğimiz yer uzakta değil ki."

"Oraya gömülmeyecek. Onu gerisin geri dağlara götüreceğiz, senin kulübenin oraya."

"Neden ama?"

"Çünkü o olmadan, işimiz yürümeyecek, Kabrero."

"Neden yürümesin?"

"Guaymas'a gidemiyoruz artık. Yol asker dolu, jandarmalar. Belki de Nacho'yla beni aramıyorlardır, orası kesin değil; ama kimbilir? İşin içinde polis olsaydı, kolaydı. Toslarsın birkaç peso, tamam; iki çift laf edersin, bir içki falan derken geçip gidersin. Anladın mı? Ama jandarmalar, ohooo! Adam vurmaya bayılır onlar."

"Neden jandarma diyorsun? Jandarma kalmadı ki artık."

"Her zaman jandarma vardır Kabrero, adı değişse bile hep vardır, olacaktır."

"Neden sizin peşinizdeler?"

"Bazı askerler öldürüldü de. Bir teğmenle bir çavuş. Belki iki kişi daha. Nereden bileyim?"

Nacho, mango tohumunun üstüne tükürdü. "Gazeteye yaz bunları bari," dedi. "Neden kalkıp bir gazeteye gitmiyorsun? Beyanat falan vermiyorsun? Hiç değilse o zaman herkes aynı anda öğrenir. *Que va!*"

Uzun boylu, onu duymazlıktan geldi: "Yani durumumuz bu, Kabrero."

"Evimi istediğiniz gibi kullanabilirsiniz. Ama başınızın çaresine kendiniz bakın. Hem evi bulmak kolay. Beni yanınıza almanız gerekmez."

"Sen ve karın olmadan bu iş yürümez!"

"Tanrı aşkına söyleseniz, hangi iş?"

Uzun boylu haydut, odanın ortasındaki hurçların yanına çökmüştü. "Peki o zaman yolumuzu sen çiz, Kabrero. Seni ve şu cesedi buradan nasıl..." Çifte kayışlı hurcu çözmekte güçlük çekiyordu.

"Ona bir şey göstermen gerekmez," dedi Nacho. "Ne bir şey göstermen gerekir ne de bir şey açıklaman. Daya sırtına tüfeği. Yola koyulalım."

Uzun boylu, hurçtan altın bir atkı çıkardı. "Durumu anlattım sana," dedi. "Şunu kızın giysilerinin arasına gizleyeceğiz. Jandarmalar bizi durduracak olsalar bile, onun üstünü nasılsa aramazlar."

Ağabeyi ayağa kalktı. "Bu atkıyı almak küfürdür düpedüz. Gözünüze her kestirdiğiniz yere girip aklınıza esen her şeyi çalamazsınız. Yasalar var. Bu atkı, kasabamızın Meryem Anamıza sunusudur. Kilisenindir yani, kasaba halkınındır. Canınızın her çektiğine saldıramazsınız hayvan gibi, her şeyi bozamazsınız. Herkes sizin gibi davransa ne olur, bir düşünün. Hiçbir değer kalmaz ortalıkta, hiçbir şey."

Nacho, yine elinin tersiyle onun suratına bir tokat indirdi; ama ağabeyi yılmadı, "Birini öldürmüşseniz, bu beni ilgilendirmez; kardeşim sizi dağlardan geçirmekte kararlıysa, ona da peki, sizinle onun arasında bir iş, bana ne, ağzımı açıp bir şey söylemem, zaten bir şey duymadım ki söyleyeyim. Ama Meryem Ana'nın atkısını alamazsınız; buna göz yumamam."

Bu kere Nacho tüfeğin kabzasıyla başına vurup iskemlesine oturttu onu. Marta çağlığını güçlükle tuttu, hiç beklemediği bir anda midesine yumruk yemiş gibiydi. Önce kocasına baktı, sonra da çocukların uyuduğu odaya. Uzun bir süre o yöne baktı. Gözlerini yummuştu.

Kabrero'nun kollarındaki, bacaklarındaki kaslar gerildi ansızın; kendini daha güçlü hissettiği halde yerinden kıpırdamadı. Belki de bir yanılsamaydı şu toparladığını sandığı güç. Ayağa kalkardı da yıkılıverirdi. Hem hastalığın verdiği zayıflık olmasa bile, şu anda Nacho'ya saldırmak hiç de doğru değildi. Uzun boylu haydut arkadan vuruverirdi. Beklemesi gerekiyordu. Bir süre ağabeyini gözledi; tombul, yumuşacık yanakları, öfkeden ve

Nacho'nun attığı tokatlardan kıpkırmızı kesilmişti. Başının kıyısındaki şiş gittikçe büyüyordu. İnce bıyığı titizce düzeltilmişti. Yüzünde korkudan çok öfke vardı; Kabrero, yine acıdı ona, ağabeyini korumak geldi içinden.

Uzun boylu hayduda döndü. "Ağabeyim dövüş bilmez. El kaldıramazsın ona. Hiç kimseyle dövüşmemiştir hayatı boyunca."

"Ağabeyin budalanın biri. Budalalardan nefret ederim ben. Onun gibi budala insanlar yetiştiren budala kasabalardan da nefret ederim." Hurcun kayışını çözüyordu bir yandan; derken ayağa kalktı yavaşça, altın atkıyı Marta'ya fırlattı. "Cesede giydiriver şunu hanım abla, bunun üstüne bir entari daha geçirirsin."

Kabrero, ona döndü. "Daha gideceğimi söylemedim."

Haydut, masanın kenarına ilişmişti, sırtı öbürlerine dönüktü, onun gözünün içine baktı. İri, simsiyahtı gözleri, pırıl pırıl parlıyordu; kayıtsız, bomboş, bebekleri ölü gözlerdi bunlar, bakışı bir kuşun parlak, boş bakışını andırıyordu. Adamın nesi varsa bu gözlerde toplanmıştı. Yüzünün geri kalan bölümü bir kafatasıydı yalnızca.

"Kabrero," dedi usulca. "Sana başka bir çıkar yol göstermeni söylemiştim demin. Sorunu anlattım, değişik bir çözüm istedim senden. Daha ağzını açıp bir şey söylemiş değilsin."

"İsteğine uymayabilirim."

"Bu bir çözüm değil."

"Değil, ama yapabilirim."

"Yaparsın."

"Öyleyse?"

"Öyleyse ne?" Haydudun sesi, fısıltıdan öteye gitmiyordu, sanki sözcüklerle değil; ikisini odadaki öbür kişilerden ayıran sessiz bir dilde konuşuyorlardı. "Öyleyse biz ne yapalım, Nacho'yla ben?"

"Ne bileyim?"

"Kasabayı yakıp yıkarız, Kabrero. Her şeyi yakar yıkar, yerle bir ederiz." Duraladı, sonra: "Güç bir iş değil. Daha önce de bir sürü kasabayı yaktık biz, Nacho'yla ben." Bir kere daha duraladı: "Şimdi durumu anladın."

Haydudun gözlerindeki parlak cansızlığa doğru çekildiğini duyuyordu Kabrero; hiçbir bitkinin boy atmadığı, hiçbir kuşun şa-

kımadığı, hiçbir kıpırtının, adsız böceklerin hışırtısının bile duyulmadığı bir çölün içlerine çekilircesine. Bulantı –korkunun sonucu bulantı mıydı acaba– bağırsaklarını kavurmaya başlamıştı yine, midesinden geçip ilaçların etkisini hiçe indirgiyor, o bildik bitkinliği bacaklarına, kollarına yayıyor, kafasını bulandırıyordu. Bulantıyı bastırmaya, kendini diri tutmaya çabaladı. "Peki," dedi, "dediğiniz gibi olsun. Geliyorum sizinle."

"Ağabeyin de gelecek," dedi haydut.

"Neden ama?"

"Gelecek dediğimiz için gelecek."

"Yumuşak bir insandır o."

"Biz sertleştirmeyi biliriz."

"Peki ama neye yarayacak?"

"Buradakilerin çenelerini kapalı tutmaya."

"Çabuk yol alamazsınız o gelirse."

"Bizim sözümüzden çıkmaz, hızlanır."

Kabrero, ağabeyine döndü. "Söylediklerini duydun."

"Ben gitmiyorum."

"Çocuklar," diye fısıldadı Marta, "çoluk çocuk sahibi bir adam o."

Yengesine bakmadı bile. Gözlerini ağabeyinin gözlerine dikerek bekledi. "Gelmelisin," dedi. "Çocukları öldürürler yoksa." Kolunu odaya doğru savurdu. "Herkesi öldürürler."

O anda ağabeyi de haydutların bilinmez dünyasının derinlerine bir göz atmıştı ister istemez; bu yasanın, bu gözdağının anlamını kavramış olmalıydı. Ağzını açmadı bile. Yapabileceği bir şey yoktu. Başını sallayıp ayağa kalktı.

Uzun boylu haydut masadan indi. "Nacho, şu salak ağabeyi yanına al da gidin yeni bir tabut çakın. Kabrero dinlensin biraz."

Ağabeyi ayağa kalktı, yatak odasına, giyinmeye gitti; haydutlar Marta'yla ikisini çağırdıklarında Amerikan tarzı pijamasının üstüne eski bir pantolon çekmiş, ayağına eski sandaletlerini geçirmişti. Nacho onun ardından odaya girdi. Uzun boylu haydut, durmadan mutfağa girip çıkıyor, kahve, un, çörek, sardalye, fasulye, yağ, peynir, soğan, tuz alıp torbalara yerleştiriyordu. Aradıklarından bazılarını bulamayınca Marta'ya seslendi. Masadan kalkarken Kabrero'ya eğildi Marta.

"Onu öldürmelerine izin verme sakın."

"Öldürmezler."

"Senin yüzünden geldiler buraya. Onlara karşı koymalısın."

"Sen kimseye haber vermezsen öldürmezler bizi."

"Çoluk çocuk sahibi bir adam ağabeyin. Anlıyorsun, değil mi?"

"Evet, Marta."

"Tırmanırken de yardımcı olmalısın ona. Şişmandır, pek güçlü kuvvetli de sayılmaz."

"Yardım ederim, Marta."

"Tıknefestir. Şu dağlar *–ay Madre de Dios!–* şu dağlar bile onu öldürmeye yeter."

Yengesini yatıştırmaya çalıştı. Ağabeyini gözetecekti. Dağları adım adım bilirdi. En kestirme yoldan götürecekti onları. Yolun büyük kısmında ağabeyi merkebin üstünde gidecekti nasılsa. Kulübede birkaç gün kalıp döneceklerdi. Ama onun kimseye haber vermemesi, dilini tutması gerekiyordu.

Uzun boylu haydut bir daha seslendi. Marta, mutfağa yürüdü. "Kabrero," dedi haydut torbaları doldururken, "sen de merkeple atları al."

Masadan kalkmaya çalıştı. Bir eliyle masaya dayandı, öbür eliyle iskemleye tutunarak usulca kalktı. Bulantı müthiş artmıştı. Belki de o iki ilaç uyarmıştı midesini; uyuyan bulantıyı harekete geçirmişti. İki ayrı ilaç almak akıl kârı değildi zaten, hele biri eczaneden, öbürü kocakarıdan olursa. Kocakarı ilacı. İki ayrı dünyanın ilaçlarıydı bunlar, etki alanları da değişik. Kocakarılar; tozlar, şuruplar, özel birtakım otlar, ara sıra da tütsü kullanırlardı hastalığa yol açan ruhları kovalamak için. Öyle denirdi. Doğru mu, değil mi, orasını bilmiyordu. Eczanede satılanlar ise doktorların verdiği ilaçlardı, elinde doktordan kâğıt yoksa, alamazdın. Gelgelelim kasabaya yıllardır doktor uğramamıştı; eczacıya gidip sancının nerede olduğunu anlatmak, onun salık verdiği ilacı almak zorundaydın. Doktordan kâğıtsız alındıkları halde etkili oluyordu bunlar. Çoğunu Amerikalılar yapıyordu; demek çok güçlü ilaçlardı, hele yerli yerinde kullanıldılar mı büsbütün etkili oluyorlardı. Oysa şimdi belki de başka hastalığa yarayan bir Amerikan ilacı almıştı yanlışlıkla. Üstelik iki ilaç birbirine öylesine tersti ki tavşan sıtmasından çok daha zararlı gelebilirdi bedenine.

Hastalığın tavşandan bulaştığından da emin değildi. Tavşan, hasta bir tavşandı, orası kesindi. Ama o ellerini kana sürmemiş, üstelik eti kömür haline gelinceye kadar kızartmıştı. Dahası, küçük orospunun odasında dinlendikten sonra düpedüz iyileşmişti, kocakarının ilacını yutunca iyice dirilmişti. Ağabeyinin getirdiği ilacı içmemeliydi.

Ağabeyiyle Nacho, o sırada odaya girdiler, hurçları toplayıp bir çula sardılar, sundurmaya yöneldiler. Arkalarından yürümeye çabaladı. Avluya ayak basar basmaz bulantı baskın çıktı. Kustu. Eliyle ağzını kapayacak ya da yüzünü örtecek hali bile kalmamıştı. Kustu, kustu, sonunda kanla karışık süt gibi bir sıvı aktı ağzından. Henüz iyileşmemiş yaralarına ter doldu, bakışları bulanıklaştı. Bedeni büyük bir hızla arınıyordu; öleceğini sandı bir an. Bacaklarının direnci, duyularının keskinliği yitip gitti. Sendeledi; düşerken arkasından uzun boylu haydudun haykırdığını duydu:

"Yakala Nacho! Ölüyor."

VII

Üçüncü günün sabahı daha ölmemişti, bilincini yitirmiş bile sayılmazdı. Avluda yıkıldığı andan sonra hep kendindeydi; ama öyle güçsüzdü ki iki haydut kollarından tutup onu kaldırmak zorunda kalmışlar, yarı taşıyarak, yarı sürükleyerek sundurmaya götürmüşlerdi, orada ağabeyiyle haydutlar atlarla, merkebi yüklerlerken, o çuvalların üstüne yığılıp kalmıştı. Üstlerine uzandığı çuvallar kadar cansızdı; ne isterseler yapabilirlerdi ona. Olanları duymuş, görmüş, gelgelelim yekinememişti bir türlü.

Ağabeyi karşı koyuyordu: "Bu halde gidemez. Ölür mutlaka."

"Kes sesini!"

"O olmadan ne kulübeyi bulabilirsiniz ne de güney geçidini, öte yandan onu yanınızda götürmeye kalkışırsanız mutlaka ölür,

sonuç değişmez."

"Hastir!"

"Sundurmada kalın birkaç gün. Kimsenin haberi olmaz."

"Şunun sırtını dürtüver, Nacho."

Ağabeyi ondan sonra karşı koymaya yeltenmemişti. O da tıpkı haydutlar gibi, –hiç değilse uzun boylusu gibi– Kabrero'nun mutlaka iyileşeceğine körükörüne inanmaya başlamıştı. Ayağa kalkması, dağlarda onlara yol göstermesi kaçınılmaz bir olguymuş gibi davranmışlardı. Bayılması, beklenmedik, üzücü bir olaydı: yine de ana çizgileri belirlenmiş bir tasarının ufacık bir çıkıntısıydı; kendileri bile dışına çıkamazlardı bu tasarının. İkinci bir sedye çakıp onu içine yatırmışlar, tan ağarmadan üç saat önce yola koyulmuşlardı. Sedyeleri atlar çekiyordu, ağabeyi ise merkebin yanında yürüyordu.

Sedye sarsılıyor, iki yana sallanıyor, ileri-geri fırlıyordu, çünkü eyerin kolanı iyi sıkılmamıştı; her çukurda, her çıkıntıda, her kayada dengesi bozuluyordu. Hele bayırlardan inerken sedye, atın sağrısına öyle sert vuruyordu ki, hayvan tökezliyor, kayıyor, alışık olmadığı bu zorlamadan sıyrılmaya çalışıyordu; uzun boylu haydudun onu zaptedinceye kadar canı çıkıyordu. Yine de kötü bir yolculuk değildi. Kumun derin olduğu bölgelerde sedyenin hafif hafif sallanışı, ninni gibi gelmişti. Biraz kestirmişti. Derin bir uykuya dalmak istiyordu. Kafası ve bedeni uyku isteğiyle yanıp tutuşuyordu, ama uzun boylu haydut sık sık sesleniyordu:

"Hey Kabrero! Nereye gidiyoruz şimdi? Hangi yöne?" Yüzüstü yatmasına karşın göğe bakabiliyordu Kabrero; solan yıldızları gözleyebiliyor, iki yanlarında yükselen, yükseltileri gittikçe artan dağların karanlık kütlesindeki her belirgin ayrıntıyı ayırt edebiliyordu, yönünü buluyordu böylelikle.

Yıldızların saçtığı ışık soluktu gerçi, yine de gerilerde, cesedi taşıyan sedyeyi sürükleyen Nacho'yu, merkeple gelen ağabeyini seçebilmişti. Ölü karısının da o anda kendisiyle aynı sarsıntılara uyduğunu, yalnız bu sallanışları duymadığını, aslında hiçbir şey duymadığını düşündü. Artık ağırlığı ve oylumu hesaplanabilen bir yüktü o, bir tasarıydı, istendiğinde bir yana itilebilecek bir savaş hilesiydi.

Dağlara geri dönüşün anlamını düşündü. Cesedi aşk ve acı

içinde indirmişti dağlardan, bir mezara gömüp aşka da acıya da son vermeyi dilemişti; ama boşunaydı çabası, o zaman yenildiğini anlamış, kaçmıştı, şimdi de bütün tökezleyişlerinin, düşüşlerinin izlerini taşıyan, umudunun ve çaresizliğinin yığıntısı olan bu çölde birlikte yol alıyorlardı; onun üstünde çalınmış altın bir atkı vardı, kendisiyse en az onun kadar cansız bir yığındı. Ne karısı ona aitti artık ne de o kendisine söz geçirebiliyordu. Yenilmişti. Beş para etmezdi. Yine de pişmanlık duymuyordu bunlardan. Başına gelen bir olaydı işte. Kendisiyse baştan beri değersizdi. Şimdi açığa çıkmıştı hepsi. Pişmanlığın yararı dokunmazdı.

Sabahın yeni ışığı dağların kayalık setlerine boşalıyor, çölü aydınlığa boğuyordu. Dağların ilk tepelerine varmışlardı; eyerinin üstüne yığılmış uyuklayan Nacho'yu, merkebi gütmekten vazgeçip hayvanın iki yanındaki heybelere abanan ağabeyini, onların gerisindeyse kahverengi çölde yüzen, dağların koyağına, denize uzatılmış bir kol hızıyla giriveren kasabayı gözleyebiliyordu.

Evlerin çoğunun paslı teneke çatıları, kerpiç duvarları, çölün donuk kahverengileriyle, kızıllarıyla uyum halindeydi; ne var ki kireç badanalı duvarlarıyla çarşı, hükümet binası, okul, bazı evlerin pembe, sarı ve yeşil cepheleri, içkievleri, mağazalar, bu taze ve yeni ışıkta katışıksız bir renkten oluşan dörtgenlere, karelere dönüşmüşlerdi, anlamını kavramak zorunda kaldığı; ama bir türlü kavrayamadığı çetrefil bir görüntüydüler. Kilisenin çifte kulesi, bu uzaklıkta bile beyazlığıyla kasabanın üstünde yükseliyordu, küçük altın kubbeler göz kırpıyordu gün ışığına. Çanların sesi, bu incecik, güzel kokulu havayı aşıp onlara erişene kadar hafifliyor, tatlı bir ezgi gibi duyuluyordu, çocukken çanlar çaldığında ya da baba evinde işe gitme saatlerinde duyduğu sert şangırtılar silinmişti sanki. Kasabaya bu yamaçlardan kaç kereler bakmıştı, tan ağarırken, akşamüstü; ama onu hiçbir zaman incecik, güzel, kırılabilir, değerli bir şey diye görmemişti. *Hastayım da ondan,* diye düşündü. *Gözlerim bile hasta. Şu gördüğüm, önemsiz, küçük bir kasabadan başka nedir ki? Bütün yaşamım boyunca gördüğüm o çirkin, kahrolası sokaklardan başka ne ki? Gözlerim doğruyu söylemiyor bana, çünkü hastalık onlara da bulaştı.*

Yine de bu açıklamaya güveni yoktu. Hâlâ bitkindi, ama geçiyordu bitkinliği. Bulantıyla sıtmayı atlatmıştı. Bedeninde duy-

muyordu. Bir uyuyabilse, iyileşecekti. Demek, hasta olan gözleri değildi. Işık arttı, serin toprağın yüzeyinde kalan azıcık nemi de emip bitirdi. Uzaktaki kasaba, pırıl pırıl yandı ışıkta. *Daha önce orada olmadığı, bundan sonra da hiç olmayacağı için, diye düşündü, yalnızca şu anda var olduğundan ötürü böyle ışıl ışıl kasaba. Bir dağ, bir çöl, bir okyanus, bir yosun, bir ağaç ya da bir hayvan olmadığı için, insan elinden çıktığı için. Bu yüzden değerli, belki bu yüzden güzel.* İyi yürekli, temiz, katışıksız havayı ciğerlerine çekti, sonra usulca koyverdi. *Hiç değilse şimdi anladım bunu.*

İlk doruğa tırmandıktan sonra yamaçtan inmeye başladılar. Çevrelerini yüksek dağlar almıştı. Kasaba görünürde yoktu; biraz daha yukarılardaki ikinci bir bayırı çıkıp da yamacından inmeye başladıklarında çölü de göremez oldular. O hâlâ geriye doğru yol alıyor, dağların kollarının yoldakileri nasıl sarmaladığını seyrediyordu. Dağlardaki kızıllı erguvanlı setler, üç yüz metre derinlere inen sarp boğazların son bulduğu güneş görmemiş, dar tabanlı, bıçak sivriliğinde taş kırıklarıyla dolu vadiler ve bu boğazların koyu mavi, kahverengi ya da kırmızı –kimi ağzına kadar dikenlerle, fundalıklarla dolu, kimi tepelerden yuvarlanıp gelen ev büyüklüğünde kırmızı kaya parçalarıyla tıkanmış– derin geçitleri; göğe karşı öfkeyle dikilen, dört yandan kırk beş-elli metre aşağılara inen som granit kayalarla çevrelenmiş duraklar; hepsi yoğun bir sisle kaplıydı. Boğazlardan ve geçitlerden yükselen sis, ufak tepeleri, ufacık bir tarladan farkı olmayan korunmalı vadileri aşıp öfkeli, sarp doruklara, oradan da güneşe doğru ağıyordu.

Daha da yükseklere tırmandılar, küçümen dağların iki-üç sırasını aştılar. Artık dağların derinlerine varmışlardı. Çöldekinden sertti burada hava. Kabrero, daha güçlü hissediyordu kendini, canı uyumak istediği halde başı düşmüyordu. Haydutlar da temiz havanın ve dağların sağaltıcı etkisini duymuşlardı. Nacho daha bir uyanık oturuyordu eyerde; iki yandaki tepeleri gözlüyordu. Hangi yöne gideceklerini sorarken uzun boylu haydudun sesi daha neşeli çıkıyordu:

"Hey Kabrero, ne diyorsun şimdi? Nereye?" Kabrero karşılık verirken sesindeki sevecenliğe kendisi de şaştı. Dağlardan et-

kilenmeyen tek kişi, merkebin yanında isteksiz adımlarla uyuşuk uyuşuk ilerleyen, gittikçe daha geride kalan ağabeyiydi.

Kabrero, yine dağ sıralarına kaldırdı başını. Erkekleştiğinden bu yana hep buralarda yaşamıştı. Dağlardaki ıssızlık, başkalarını öldürdüğü gibi öldürememişti onu. Tersine daha da dayanıklı kılmıştı; dağların gücüydü bu. Kızılderili kızı kendine karı olarak seçtiği yıllardan önce de dağların ıssızlığında korkusuz, sıkılmadan yaşamıştı. Dağlardayken, düşüncelerine bir açıklık geliyordu; oysa kasabaya her inişinde tedirginleşiyor, sessizleşiyordu. Dağların kendilerine özgü yasalarından çoğunu öğrenmişti, o derin gizlerinden bir bölüğünü bile. Günün her saatinde, her mevsimde, her çeşit havada gözlemişti onları, hiç de güzel görünmemişlerdi gözüne. Şimdi de güzel gelmiyorlardı, ama aralarına döndüğü için mutluydu.

Dağ sıralarının yüz metre kadar altındaki fundalıkta bir kıpırtı vardı. Derken dikenlerin arasından üç antilop fırladı; fundalığı yiyip bitirdiler. İki antilop daha sökün etti. Beş olmuşlardı şimdi. Daha marttı oysa. Demek bu yıl antilop bol olacaktı. Hayvanları izleyebilmek amacıyla boynunu uzattı, ama onlar gözden uzaklaşmışlardı. Yeniden sedyesine uzandı. Soldaki, sağdaki dağ sıralarından sisin kalktığını gördü; güneş, bu çorak, delik deşik tepelerin üstünde yükseldikçe bulutsuz göğün mavisi daha da açılıyor, parlıyordu.

Alçak tepelerin son zincirini de aştılar güçlükle. İlk yüksek dağın tabanına inmek üzerelerken uzun boylu haydut durmalarını söyledi, atlar soluklanabileceklerdi böylelikle, merkep de arayı kapatabilecekti. Atından indi, çula sarılı matarayı çıkardı, tıpasını söktü, büyük bir yudum aldı. Sonra sedyeye doğru yürüdü, matarayı Kabrero'ya uzattı. Kabrero, ağır ağır içti.

Uzun boylu haydut, şapkasını eline aldı, dazlak başını şapkayla şöyle bir süpürdü. Kafatasından yer yer kemikler fırlıyordu. Tepesi beyazdı, tırtıllara özgü sağlıksız bir beyazlık, dar vadilerde pamuklara dadanan aklık hastalığı türünden bir aklık.

"Senin dağların bunlar," dedi. "Güzel dağlarınız var buralarda. Domuz sırtı canım tepeler! Kimseye kulak asma sen, aldırma! Bu dağlar bizi öldürür mü dersin, Kabrero?"

Kabrero, matarayı geri verdi, şapkasının siperliğini iyice göz-

lerinin üstüne çekti. Ağabeyinin eski bir şapkasıydı; siyahtı, kenarı çok genişti, ağabeyinin şimdi giydiği şapkanın tıpkısıydı, bir boy küçüktü.

"Ben ölmedim işte!" dedi.

Uzun boylu haydut, kahkahayı bastı. Matarayı attan inen arkadaşına uzattı. "Sen ne dersin, Nacho?"

Nacho suyu içerken alçak sesle bir şeyler konuştular aralarında. Uzun boylu haydut, parmağıyla geride bıraktıkları tepeleri gösterdi, sonra önlerinde yükselen ulu dağları. Ağabeyi aksayarak yaklaştı yanlarına; uzun boylu haydut, matarayı Nacho'ya bırakıp yürüdü. Atının başına döndü; hayvanın ağzını okşadı, kolanlarını gözden geçirdi. Sonra sırtını ata, atın üstündeki sedyeye dönerek taşların üstüne işedi.

"Miden nasıl, Kabrero?"

"İyi."

"Ya omzun?"

"Yerinde duruyor."

Yine güldü haydut. İşemesi bitince keyifle içini çekti, sedyeye yürüdü, pantolonunun düğmelerini ilikliyordu bu arada. "İşemek ister miydin?" diye sordu.

"Daha değil."

"Sabah oldu ama. Sabahleyin bol bol işemek gerekir."

"Şu anda işeyemem."

"Sırtın nasıl?"

"Fena değil."

"Bakayım." Kabrero'nun gömleğini sıyırdı, çizikleri, yaraları dikkatle inceledi. İnceleme bitince onun yanağına bir fiske vurdu sevgiyle. "Yaşa be, Kabrero!" dedi. "Sen de dağların kadar dayanıklısın!" Nacho'ya seslendi:

"Ağabey olacak şu rezile de söyle su içsin, sıçsın, ne haceti varsa görsün. Hem uzaklaşmasın yanımızdan. Galiba dağlar onun işini bitirecek yakında." Atına atladı. "Sola mı dönüyoruz, Kabrero?"

"Sola. Geçitten yukarı doğru."

"Haydi öyleyse."

Öğleye kadar at üstünde yol aldılar; bir ara durdular, geniş bir çıkıntının gölgesinde mola verdiler. Kabrero'nun çizdiği yol sa-

yesinde ana girişin on iki kilometre kadar güneydoğusundan girmişlerdi dağlara. Buradan kulübeye tırmanmak daha zordu gerçi, bir kere, geçidin duvarları çok dikti, bayırlar, tepeler, ötekilerden daha yüksekti, toprak engebeliydi ayrıca, yalnız yol daha kısaydı. Kasabaya indiğinde yanında tabuta omuz verecek biri olsa kendisi de bu yolu seçerdi. Çapraşıktı, ama aşılmaz değildi. Önceleri sık sık geçmişti buradan, özellikle madenciler, güneydeki limanlara bir an önce varabilmek için bu sarp bayırları aşmayı yeğlemişlerdi; çünkü çölden giden yol Sierralar'ın eteklerinden dolanıyor, yedi yüz kilometre daha uzun sürüyordu. Şimdi çoğu kişi kullanmıyordu bu yolu. Kimseyle karşılaşmazlardı kolay kolay. Haydutları birilerine görünmeden kulübeye götürebilirse, belki ağabeyini orada bırakmalarını sağlayabilirdi; sonra Sierralar'ın yarısını, güneye, yani denize varan yolu onlarla birlikte aşardı. O kadar uzağa hiç gitmemişti. Aslında orada bir yol olup olmadığını da bilmiyordu; hem eskiden var mıydı acaba? Yine de biliyormuş gibi davranabilir, onları kandırabilirdi. Dağlar değişmezdi nasılsa. Nereye uzanırlarsa uzansınlar aynı olurlardı. Üstelik yıldızlara, güneşe, ağaçların, otların eğimine bakarak, dahası, dağın duruşundan yön saptamayı öğrenmişti.

Mola verdikleri yerde kahve pişirdiler, koca bir tencere etli fasulyeyi ısıtıp taze çörekle yediler. Sedyeden yardımsız inebilmişti, çıkıntının bulunduğu yüksekliğe de tırmanabilmişti. Şimdi etli fasulye yiyor, kahve içiyordu. Midesi alıyordu yediklerini. Gücü bedenine dönüyordu. Hastalığı atlatmıştı. Evet, tavşan öldürmemişti onu.

Yemek bitince uzun boylu haydutla Nacho, merkebe suyla yem verdiler. Kendi aralarında konuşuyor, ara sıra sarp duvarlara bir göz atıyorlardı. Sonra Nacho, atları tepeye sürdü, kayalardaki kara bir kovuğa götürdü. Orada vurdu onları. Kabreroyla ağabeyi battaniyelerini kayaya boylu boyunca serdiler, haydutlar battaniyenin dış kısmına kıvrıldılar. İkindinin geç saatlerine kadar sürdü uyku.

İlk geçidi tırmanmak güç olmadı. Kabrero ile ağabeyi önde, sedyeyi taşıyorlardı, arkadan, iki elinde iki tüfek, sırtında çifte körüklü bir hurçla uzun boylu haydut geliyordu. En geride, yükleri taşıyan merkeple Nacho vardı. Kayanın serin gölgesindeki uzun,

derin uyku canlandırmıştı Kabrero'yu. Ağabeyine sedyenin baş tarafındaki sırıkları kavramasını söylemişti; böylelikle tırmanma süresince asıl yük, kendi sırtında olacaktı. Ağabeyi karşı koymamıştı. Hafta içinde, ince deriden siyah Amerikan pabuçları giyerdi ağabeyi, pabuçlarını hem sabah hem de öğleden sonra parlatırdı. Haydutlar, kendileriyle birlikte gelmesi konusunda diretince, çiftlik işlerini görürken giydiği ağır Amerikan pabuçlarını geçirmişti ayağına. Gelgelelim bu pabuçlar tırmanmaya hiç gelmiyordu. Ayakları şişmişti, nasır bağlamıştı şimdiden. Tırmanış sırasında öyle oflayıp pufluyordu ki; Kabrero, sık sık tabutu itiyor, ağabeyinin sırtına elini dayıyor, ağırlığı onun ayaklarından almaya çalışıyordu.

Bayırın tepesine vardıklarında su içmek için durdular. Kabrero, ağabeyinin pabuçlarını çıkardı, üstlerini kesip sandalet haline getirdi. Ağabeyi, iyi cins Amerikan malını böyle heba ettiğinden yakınıp duruyordu, haydutlar da zaman yitirdikleri için sövleniyorlardı; ama o, işini bitirene kadar yerinden kıpırdamadı. Su toplayan şişlere serin su serpti, sandaletleri ağabeyinin ayaklarına bağladı.

Bayırın tepesi, hörgüç biçimindeydi; üç kilometre kadar yükseldikten sonra kaleyi andıran bir dorukta son buluyordu; kirli boz, yekpare taşlardan oluşmuş kayalarla çevriliydi doruk. Yol, kayaların eteğinden dolaşıyordu. Kabrero'nun anımsadığına göre doruğun doğu yakasına varıyordu. Orada iki başka bayır, derinliği üç yüz metreyi bulan V biçiminde bir geçit oluşturuyorlardı. Sevimsiz tepeyi yüz metre aşağılarda bırakan iki tepe, bunun gibi hörgüç biçiminde değildi, kızıl ve boz çakıllarla dolup taşmıyordu; çorak, som bir kayanın birkaç metre arayla dizilmiş sivri dilimleri gibiydi. Önlerinde uzanan, bir kilometre süren, dar geçitlerle sık sık kesilen yolsa, uzaktan bir bıçağın kabzasını andırıyordu. Yine de geçitleri, yer yer aldanmış bitkilerle, kaktüslerle, diken yataklarıyla; daha sığ çukurları, rüzgârın oyduğu donuk kırmızı, donuk eflatun taşlarla tıkanmasına karşın aşılmaz gibi değildi. Asıl sorun, kale biçimindeki doruğu komşu tepelerden ayıran sarp, çorak boğazı aşmaktı. Gerçi yol fena değildi; ama dardı aklında kaldığına göre, hele som kayanın yer yer kazıldığı noktalarda. Dönemeçler de çok sivriydi; yüklenmemiş

bir beygir bile güç kıvrılırdı. Boğazı aşmak bütün sabahı alabilirdi, yine de değerdi bu çabaya. Bayırdan geçtikten sonra başka geçit yoktu önlerinde; bir hörgüç daha, sonra kulübesinin bulunduğu korumalı vadiye hızlı, kolay bir iniş.

Jandarmalarla karşılaştıklarında güneş, batıdaki dağların uçlarına varmıştı; zar zor ilerleyen uzun gölgeler yamaçlara düşmüştü. Silahları saymazsak, karşılaştıkları iki jandarmanın askerleri andıran yanları gömlekleriyle çizmeleriydi. Üstlerinde rütbelerini belirten hiçbir işaret yoktu. Yalnız biri –kısa boylu, burnu kırık olanı– soru sorarken öbürü onun birkaç metre gerisinde duruyordu, elinde tüfek vardı. İki haydut, devriyeleri on beş-yirmi dakika uzaktan görmüş, hemen tabancalarını gömleklerinin içine sokmuşlardı; Kabrero ile ağabeyine ağızlarını açmamalarını söylemişlerdi. Nacho, arkalarına geçmişti hemen, merkebin yanında durmuştu; uzun boylu haydutsa öne çıkmış, sorulara karşılık veriyordu.

Akrabalarının karısı ölmüştü; cesedi dağların arkasındaki kasabaya gömmeye götürüyorlardı hep birlikte. Uzun uzun anlattı olayı. Kasabalıların deyiş özelliklerini gözetiyordu konuşurken: ortadan bölünen, bir daha birleşmeyen uzun, parça parça cümleler, anlam yitinceye kadar üst üste yığılan ufak ayrıntılar, yeri geldikçe araya sıkıştırılan atasözleriyle özdeyişler, uzun aralar, duraklamalar. Gözleri öylesine derinlere dalmıştı ki jandarma onu ara sıra dürtmek zorunda kalıyordu. Cesedi görmek istediklerinde, kızmış gibi yaptı. Yine de jandarma bir göz attı sedyeye; antilop derisini şöyle bir kaldırıp baktı, kayışları sökmedi bile. Bu arada uzun boylu haydut bir kenara çekilmiş bağırıp çağırıyor, ağıt yakıyor, ölüye saygısızlık etmenin ne gibi belalara yol açabileceğini haykırıyor, zavallı kadıncağızı koruyan azizlerin bir olup şu dağları başlarına yıkacağını söylüyordu. Jandarma, merkebin üstündeki yükleri gözden geçirdi, en sonunda da uzun boylu haydudun taşıdığı hurcu. İşi bitince sordu:

"Neden silah taşıyorsunuz?"

"Yiyeceğimizi sağlamak için yüzbaşım. Avcıyız biz."

"Ne avlıyorsunuz?"

"Tanrı önümüze ne çıkarırsa haşmetmeap."

"Göster bana şu tüfekleri," dedi jandarma. Bir süre silahları

gözden geçirdi, sürgüyü ağır ağır iterek merminin namluya girişini inceledi. "Bunlar Amerikan yapısı," dedi sonra.

"Eskidirler, majeste."

"Amerikan tüfeği kullanma ruhsatın var mı senin?"

"Ruhsat mı?"

"Yasalar böyle buyuruyor."

"Tüfek sahibi olmak ruhsata mı bağlı?"

"Amerikan tüfeğiyse, evet."

Uzun boylu haydut, köylüler gibi bağdaş kurdu. Bir tohum aldı ağzına, çiğnedi, yuttu. "Benim haberim yok bu yasadan," dedi.

"Sen bilmesen bile yasa yasadır. Ben bile bilmiyorsam yasa gene yasadır."

"Peki, ya ruhsatım yoksa?.."

"O zaman tüfeklere el koyarım."

Uzun boylu, yere dikti gözlerini, bir avuç kum aldı avucuna, parmaklarını açıp kumu yere boşalttı. "Bu ruhsatı nereden alabilirim, yüzbaşım?"

"Ben düzenleyebilirim bir tane."

"Geçerli, iyi bir ruhsat mı olacak bu?"

"Elbette."

"Yani başkaları, sözgelimi sizin gibi bir yüzbaşı da bilecek bunun geçerli bir ruhsat olduğunu, benden başka ruhsat istemeyecek, değil mi ekselans?"

"Ben devletimizin bir memuru olarak düzenleyeceğim ruhsatı. Devletimizin hangi köşesine gidersen git, geçerlidir bu belge."

"Yasalar gibi değil mi?"

"Evet."

"Yani kimse bilmese bile geçerli bir ruhsattır her yerde."

"Hıı."

"Yani sizin gibi bir yüzbaşı haşmetmeap bilmeyecek olsa bile gene geçerli sayılacak benim ruhsat."

"Evet."

Uzun boylu haydut, Nacho'ya, Kabrero'ya ve ağabeyine baktı. Gözleri pırıl pırıl parlıyordu. "Peki fiyatı nedir bu ruhsatın?"

"İki yüz peso. Her Amerikan yapısı silah başına yüz peso."

"Bu kadar pahalı demek?"

"Yasa böyle."

"Şu ruhsatın bir parçasını alsam, tüfeğin de birazını kullansam olmaz mı? Sözgelimi nişangâha bakmam. Dipçiği de kullanmam, söz. Yalnız kalçadan ateş ederim."

"Ruhsat taksitle verilmez. Yasalar fiyatını böyle koymuş, değişmez bu fiyat."

Uzun boylu, içini çekti; arkadaşlarının yanına gidip onlara danışacakmış gibi yaptı, oysa aslında Kabrero'yla ağabeyine göz kırpmış, ağızlarını açmamalarını, yerlerinden kıpırdamamalarını çıtlatmıştı. "Alıyoruz," dedi Nacho'ya. Sonra askerin yanına gitti. Yalnız 175 pesoları olduğunu, bunun 100'ünü gömme törenine harcayacaklarını söyledi. Acaba 75 pesoyu hemen verirse, gerisini sonradan almaya razı mıydılar?

Jandarma, tüfeklerden birini arkadaşının kucağına attı: "Biz de tüfeklere el koyarız. Gömleğinin cebinden bir kâğıt çıkarıp hayduda uzattı. "Makbuz bu. Paranız çıkınca gider geri alırsınız tüfeklerinizi. Anladın mı? Bu kâğıtla emanete başvurursun, verirsin parayı. Anladın değil mi?"

Uzun boylu, kâğıdı alıp yine bağdaş kurdu. "Açlıktan öleceğiz. Kaplan-kediler yiyip bitirecekler bizi."

Jandarma, arkadaşına bir işaret çaktı; hörgücün arasında kalan yoldan aşağı inmeye başladılar. Oturuşunu bozmadan, yirmi beş metre uzaktan ateş etti uzun boylu, ikisini de ense kökünden vurdu. Atışlar birbirini öylesine hızlı izlemişti ki tek ses duyuldu, dağlarda da tek ses yankılandı. Uzun boylu yanlarına gittiğinde, hâlâ debelenip duruyorlardı; kollarını açmışlardı çırpınırcasına, ama bir daha ateş etmek gereğini duymadı.

İki haydut cesetleri soydular güzelce; tüfekleri, fişeklikleri, paraları, tütünleri aldılar. Sonra ayaklarının ucuyla bir vuruşta yamaçtan aşağı yuvarladılar jandarmaları. Cesetlerin taş parçalarına, yağlı tohum kümelerine çarpa çarpa aşağı inişlerini, bir çıkıntıyı aşıp yaban baklalarının arasına düşüşlerini gözlediler. Askeri tüfeklerin sürgülerini çıkardılar, kundaklarını parçalayıp cesetlerin arkasından attılar aşağı. Sürgüleri karşı yamaca fırlattılar. Tütünü, paraları ve iki fişekliği bölüştüler.

Güneşin son ışınları, göğü, dağları ve insanları koyu kan rengine bürümüştü. Ortalık kolay seçilemiyordu. Yönleri, uzaklıkları kestirmek güçleşmişti. Göz alıcı, kandırıcı bir ışıktı bu. Tabutun

başına dönerlerken, Kabrero ağabeyinin kolunu tutmak zorunda kaldı; çünkü ışığa alışamayan, gözlerini nasıl koruyacağını kestiremeyen ağabeyi, yer yer yarılmış kıpkırmızı toprakta tökezliyordu. Baş taraftaki sırıkları kendisi kavradı bu kere; ağabeyi gözü kapalı arkasından yürüyebilecekti.

Tam yola düzülecekleri sırada uzun boylu haydut geldi; Kabrero'nun yanında yürümeye başladı. Amerikan yapısı tüfekleri, torbaları ve yeni fişekliği omzuna atmıştı. Ses çıkarmadan başı önünde yürüyor, gözalıcı, yanıltıcı ışıkta adımlarını belli aralarla atmaya çalışıyordu. Uzun süre yan yana, tek kelime konuşmadan yürüdüler; başları önlerindeydi, yan gözle bakıyorlardı gittikleri yola. Bu ışıkta insan çevresini ancak böyle görebilirdi. "Çizmelerimi nasıl da inceledi herifçioğlu!" diye mırıldandı uzun boylu.

"Bana ne anlatıyorsun?" dedi Kabrero.

Haydut yavaşça ona döndü. Şapkasının geniş kenarıyla gizlenen yüzünün alt kısmı, kan kırmızı ışığa boyanmıştı; üst kısmı ise ışığın birazını yansıtan gözleri dışında kapkaranlık, neredeyse simsiyahtı. Hiçbir şey söylemedi. Tabutun on-on beş adım önünden yürüyordu. Karşılarındaki dağların tepeleri alev alevdi.

Karanlık bastırdığında kaleyi andıran doruğun eteğine varmışlardı. Kayalarla kuşatılmış dümdüz bir açıklığa geldiler. Birkaç metre yukarıda ilk dağ sırası başlıyordu. Orada karınlarını iyice doyurduktan sonra kumdan daha sert olan çakılların üstüne yaydılar battaniyelerini. Nacho ile Kabrero'nun ağabeyi, yemekten sonra hemen uykuya daldılar. Uzun boylu haydut, biri kendilerinden, biri de tutsaklardan oluşan ikişer kişilik iki nöbet ekibi kurmuştu. Sabah dibinde dinlendikleri çıkıntı gibi doğal bir setle çevrili değildi burası.

Uzun boyluyla Kabrero, ilk dağ sırasını tırmandılar; ikinci sıranın hemen önündeki geniş çıkıntıya vardılar. Haydut, bol tütünle bir matara dolusu mezkal getirmişti yanında. Tütün uzattı Kabrero'ya, matarayı verdi, büyük bir yudum almasını bekledi. Buradan kasabayı görebiliyorlardı; kasaba küçücük, yanardöner bir mücevheri andırıyordu artık. Ne çölü görebiliyorlardı ne de aşağılardaki alçak tepeleri. Ancak güneye ve batıya doğru uzanan dağ sıralarını, sabah aştıkları boğazı iyice seçebiliyorlardı.

Kabrero sigarasını bitirmişti. "Uyumak istiyorsan uyuyabilirsin," dedi haydut. "Benim için hava hoş."

Kabrero, kayanın üstünde daha rahat bir yer aradı. Bulunca da bacaklarını topladı, başını dizlerinin üstüne dayadı. Gövdesinin oluşturduğu yumağın üstünde şapkası bir kubbeyi andırıyordu. Taşlar, üstlerindeki sıcaklığı bütün bütün atamamışlardı daha. Kabalarından, ense köküne kadar duydu ısıyı. Dağda birikmiş ısının bedenine usulca girişi ne güzeldi!

Haydut, onu uyandırmadı. Hiç kimse seslenmedi ona, dokunmadı. Uyanması herhangi bir tedirginlik yüzünden değildi. Uykusu sırasında yan dönmüştü, durumunu değiştirmeden: elleri bacaklarının arasına kenetlenmiş, başı şapkasına dayalı. Dağ, hâlâ ısıtıyordu bedenini. Önce sağlam omzunun üstüne yatmıştı. Öbüründeki yara, artık canını yakmıyordu. Ama uyanmıştı işte. Biliyordu ki, kendisini uyandıran o şey olmasa –neydi o şey?– sabaha kadar deliksiz bir uyku çekecekti.

Kalktı, doğruldu. Haydut, yer değiştirmişti. Çıkıntının bir köşesinde, yukarıdaki tepeler bir duvar oluşturuyordu. Duvarın çıkıntıyla birleştiği yerde bir oyuk vardı. Haydut oraya uzanmıştı. Bacağı yamaçtan aşağı sarkıyordu; öbürünü boylu boyunca yere uzatmıştı. Sigara içiyordu.

Kabrero kalktı, gerindi. Artık sırtı taşlara dayalı değildi; gecenin serinliğini duyabiliyordu. Bir battaniye getirmeyi akıl etseydi! Haydut matarayı uzatınca, büyük bir yudum aldı, sonra onun yanına, oyuğun içine oturdu. Sırtını iyice duvara yapıştırdığı için ısınmıştı, içki de sıcaklığını yayıyordu içine. Haydudun uzattığı sigarayı içmeye başladı.

Ay doğmuştu. Daha alçak dağ sıraları, geçitler ve tepeler, aşağılarda, koyu bir karanlıkta kalmıştı. Kasaba görülebiliyordu. Bazı ışıkları sönmüştü, ama büyük bir ışık kütlesi –mutlaka kilisenin önduvarındaki Haç'ın ışığıydı bu– hemen gözü alıyordu. Kristal kadar kırılgan, sabah erkenden eğreltiotlarının üstünde duran çiy damlası kadar saydam bir şeyi andırıyordu.

"Şu kasabayı yakıp yıkmak daha doğru olacaktı ya," dedi haydut. "Şimdi düşünüyorum da kasıp kavurmalıydık diyorum. Nacho'yla ben yani. Sen ne dersin, Kabrero?"

"Onları nasıl üzdüğümü düşünüyorum ben."

"Sen mi üzdün, Kabrero? Sen ha?"

"Ben ya."

El yordamıyla matarayı buldu haydut, bir yudum aldı, yine bakmadan, el yordamıyla yerine koydu.

"Seni sevdim, Kabrero," dedi ağzını yeniden silerek. "Seni sevdim, çünkü sen de delibozuksun benim gibi; bu budalaca, çılgınca işe girişmen sırf ölü karını kasabaya götürüp bir mezara gömmek için, rahip birtakım dualar söylesin, sonra üstüne kutsal su serpsin, toprağı boça etsin falan diyerekten cesedini dağlardan bayırlardan hiç yardımsız indirmen delinin biri olduğunu gösterir. Ama isteklerin yerine gelmedi. Gelebileceğini düşünmek saçmaydı zaten, çılgınlıktı. İşlerin böyle yürümeyeceğini baştan biliyordun."

"Belki yürür demiştim."

"Yine de yürümeyeceğini biliyordun. Nasıl yürüsün? Sen o kasabanın bir parçası değilsin ki. Şu toparlak, rezil ağabeyin bir parçası kasabanın, sen değilsin. Bunu sen de biliyorsun, ta en başta, kızı tepeye götürürken, dağda yerleşirken de biliyordun. Doğru söylüyor muyum, Kabrero?"

"Birazı doğru."

"Hepsi doğru. Benim söylediklerim doğrudur. Gözlerim var, görüyorum. Sürüyle yer gezdim, sürüyle şey gördüm. Bir adamla beş dakika konuşayım, sana hayatını özetleyebilirim. Sırf yürüyüşünden –anladın mı?– sırf yürüyüşünden nasıl bir adam olduğunu okuyabilirim. Bir zamanlar uzun boylu, çok uzun boylu bir adam tanımıştım; bir odaya girer girmez küçücük adımlar atmaya başlıyordu hemen. Dedim ki kendi kendime: 'Bu adama güvenilmez. Bunun bir sürü şeyden korkusu var.' Doğru çıktı. Yaşamadı fazla. Korkuları yüzünden öldü, öldürüldü. Yani ben sana bu kasabanın bir parçası olmadığını söylüyorsam, dediğimi iyi dinle, Kabrero. Bir daha bana onları üzmekten söz etme sakın. Güçsüz bir sözcüktür üzmek, kaypak, içi boş bir sözcüktür. Onların kullanacağı sözcüktür. Ağabeyinin dili bu. Üzmekmiş! Pöh! Onlar beni nasıl üzdüler, bilir misin? Bir daha ne bu sözcüğü kullan ne de bu tür başka sözcükleri. Midem nasıl bulanıyor... Tiksintiden kurtulmak için ölesiye içmek gerekir, ama dağda sarhoş olunmaz. Kasabada desen kabul, hem çabucak hem de ucuz ta-

rafından, üstelik uzun süre de ayılmazsın. Dağda olmuyor, galiba hava ağır olmadığı için içki de ağırlaşmıyor. Yalnız neden dersen, bilemem. Sen biliyor musun nedenini?"

"Neden nefret ediyorsun kasabadan, kasabalılardan?"

"Sen ver karşılığını. Senin nefretin benimkinden farklı değil ki!"

"Ben nefret etmiyorum."

"Öyle diyorsun."

"Etmiyorum. Nefret etmiyorum onlardan."

"Öyleyse neden onlarla iç içe yaşamıyorsun, ağabeyin gibi neden aralarına karışmıyorsun, onlardan biri olmuyorsun?"

"Bir zamanlar karışmıştım. Eskiden. Sonra kızı aldım, buralara geldik, onlardan ayrı yaşadık. Zorunluyduk. Yine de nefret etmiyorum kimseden."

"Onlar gibi olmak istemiyorsun ama."

"Hayır, istemiyorum. Hiç istemedim onlar gibi olmak."

"Budala oldukları için. Hem budaladırlar hem korkak. Beş paralık değerleri yoktur."

"Yanılıyorsun."

"O zaman onlardan üstün olduğun için; toprağı [illegible]yı, toprağa dokunmayı onlardan daha iyi bildiğin için, senin düşüncelerin daha geniş, düşlerin daha engin."

"Hayır, o da değil. Onların arasında yaşayabilirim, ama o hayatın bir parçası olmak istemedim hiç. Tek başıma yaşamak her zaman daha iyi geldi."

"Neden acaba, Kabrero?"

"Bilmiyorum."

Sustular. Dağlar da uyuyordu çöl de, kasaba da. Merkebin üst üste iki kere ayağını yere vurduğunu, daha rahat bir durma biçimi aradığını sezdi, sonra hayvan, kabaran bir iç çekişle yine uykuya daldı. Yeryüzü, yeryüzünün üstündeki bütün nesneler uykudaydı; ama uyumayan bir şey vardı havada. Ne olduğunu kestiremiyordu. Gecede uyumayan o şey kıpırdıyor, gelişiyordu. Tedirginleşti birden.

Ürperdi. Havanın soğuğu keskinleşmişti. Geceyi tedirgin eden o yabancı varlığın gitgide büyüdüğünü duyuyordu, ama adını koyamamıştı bir türlü. Kavramaya çalıştı. Onu bilmekle yükümlü

duydu kendini. Ne olduğunu anlamak için içi gitti. Yalnız aklını kullanıp bir ad takamıyordu ona. O şey gecenin içinde, yakınlarda bir yerdeydi, gerçek bir şeydi; şu anda adını koyamasa bile biliyordu, belleğin derinlerine sinen unutulmuş günler yumağından ansızın su üstüne çıkan bir çocukluk anısı gibi bir gün bilincinde çakıverecekti. Korkması mı, sevinmesi mi gerektiğine karar veremiyordu. Nasıl olsa çakacaktı. Oracıktaydı zaten. Elinden hiçbir şey gelmezdi. Düşünmemeyi yeğledi.

Sonra karısıyla birlikte aşk ve yalnızlık içinde geçirdikleri o iki yılın anısı, bir suçlama gibi belirdi kafasında. O vahşilik. İhtiyar rahibin parmakları nasıl titremişti, sesi nasıl çatlamıştı! Güçlü biriyle, sözgelimi sürüyle toprağı, davarı olan bir ağayla ya da bütün parmaklarından birer yüzüğün ışıltısı fışkıran bir piskoposla konuşuyormuş gibi bir çeşitli saygıyla, dahası korkuyla konuşmuştu onunla. İhtiyar rahip korkmuştu, evet. Perdelerin arkasından, kapıları aralayarak onları gözleyen öbür kasabalılar da korkmuşlardı, ağabeyi, yengesi Marta da; önceleri o küçük orospu bile korkmuştu. Ardından sürüklediği ceset yüzünden değildi bu korku; bu aşk, onların tümünü gereksizleştirmişti gözünde, öyle ki kendisiyle sevgilisi dışında kalan hiçbir şeyden sorumluluk duymayan birinin gururuyla, küçümser tavrıyla aralarında dolaşmıştı; bu yüzden korkmuşlardı ya. Eline tüfeğini alıp, fişeklikleri göğsüne çaprazlamasına asıp atını üstlerine sürse, kasabanın sokaklarında ölüm saçarak, önüne geleni yağmalayarak, yakıp yıkarak dolaşsa, kasabayı yerle bir etse bile gözlerinden okunan bu sevginin ürküttüğü kadar ürkütemezdi onları.

Haydut, usulca geceye doğru konuştu: "Birini öldürdüğüm zaman en büyük özgürlüğü tadıyorum."

Kabrero, dağlara yaslandığı, büzülüp kaldığı köşeden haykırdı: "Olamaz! Ben karımı yalnızca o olduğu için sevdim."

"Çünkü öfke de aşk gibi yükselir beyne," dedi haydut, "Ben de öfkeden sarhoş gibiyim, mutluyum çok, mutludan bile fazla, kimsenin adlandırmadığı bir duygu; o duyguyla öylesine özgürüm ki..."

Kabrero yine haykırdı: "Ben onu sevdiğim için sevdim, o kadar."

"Tamam. Anlıyorum. Senden hoşladım, Kabrero. Senle ben birbirimizin eşiyiz."

"Değiliz."

"Peki, öyle olsun. Eşiyiz ve değiliz. Anlıyorum. Neden sinirleniyorsun? Önemli değil ki. Aynı şeyleri anlıyoruz nasılsa." Matarayı aldı eline, salladı. "Bir yudum kalmış. Al."

Kabrero matarayı aldı, dikti, geri verdi. Kasaba, seçilmiyordu. Kilisenin cephesindeki Haç söndürülmüştü; artık göz kırpmayan, parıldamayan kahverengi, cılız bir ışık serpintisiydi kasaba. Uzun bir süre çölde bıraktıkları izlere baktı.

"Neden öldürmedin beni?" diye sordu düz, anlamsız bir sesle.

"On beş Amerikan sentine patlardın bana. Merminin fiyatı."

"Ama ateş ettin. Neden öldürmedin beni?"

"Söylüyorum ya işte. Zaten ölmek üzere olan bir zavallıya on beş sent niye harcayayım, diye düşündüm. Pek perişandın, Kabrero. İyi bir av değildin kısacası. Öfkem de yok olmuştu. Uzun bir süre, dağdan inmeni gözlemiştik. O kocaman tabutu tek başına taşıyışın, aşağılara inmeye çalışışın hoşuma gitmişti doğrusu! 'Que bruto!' dedim kendi kendime. (Esaslı bir fasulyeci bu.) Bunları düşünüyordum işte; ateş ederken düşünmek iyi değildir, o yüzden vuramadım seni."

"Öldürebilirdin isteseydin, jandarmaları nasıl öldürdünse."

"Düşünmemeliydim o arada. Hem öfkem yoktu. Halin perişandı; yaralar, sıyrıklar, her yanın kan içinde, gömleksiz, şapkasız, yüzün gözün yanmış, su toplamış: 'Niye öldüreyim şu zavallı herifi?' diye düşündüm. Sen sen ol, ne adam öldürürken düşün ne sevişirken. Yoksa bütün hünerin, keyfin yok olup gider. Mermi yolunu şaşırır. Kadının doyumsuz kalır."

Merkep durduğu yerde eşindi. Birkaç dakika sonra yarıkta bulduğu bir şeyi yemeye koyulmuştu; garanti, bir bitki ya da kuru ot cinsinden bir şey, çünkü çakılların hışırtısı, küçük taşların sesi geldi kulaklarına. Sonra gece yine sessizleşti. Hiç esinti yoktu. Kasabanın ışıkları, titrek mumlara dönüşmüştü.

"İşin bu mudur senin baştan beri?" diye sordu Kabrero.

"Ne midir?"

"Adam öldürmek midir?"

"Baştan beri değil. Uzun bir süre adam öldürdüm, ama hep değil."

"Daha önce ne iş yapardın?"

"Öğretmendim."

"Ne dedin?"

"Bir okulda öğretmendim. İlkokulda. Küçük çocuklara ders verirdim yani."

"Alay mı ediyorsun benimle?"

"Doğruyu söylüyorum, Kabrero."

"Öğretmenlik çok saygıdeğer bir meslek."

"Ben de bir süre öyle sandım."

"Benim çok iyi bir öğretmenim vardı da."

"Kadın mıydı, erkek mi?"

"Kadın."

"Çocuklar, erkek öğretmenleri daha çok severler çoğunluk."

"Bu kadındı."

"Genç miydi?"

"Ne gençti ne yaşlı."

"Ne öğretirdi size?"

"Altıncı sınıftaydık."

"Onu demiyorum; ne gibi beceriler, ne gibi düşünceler aşılamaya çalışırdı?"

"Unuttum şimdi."

Haydut yere tükürdü.

"Galiba varlığıyla ilgili bir şey. Bir sürü kitap okumuştu sanıyorum; ama kitaptan öğretmezdi bize, kitapları aktarmazdı. Varlığı önemliydi. Onun yanındayken iyi hissederdik kendimizi, önemli bulurduk."

"Bir beceri, bir düşünce anımsamak daha yerinde olurdu," dedi haydut.

"Belki de son öğretmenim olduğu için anıyorum onu. Babam ölmüştü. Bir daha okula gidemedim."

Bir süre sustular yine; sonra Kabrero sordu: "Neden ayrıldın öğretmenlikten?"

"Öğretecek şey kalmamıştı."

"Anlamıyorum."

"Gittikçe azalıyordu öğretilecek şeyler. Asiler gelip kasabayı yakıyorlardı. Jandarmalar gelip yıkıyorlardı. Sonra gene asiler. Sonra gene jandarmalar. Çarşıda dükkân ya da sergi sahibi olanlar, yataklarının altına saklanıp tırnaklarını kemiriyorlardı kor-

kudan. Dur, Kabrero. Bir şey anlatayım sana. Düşün ki küçücük bir kız var sokakta, ya on yaşında, ya on iki. Jandarmanın biri geliyor, ırzına geçiyor kızın. Sokakta. Sabah sabah. Güneş ışığında, toz duman içinde. Herkes bir yere gizlenmiş, babası bile ahıra saklanmış. Kızcağız nasıl bağırıyor bir duysan. Kimsenin kılı kıpırdamıyor. 'Hay Allah!' deyip bir bıçak kapıyorum ambardan. Kızmamışım daha. İçimde öfke yok. Dosdoğru jandarmaya gidip kafasını biçiyorum. Öfkeli değilim ama. Kızcağız bağırmıyor artık, yalnız bedeni buz gibi, gözleri korkudan belermiş. Öğretmeniyim onun. Yerden kaldırıyorum. Yürüyemiyor. Bilinci yerinde, gözleri korkudan irileşmiş ama yürüyemiyor işte. Jandarmanın kanı, boynuna, saçlarına bulaşmış. Babasına götürüyorum. Babası azarlıyor beni. 'Neden karıştın bu işe?' diyor. 'Şimdi o jandarmanın arkadaşları gelir vurur beni.' 'İyi ama kızınız söz konusu,' diyorum.

'Ne var yani?' diyor, 'Altı üstü bir kadın o. Nasıl olsa başına gelecek bir iş.'

Tostoparlak bir adamdı. Tepeden tırnağa titriyordu. Burnu bile. Dantel satardı. Yanından ayrılıyorum. 'Mahvettin beni!' diye bağırıyor arkamdan. İşte o günden sonra öğretmenlikten ayrıldım. Belki önceden de sıtkım sıyrılmıştı."

"Yine de öğretmen olmak daha iyi."

Haydut kucağındaki tüfeğin uzun, siyah kabzasını elledi: "Vereceğim en iyi ders budur Kabrero."

Artık son ışıklar da sönmüştü, uçsuz bucaksız karanlık çölde kasabanın varlığını belirten hiçbir ipucu yoktu. Ay solgun, balmumundan bir limon gibi asılı duruyordu gökyüzünde.

"Onlar bizden daha saygın kişiler neresinden bakarsan," dedi Kabrero, "Senden de benden de. Şu kasabada oturanlar yani."

"Neden saygın oluyorlarmış?" diye sordu haydut.

"Çocuk yapıyorlar, ev kuruyorlar, ekip biçiyorlar."

"Bu bir saygınlık ölçüsü mü?"

"Evet, çünkü her şeyin başı bu, belki sonu da bu. Belki de bütün anlam burada. Bilmiyorum. Yalnız şu kadarı kesin ki bunlarsız bir şey yok."

Haydut gerindi, esnedi. "Asıl sen öğretmen olmalıymışın, Kabrero. Hiç uğruna kafa yoruyorsun sen." Tüfeği omzuna astı. "Haydi inelim. Sıra Nacho'da."

Kayanın yüksekliği üç metreyi aşmıyordu; haydut ağır ağır, tutunacak yerleri dikkatle yoklayarak indi aşağı. Kabrero kenarda durmuş, onu gözlüyordu. Yaralı omzunu usulca oynatıyor, acıdan yüzünü buruşturuyordu. Serin havada kasları iyice gerilmişti.

Kayanın kenarında durmuş omzunu ovuşturuyor, haydudun adım adım inişini gözlüyordu. İşte o sırada gecedeki tedirginliğin anlamını kavradı. Karanlıkların içinden görünmez bir duman gibi yükselen incecik leş kokusunu duydu. Oturdu, aşağı sarkıttı bacaklarını. Havayı kokladı uzun uzun. Kuşkusu kalmamıştı. Karısından geliyordu koku.

"Yaa Kabrero," dedi haydut kayanın dibinden, sesi yumuşaktı.

"İnemeyeceğim. Omzum tutuldu."

"Bırak kendini aşağı. Ben yakalarım seni."

Sağlam koluna dayanarak aşağı sarktı, yalnız bir eliyle tutunuyordu artık kayaya. Birkaç saniye öyle kaldı, sonra kayayı itip haydudun kolları arasına düştü. Omzundaki sancı sol yanını boydan boya kaplamıştı, bacağı bile acıyordu; uzun bir süre sağlam kolu haydudun omuzlarına dolanmış, öylece kaldı. Sonra ona yaslanarak battaniyelerin yayılı durduğu yere doğru birkaç adım yürüdü. Koku çok keskin değildi, çok hafifti daha. Battaniyeyi omuzlarına aldı, yatmadan önce uyuşmuş kaslarını uzun uzun ovuşturdu. Bitti artık, diye düşündü. Bekledi de kızcağız. Neyi bekledi, bilmiyorum. Ama bitti işte. Benden daha ne isteyebilir ki?

VIII

❄

Hava aydınlanır aydınlanmaz, boğazdan aşağı inmeye başladılar; ortalık daha serinken, öğleden epey önce tabana vardılar. Yarım saat dinlendikten sonra öte yandaki zorlu yamacı tırmanmaya koyuldular. Önce Nacho, dorukta kalmıştı, inişleri sırasında onlara gözkulak oluyordu. Tepenin yarısına geldiklerinde Nacho aşağı inmeye başlayacak, iki bayırın V şeklinde birleştikleri yere vardıklarında da bu kere uzun boylu haydut onun rahatça inebilmesi için çevreyi gözaltında bulunduracaktı. Sabah kahvaltısında kararlaştırılmıştı izlenecek yol.

Üçü dinleniyorlardı o sırada; uzun boylu, Kabrero, ağabeyi. Boğazın tabanını koyu gölgeler bürümüştü; duvarların yüksekliği ve dikliği yüzünden güneş ancak günde birkaç dakika vuruyordu

oraya. Tıpkı boğazın öte yanında kalan iki tepeyle çevrili geçitteki gibi diye düşündü Kabrero, yalnız o geçit duvarlarının sarplığı yüzünden daha tehlikeliydi. Yol bile yoktu. Biraz önce indikleri yamacı gözden geçirdi, boğazın önlerinde yükselen kesimine baktı. İkinci dağ sırası, birinciden daha yüksekti; ama hiç değilse yol düzgündü, kayalara oyulmuştu; başıboş taşların, çakılların doğurabileceği tehlikelerden uzaktı. İniş süresince hep kayan çakıllarla uğraşmak zorunda kalmışlardı.

Kabrero tabutun baş kısmındaki sırıkları kavrayıp öne geçmişti şimdi; yalnızca ağabeyini bunca yükten kurtarmak kaygısıyla değil, yolun huyunu-suyunu daha iyi kestirebileceği için. Gelgelelim bir ara yanıldı. Ayağı kaydı, ağabeyini de sürükledi ardından, birlikte dört metre aşağıdaki bir çukura yuvarlandılar. Peşlerinden gelen uzun boylu haydut, hemen yoldan ayrıldı, biraz aşağı inip oradan yürümek sağduyusunu gösterdi. Öte yamaca tırmanmak daha uzun sürecekti, ama daha kolaydı.

Boğazın tabanındaki iri kaya parçalarından birine çöktüler. Marta'nın mutfağından aldıkları peksimetleri yiyip kahvelerini içtiler. Tatlı bir esinti vardı oturdukları yöne doğru; o yüzden tabutu birkaç metre uzağa, rüzgâr almayan bir yere taşıdılar. Sabahtan beri koku gitgide artıyordu. Kabrero, herkesin kokuyu aldığının farkındaydı; ne var ki kimse ağzını açıp bir şey demiyordu bu konuda. Yalnız merkep iyiden iyiye tedirginleşmişti; habire eşiniyordu durduğu yerde. Yamaçtan aşağı indikleri sırada haydut, uzak durmuştu tabuttan, böylelikle hayvanı yatıştıracağını ummuştu. Tabana vardıklarında sulamıştı onu, kayalarda biten çalılarda otlamaya bırakmıştı.

Leş kokusu ağabeyin midesini altüst etmişti. Ayaklarının durumu da berbattı ya; bilekleri şişmiş, yer yer kesik içinde kalmıştı. Ellerindeki su toplamış kabarcıklar patlamıştı; onun acısını biraz olsun hafifletebilmek için sabah üç kat sargı sarmıştı üstlerine, yoksa ağabeyi tabutun sırıklarını tutamayacaktı. Kollarındaki, bacaklarındaki, ensesindeki, karnındaki yumuşacık kaslar, gömleğinin, pantolonunun kumaşı altında durmaksızın seğiriyordu. Yüzü yorgunluktan ve uykusuzluktan şişmişti, gözlerinin akı, yüzünün derisi sarıya dönmüştü. Kahveden biraz aldı, ama peksimete dokunmadı.

"Ekmek yesene," dedi Kabrero usulca.

"Yiyemeyeceğim."

"İyi ama ayakta duracak halin kalmayacak."

"Biliyorum, yiyemem."

Kabrero, boğazın yalçın duvarını izleyen yolu gözledi dikkatle. "Çok uzun yolumuz, hem de zorlu," dedi.

"Nasılsa buradan sağ çıkamam ben."

"Ekmek ye."

"Bir yerden yuvarlanırım mutlaka. Bacaklarım tutmuyor. Ya yuvarlanırım ya bayılırım. Hastayım."

Kabrero ayağa kalktı. Biraz ötedeki açıklıkta, beş-altı salkımlı bir böğürtlen duruyordu. Ham salkımları özenle gözden geçirdi. Daha mart ayıydı. Kırmızı böğürtlen bulunmazdı; bir yanları hafifçe kızarmışlarından seçti. Ortaları sertti daha, kırmızı eti sıktı, elini burnuna değdirdi. Keskin, acı koku gözlerini yaşarttı. Ağabeyine de koklattı. Önce istemedi ağabeyi, kaçındı ama sonra birkaç kere kokladı böğürtlenin özünü. Kokuya iyice alıştığında, böğürtleni usulca onun üst dudağına değdirdi Kabrero. Haydut yola çıkma buyruğunu verene kadar ağabeyi ekmeğin hepsini mideye indirmiş, kahveyi bitirmişti.

İki saat sürekli tırmandılar; yalnız iki kere –ağabeyi tıkanınca– mola verdiler. Sıcağa, yamacın dik ve dar olmasına karşın iyi yol almışlardı. Üçüncü molada, Nacho'nun aşağı indiğini, neredeyse boğazın tabanına varmak üzere olduğunu anladılar. Yolun dörtte biri kalmıştı önlerinde.

Yarım saat daha tırmandıktan sonra durdular, yol sona ermişti. On beş metrelik domuz-sırtı bir tepe çıkmıştı önlerine. Tepeden kopan kocaman bir kaya parçası –kimbilir ağırlığı kaç tondu– taşlara oyulmuş patikayı silip süpürüvermişti. Bütün kayalar boğaza yuvarlanmıştı; dokuz-on metrelik bir kesinti vardı. Bu kesintiden sonra yol düzeliyordu yine, üç-dört yüz metre sonra da doruğa varıyordu.

Aradaki uçuruma baktılar. Ağabeyi, soluk soluğa taş tuvara yaslandı. Haydut, merkebi uçurumun kıyısındaki kayaya bağladıktan sonra geldi, baktı.

"Ne dersin bu işe, Kabrero?"

"Geçebiliriz karşıya."

"Ya merkeple tabut ne olacak?"

"Ben ne dediğimi biliyorum. Geçebiliriz bal gibi."

"Peki senin dediğin olsun."

"Bana elinizdeki ipleri verin. Bir de kama isterim."

Haydut kangalı çıkarınca Kabrero, tepenin alt kesimine baktı. Bu sağlam kaya, askıya alınmış bir merkebin ağırlığını rahatça çekebilirdi. Tabutu da öyle geçirebilirlerdi karşıya. Ağabeyiyle hayduda gelince: Sağlam bir ip germesi gerekiyordu tutunsunlar diye, bir de ayaklarını basacakları bir ip gerildi mi, uçlarını uçurumun iki yanındaki sağlam kayalara rahatça bağlayabilirdi. Artık ne güneş umurundaydı ne de bedenini yıpratan sızılar. Bu sorunu çözümlemek tutkusu, hepsinden baskındı.

İpi aldı, ufak bir parça kesti, kamayı bileğine bağladıktan sonra kangalı omzuna attı. Kayanın yüzeyinde dikkatle ilerliyordu, yine de hızla tırmanabiliyordu, çünkü tutunacak bir sürü sağlam çıkıntı vardı; neden sonra karşıya varabildi. Kayaları teker teker elleyip sağlam bir tutamak buldu. Kamayla yontarak düzeltti çıkıntıyı, uzunca bir parça ip çözdü kangaldan, kesti, çıkıntının üstünden aşırttı. İpin taşa değdiği yeri donyağıyla kayganlaştırmak gerekiyordu; ama elinde yağ olmadığından şapkasının içindeki deri kayışı çıkardı, ipin o bölümüne sıkıca sardı, bir ucunu çözdü, hayduda fırlattı, sonra uçurumdan aşağı bıraktı kendini, öbür ucu oraya tutturdu. Haydut battaniyelerden yaptığı askıyla merkebi yola hazırlarken, Kabrero ellerle ayakların tutunacağı ip köprüleri kurmuş, uçurumun iki yanındaki sağlam çıkıntılara iliştirmişti.

Önce merkep geçti karşıya. İndiğinde titriyordu; Kabrero onu biraz yokuş yukarı yürüterek yatıştırdı. Tabutu da aynı şekilde geçirdiler, yalnız dengeyi tutturabilmek için bir de enlemesine bir ip askı attılar üstünden. Kabrero, ağabeyine fırlattı ipi; ağabeyi kuşkulu, güvensiz adımlarla iplerin üstünde ilerlemeye çalışırken onu boyuna yüreklendiriyordu. Bir ara dondu kaldı zavallı. Kabrero, ona yalnızca karşıdaki geçide bakmasını, gözlerini oradan ayırmamasını, burnundan üç metre ötedeki duvardan başka hiçbir şey düşünmemesini söyledi; değişik konulardan söz açarak korkusunu dağıttı. O da indiğinde merkep gibi tir tir titriyordu.

Artık sıra hayduttaydı; Kabrero ona fırlattı ipi.

"Kama" dedi haydut. "Kamayı da at bana."

Kabrero, kamayı bileğinden çözdü, kabzası eline gelecek şekilde hayduda fırlattı; o da aldı, kayışına soktu. Sonra ipi beline doladı, yola koyuldu. Bir eliyle tepedeki ipi kavramıştı, öbür elindeki silahı ise Kabrero'ya doğrultmuştu. Güvenli, hızlı adımlarla geçti köprüyü. Toprağa ayak basar basmaz tabancasını cebine attı, kamayı da merkebin sırtındaki yükün arasına sıkıştırdı.

Bir matara çıkardı yüklerin arasından; Kabrero'nun ipi dolayıp kangal haline getirmesini bekledi, sonra ona uzattı şişeyi; Kabrero, büyük bir yudum aldı. Tekilaydı; boğazını delercesine geçip midesine indi, çok iyi gelmişti. Haydut da uzun uzun içti. Geğirdi, dudaklarını sildi, yolun kenarına yürüdü, boğazın dibindeki kayaya yaslanmış duran, küçücük bir karaltıyı andıran arkadaşına seslendi üç kere:

"Ya-a-a-a, Nacho-o-o!"

Kollarını iki yana salladı. Küçük karaltı da karşılık olarak kollarını salladı, tırmanmaya koyuldu. Haydut döndü, tıpasını kapamadığı matarayı ikinci kere Kabrero'ya uzattı.

"Ağabeyim için alıyorum," dedi o.

Haydut bir an duraladı, başını garip bir biçimde yana eğdi, sonra peki anlamında salladı, kangalı aldı, merkebe doğru yürüdü.

Kabrero, matarayı ağabeyine uzattı; yolun ötesindeki bir kaya parçasının üstünde oturuyordu ağabeyi, başını ellerinin arasına almıştı.

"İç," dedi Kabrero.

"İstemem."

"Tekila ama. Güçlendirir insanı."

"İstemem dedim. Ondan aldın bu tekilayı."

"Senin tekilan. Asıl o senin evinden aldı."

"Bir kere almışsa, artık benim sayılmaz."

"Saçmalıyorsun!"

"Onun dudaklarını değdirdiği hiçbir şeyi içmem ben, hiçbir şeyine dokunmam."

"Sırtındaki kaslar durmadan seğiriyor ama."

"Umrumda değil."

"Tekila sinirlerine iyi gelir, dayanıklılığını arttırır."

"Biliyorum, ama umrumda değil. İçmeyeceğim işte. Burada

titreye titreye oturacağım, belki de korkudan, yorgunluktan kusacağım da, tepenin doruğuna vardığımızda belki yorgunluktan öylesine bitkin olacağım ki aşağı yuvarlanıvereceğim hepsi bitecek, yine de bu katil orospu çocuğunun elinden bir şey içtim diye içim gam yemeyecek."

Kalan otuz metreyi çabucak aldılar, hele ağabeyinin durumu göz önünde tutulursa büyük bir başarıydı bu. Doruk, yuvarlak bir düzlüğe açılıyordu; düzlüğün boğaza bakan kesimi, kırmızı taşlardan alçak bir setle çevriliydi. İki ana tepenin birleştiği uç noktaydı burası; kâğıt üstüne çizilmiş bir üçgenin kenarları gibi dimdik, dümdüz uzanıyordu tepeler, sanki hiç yükselmiyorlardı. Tepeler aklında kaldığı gibi daracık ve girintili çıkıntılıydı; aşınmışlardı. Ama yol düzgündü. İkindiüstü, kulübesine varırlardı bu gidişle.

Güneş neredeyse tepeyi bulmuştu. Uzun boylu haydut, bir süre geçidin kenarında durdu, aşağıdaki boşluğa baktı. Geçit derindi oldukça, yalnız üstlerinde bitki görünmeyen, çorak, kırmızı duvarların dikliği yüzünden olduğundan da derin görünüyordu. Şapkasını çıkardı, dazlak kafasını koyu mavi bir mendille sildi, bir süre daha şapkası elinde öylece dikeldi; kilisede, arka sıralarda ayin izleyen birini andırıyordu. Neden sonra geri döndü, merkebin sırtındaki torbadan mutfak gereçlerini alan Kabrero'ya yardım etmeye çalıştı.

Kabrero, iki adamı uçurumdan geçirmede kullandığı kangalı sırtına vurdu yine.

"Niye o?" dedi uzun boylu haydut, parmağıyla ipi göstererek.

"Nacho neredeyse gelir."

"Peki öyleyse."

Gerçekten de uçurumun başında uzun süre beklemek zorunda kalmadı. Nacho, şişman olmasına karşın çevik bir adamdı. Boşluğun öte yanına geldiğinde soluğu bile kesilmemişti. Kabrero, ipin bir ucunu fırlattı ona; Nacho iki kere beline doladı, bağladı. İkisi de tek söz söylemediler. Gerek yoktu. Kabrero, Nacho'nun ağırlığını göz önünde tutarak ipin kendi elindeki ucunu büyük bir kaya çıkıntısına geçirdi. Geri kalanını kol altlarından dolayıp bir ilmik yaptı. Sonra sırtını sıkı sıkı dağa yapıştırarak, ayaklarının olanca gücüyle taşları iterek Nacho'yu karşılamaya hazırlandı, ba-

şıyla gel işareti verdi ona.

Jandarmalar ateş ettiklerinde, yarı yola gelmişti Nacho. Kabrero, onun geniş sırtına giren kurşunların tak tak tak eden boğuk sesini, sesler boğazın öte yanında yankılanmadan önce duymuştu; gergin ipin her ateşte havaya sıçrayışını izlemişti. O yüksek tepeden kimin ateş ettiğini görememişti elbet, ama mutlaka jandarma olmalıydılar edenler; bunca uzaktan ve ters bir açıdan bu isabet başka türlü açıklanamazdı. Ama hepsi asker değildi tabii. Kimi kasabalılar da gelmişti, rastgele ateş ediyorlardı, hedef aldıkları koskocaman gövdenin altı metre uzağındaki taşa çarpıyordu kurşunlar. Tüfeklerin çapları değişikti; bu uzaklıktan işe yaramayacak bir çifte de durmaksızın ateş saçıyordu.

Nacho haykırmadı. Gözlerini iri iri açıp Kabrero'ya döndü hafifçe, sonra sırtüstü uçuruma yuvarlandı. Alttaki ipe takılı kaldı ayağı, bir süre başaşağı sallandı; sırtında asılı duran tüfek, kayaya üst üste çarptıktan sonra aşağıya, boğazın tabanına düştü. Jandarmalar habire ateş ediyor, asılı kalan ağır gövdeyi kalbura çeviriyorlardı.

Kabrero ipten sıyrıldı, koşarak tepeye tırmanmaya başladı. Jandarmalar arkasından ateş etmiyorlardı, yalnız çiftenin sesini seçti iki kere. Hangi budalaydı bu? Tepeye varmadan önce haydudun ateşe karşılık verdiğini duydu; ama delicesine ateş etmiyordu o, usulca aralıklı ateş ediyordu. Kabrero, yuvarlak alana açılan kavşağa varmadan, jandarmalar ateşe başladılar; alçak setin üstünden atlayıp kendini yere atmak zorunda kaldı. Ağabeyi, o yana doğru geliyordu.

"Neden ateş ediyorlar?" diye sordu.

Ağabeyinin dizlerine vurdu elinin tersiyle, onu yanına çekti; biraz ötede uzun boylu haydut eğilmiş, ateş ediyordu. Kabrero, ağabeyinin üstüne kapandı.

"Kalkma! Kıpırdama sakın!"

"İyi ama neden ateş ediyorlar bize? Marta olsa, bize ateş açmalarını söylemezdi ki. Böyle şey yapmaz."

"Marta değil söyleyen. Başka yerden öğrenmişler. Sen kaldırma başını."

Haydut, ateşi kesmişti artık, sırtını sete vermiş, fişekliklerden çıkardığı mermileri tüfeğine sürüyordu.

"Nacho ne oldu?" diye sordu.

"Öldü."

"Reziller!"

Haydut yine seti siper alarak hızla ateşe başlamıştı. Büyük bir hünerle basıyordu tetiğe, yalnız artık delicesine ateş ediyordu. Karşı ateş ağırdı; kurşunlar taşlara çarpıyor, taşlardan kopan parçalar sağa sola sıçrıyordu. Yine de yükseltiden gelen üstünlük vardı ellerinde. Haydut yeniden tüfeğini doldurdu, eskisi gibi yavaşça, dikkatle nişan alarak ateş etmeye başladı, sık sık yer değiştiriyordu setin arkasında. Askerleri en aşağı on-on beş dakika o tepede çakılı tuttu. Kabrero'ya daha uzun geldi bu süre, oysa biliyordu ki bu duygu güneşin tepeyi buluşundan ötürü değildir. Çok sıcaktı evet. Tek gölgelik bile yoktu. Güneş hepsini; uykudan başı düşen merkebi, tabutu, tabutu koydukları bir sunak taşı kadar kocaman ve parlak kırmızı kayayı aydınlatıyordu.

Fişekliklerden biri boşalmıştı. Haydut bir kenara attı onu. Öbüründeki mermilerin yarısı da harcanmıştı. Haydut, duvara dayanmış, bir daha dolduruyordu tüfeğini.

"Kabrero," diye sordu ansızın, "bu tepeyi aşmak ne kadar sürer?"

"Üçümüz birlikte en aşağı iki saat. Yalnız başına gidersen, bir saat sürmez."

"Şu pezevenklerin buraya varmaları ne kadar sürer peki?"

"En hızlıları iki saatte varırlar, yaklaşık tabii."

Haydut silahını doldurmuştu, bir süre tüfeği bacaklarının arasında, öylece oturup iki tepeyi gözledi. Sonra, yanlarına yuvarlandı, tüfeğin namlusunu ağabeyin karnına dayadı. "Şu ağabey denilen rezil herifi öldüreceğim ben."

"Onun suçu yok bu işte."

"Canım öldürmek istiyor ama."

Ateş kesilir gibi oldu; haydut, tüfeğini ağabeyin karnından çekmeden bağırdı: "Hey Soldados! Bu Kabrero ile ağabeyini size bırakırım, ama siz de benim yakamı bırakın. Ne diyorsunuz cici beyler? Altın atkı da bahşişiniz olsun."

Sesinin boğazı aşıp aşmadığı belli değildi, çünkü daha sözünü bitirmesine kalmadan kurşunlar vızıldamaya başladı. Haydut karşılık verdi ateşe, yuvarlanarak yer değiştiriyordu boyuna.

"Neden bir gömlek falan sallayıp ateşi kesmelerini istemiyoruz?" diye sordu ağabeyi.

"Kesmezler ki."

"Ama bize ateş açmaları doğru değil; yasalara aykırı."

"Bize değil, ona ateş ediyorlar. Askerler onu istiyorlar, kasabalılar da kutsal atkıyı."

"Yani kimsenin bizi düşündüğü yok."

"Yok şu anda."

"Ne kötü bir duygu bu," dedi ağabeyi hüzünle. Sustular. Haydut yuvarlandı, ateş etti, bir daha yuvarlandı, yine ateş etti. Güneş, şimdi tam tepedeydi. Hiç gölge kalmamıştı. Cesetten yükselen koku da sıcak kadar kötüydü, dayanılmazdı.

"Şu çılgın vuracak mı beni dersin?" diye sordu ağabeyi.

"Belki."

"Seni?"

"Beni öldürmek istemiyor."

"Nasıl böyle canciğer arkadaş olabildiniz?"

"Onun arkadaşı değilim ben."

"Peki neden öldürmeyecek seni?"

"Bilmiyorum."

"Beni öldürmesine engel olabilir misin?"

"Bir çıkar yol düşünüyorum deminden beri."

"İnşallah bulursun."

Ateş başlayalı beri bir çıkar yol arıyordu: Ağabeyinin yanına uzanmıştı; sunağı andıran kayanın üstündeki cesedi, güneşin altın ışıkları gökyüzüne doğru çekiyorlardı sanki. Bir düşünce, bir ipucu belirmişti bir ara kafasında, ama geldiği gibi hızla silinip gitmişti; yapay bir ışık gibi solgun, parıltısız bir düştü bu, ona olanca gücüyle karşı koymuştu, karısına bunu da yapmak istemiyordu; bu kadarı da şart mıydı?

Haydudun mermisi tükenmişti. Sete yaslandı, fişeklikten son mermileri de çıkarıp namluya sürdü. Sonra boşalan fişekliği öbürünün yanına fırlatıp attı. Kabrero, sürünerek onun yanına yanaştı:

"Bir çıkar yol var," dedi.

"Gereği kalmadı," dedi haydut.

"Kurtulabilirsin ama."

"Hayır, bu iş burada biter. Neredeyse gelirler. Ağabeyinle şu

pezevenklerden birkaçının hesabını görürüm. Biter."

"İyi ama ne yararı var bunun?"

"Nasıl olsa bir gün bir yerde bitecek değil mi?"

"Denize gidersen kurtulursun."

"Peki, söyle bakalım."

Kabrero parmağıyla cesedi gösterdi: "Onu kullanacaksın."

"Ne?"

"Pantolonunu onun üstüne geçireceksin; şapkanı, gömleğini giydireceksin. Onu göstereceğiz onlara; sen sanacaklar, ateş edecekler, biz de onu geçide atacağız. Nasılsa çok derin; kanarlar mutlaka; inip bakmaz kimse. İnmek çok güç zaten. Hiç kimse inmedi bugüne kadar. Bakıp geri dönecekler. Kanacaklar diyorum, çünkü burası her zaman böyle derin ve gölgeliktir, bir öğleleri aydınlanır. Bakacaklar şöyle, sevinip geldikleri gibi gidecekler. Zaten onlar buraya varmadan sen bayırı aşıp benim kulübeme girmiş olacaksın. Orada bir kaynak vardır, bir kuyu. Sonra güneye gidersin, oradan da batıya. Yemek yiyebileceğin, dinlenebileceğin sürüyle köy bulunur yolda. Seni tanımazlar köylüler. En çok üç-dört gün sonra denize varırsın."

"Bu kahramanlar karının cesedini almadan gitmezler."

"Çöle gömdüğümüzü söyleriz."

"Kim söyler?"

Haydut, parmaklarının ucunu ıslatarak tüfeğin namlusundaki kum taneciklerini temizledi. "Gerekmez bunlar, Kabrero. Peki, ağabeyine de dokunmam, sana bırakırım onu. Ama bana gelince; bu iş burada biter. Üstelik iyi bir bitiş yeri burası."

"Ağabeyimi düşünmüyordum."

Haydut, başını tüfeğinden kaldırıp baktı. Islak parmağını uzattı: "Beni mi düşünüyorsun? Benim için mi gözden çıkarıyorsun karını?"

"Belki de –evet biraz da senin için– daha tam kavrayamadım neden yaptığımı. Uzun uzun tartacak zamanım yok. Yalnız daha çok kendim için, benim için de bu iş bitsin burada."

Haydut, ıslak parmağıyla biraz daha kum topladı, sonra merminin yuvaya girip girmediğine baktı. Namluya sürdü merminiyi, kapağı gürültüyle kapadı. "Peki" dedi "peki, öyle olsun." Şapkasını çıkarıp Kabrero'ya uzattı.

Kabrero, haydudun şapkasını aldı, ağabeyini çağırdı eliyle. İkisi, tabutun yanına süründüler; orada dizüstü kalkabiliyorlardı, yükseklik iyi bir siperdi. Haydut yavaş yavaş, dikkatle ateş ediyordu. Torbadan bir gömlek, bir pantolon, bir çift de eski çizme çıkardılar; altın atkıyı çözdüler cesedin bedeninden. İşleri birkaç dakika sonra bitmişti; tabutu kırdılar, bayırın öte yanındaki fundalığa fırlattılar. Çalıştıkları sürece durmadan soru sormuştu ağabeyi.

Kabrero karşılık vermemişti.

Sonra cesedi geçidin ağzıyla çıkıntı arasında kalan yere taşıdılar birlikte, hayduda siper olan bölgeye. Kabrero, ağabeyine uzaklaşmasını söyledi. Haydut, tüfeğini uzattı, yalnız bir tek kurşun kaldığını hatırlattı. Kabrero, cesedin kaskatı koluyla gövdesi arasına sıkıştırdı tüfeği, hayduda güle güle anlamında elini salladı. Cesedi dizlerinden tutup yukarı doğru kaldırdı, tüfeği setin üstüne dayadı. Uzandı, tetiği çekti.

Bir ateş yağmuru geldi karşıdan. Kurşunlardan birinin yanından geçişiyle sarsıldı, çoktan ölmüş bedenin delik deşik oluşunu gözledi. Tüfeği itti hafifçe, sonra cesedi kaldırdığı gibi geçidin dibine fırlattı. Ağır ağır iniyordu ceset, sanki geçide kıstırılmış o parlak, göz alıcı altın ışığın esintisiyle uçan bir yapraktı. Bir ara, duvardaki bir çıkıntıya çarptı hafifçe.

Sevgilim benim!

–ama başına sıkı sıkı geçirdikleri için düşmedi şapkası; sonra hafif bir yay çizerek indi, geçidin tabanına vurdu; parça parça olup dağıldı kayalara.

Kabrero ayağa kalktı. Ateş kesilmişti. Ağabeyi setin üstüne çıkmış, kollarını sallıyordu. Kabrero, az önce tabutun durduğu kocaman, kırmızı taşa doğru yürüdü sendeleyerek. Titriyordu, bulanıyordu. Haydut hızla yol alıyordu yamaçta, kısacık geçitlere girip çıkarken dazlak kafası, sular arasında parlayan bir ışık halkasını andırıyordu.

Kabrero, dirseklerini taşa dayadı, başını ellerinin arasına aldı. Taştaki ısının midesine işlediğini duydu, bir süre kalabilseydi böyle, ısı böyle usulca midesine işleseydi, atlatabilecekti bu bulantıyı biliyordu,

Ağabeyi başında duruyordu. "Ne yaptığını biliyor musun?" diye çıkıştı.

"Biliyorum."

"Başka bir çıkar yol bulabilirdin. Nedir yani, her sorunun mutlaka iki çözüm yolu vardır."

"Geldiklerinde, dediklerimi söylersin."

"Neye söyleyecekmişim? Daha yakalayabilirler onu."

"Hayır. Ölenin haydut olduğunu söyleyeceksin, kızı çöle gömdük diyeceksin."

"Neden söyleyeyim ama?"

"Benim için söyleyeceksin, karım için, o haydut için." Titreyen kolunu salladı. "Hepimiz için."

IX

Jandarmalarla kasabalılar gelene kadar tuttu kendini, onlar gelir gelmez koyverdi; koca taşın üstüne uzanmış yatıyordu, sık sık başını çevirip kusuyordu, öyle ki sonunda boş öğürtülere dönüştü kusuşu. Ağabeyi boyuna konuşuyordu. Biraz aksıyordu arada, yalnız çok inandırıcıydı söyledikleri, görünüşü de inandırıcıydı. Uzun süre, dramatik el sallayışlarla, anlamlı duraksamalarla konuştu. Taşın üstünde yattığı yerde, sık sık başını çevirip kustuğu halde, ağabeyinin ustalıkla kullandığı sesi dinledi; yabancı, uzak bir sesti bu, ilginçti ama kendisiyle ilgisi yoktu.

Ağabeyi, fişekleri gösterdi önce adamlara, altın atkıyı, beygiri, seti, setin dibindeki boş tüfeği ve sonunda elini en etkili biçimde sallayarak geçidin tabanında yatan ölü gövdeyi gösterdi; adamlar,

ardından yürüyüp ilgiyle gözlüyorlardı gösterdiklerini. Ağabeyi usta bir konuşmacıydı gerçekten. Bir köpek ölüsü ya da bir eşek leşi olabilirdi pekâlâ geçidin tabanındaki karaltı; gelgelelim ağabeyi etkili konuşmasıyla karşısındakileri öyle hazırlıyordu ki, gördükleri olsa olsa haydudun cesedi olabilirdi. Herkes baktı teker teker. Keyiflendiler. Jandarmalar, kendilerinden emin, bu gibi günlük işleri küçümsercesine yürüdüler; kasabalıların sevinçten ağızları kulaklarına varmıştı.

Kabrero, çifte konusunda yanılmamıştı. Çarşıda hasır iskemleler yapıp satan seyrek dişli, dev yapılı budala, yanına yaklaşıp elini omzuna koydu. "Ne ateş ettim ama, değil mi?" dedi. "Ulan ben seni de onlardan sanmıştım. On metre daha yaklaşabilseymişim, canına okuyacak mışım demek. Tüh!" Kabrero, budala hasırcının ayaklarına doğru kustu, ne yazık ki hiçbir şey çıkmadı ağzından.

Sonra gittiler. Kasabalılar altın atkıyı götürdüler yanlarında; jandarmalar boş fişeklikleri, tüfeği, bir de kasabada herkese göstermek, kayıtlara geçirmek, meraklıların bakışları altında gömülmek üzere Nacho'nun cesedini. Ağabeyi gitmedi onlarla. Askerlerle kasabalılar, hastayı kasabaya kadar taşımak istediler, ama Kabrero istemedi Biraz güçsüzdü yalnızca. Dinlenirse geçerdi hastalığı. Kulübesine gidip eşyasını toparlar, ertesi gün inerdi kasabaya. Ağabeyine de onlarla gitmesini söyledi, ama ağabeyi kaldı.

Herkes gittikten sonra ağabeyi kahve pişirdi, eritilmiş peynirle *tostade* yaptı. Kahveyi içti Kabrero, kusmadı da yalnız yemek yiyemedi. Ağabeyinin iştahı yerindeydi. İkindinin geç saatlerine kadar setin dibindeki ufak gölgelikte uyudular.

Kalktıklarında yine kahve içtiler; Kabrero, bu sefer soğuk tostade de yedi, midesi iyiydi. Kapkacağı ince kumla sıvadılar, temizlediler, sonra eşeğe yükleyip karşı bayıra tırmandılar.

Kulübeye inen korunmalı vadiye geldiklerinde akşam bastırmamıştı daha. Ağabeyi torbaları kulübeye taşırken o, merkebi samanlığa götürdü, yemini suyunu verdi hayvanın. Tavuklar görünürde yoktu. Zaten biliyordu böyle olacağını.

Şurada burada uçuşan tüy yumakları, çakalların içeri girdiğini kanıtlıyordu; bir bölüğünün hesabını da atmacalar görmüştü her-

halde. Su kabını aldı, kuyuya giden yokuşu tırmandı. Yolda, keçilerinden birinin kemikleri çarptı gözüne, kuyunun hemen yanında da ikinci keçinin leşini gördü. Her ikisinin de karınları parçalanmış, baldırlarının, butlarının yumuşak eti didik didik edilmiş, geri kalan yerlerine dokunulmamıştı. *Demek yaşlı bir kedi, bu,* diye düşündü. *Bir gün yine dönecek buraya, kolay av bulabilmek için. Ben de onun hesabını göreceğim o zaman.*

Tenekenin dolmasını beklerken, haydudun kumdaki ayak izleri gözüne ilişti. Haydudun, kuyusundan su içmesi, kulübesinde bir süre dinlenmiş olması nedenini tamtamına kestiremediği bir mutlulukla doldurdu içini. Merkebi doyurup suladıktan sonra kulübeye girdi. Ağabeyi ortalıkta dolaşıp duruyor, her yanı gözden geçirip, "Hay Allah! Hay Allah!" diye mırıldanıp duruyordu. Ne demek istediğini sormadı bile. Ağabeyi de açıklamadı.

Torbadan yalnız yemek pişirmelerine yetecek kadar erzak aldılar. Ağabeyi dışarı çıktı, mutfak olarak kullanılan bölmede fasulye haşlamaya, eti pişirmeye, çörekleri hazırlamaya koyuldu. Kabrero, tekila şişesini çıkardı çuvaldan, bir içimlik tütün aldı, bir sıraya çöktü; eve arkasını verip alacakaranlıkta içkisini ve sigarasını keyifle içmeye başladı; bir yandan, öfkeyle ateşi körüklemeye çalışan, sık sık söven, homurdanan ağabeyinin yemeği hazırlayışını gözlüyordu. Birden babası geldi aklına nedense, keyiflendi.

Yemek hazır olunca lambayı yaktılar, ses çıkarmadan yemeğe oturdular. Sonra dışarı çıkıp bir saat kadar sıranın üstünde çene çaldılar, tekilanın geri kalanını dipleyip sigaralarını tüttürdüler. Hava çok kararınca yine içeri girdiler, büyük şilteyi yayıp battaniyelerine sarındılar.

Tan ağarırken uyandığında dipdiriydi Kabrero, gücü yerine gelmişti. Omzunun tutukluğu geçmişti; sırtıyla bacakları da iyiydi. Derin derin uyuyan ağabeyini uyandırmamaya çalışarak dışarı çıktı, kahve pişirdi. Kahvenin kaynamasını beklerken bir çörek attı ağzına, sisin o güzelim, o tertemiz, o öfkeli doruklara yükselişini gözledi. Kahveyle ikinci çöreği de yedi; bitirince eve girip gaz tenekesini, bir kangal ipi (torbadaki kangaldan başka bir kangal ip daha vardı) ve kamasını aldı; bir demir çengel buldu, bir parça da donyağı. Gaz tenekesini salladı. Azdı. Doğru dürüst hiç-

bir şeyi yoktu ki zaten. Aslında benzin olsa, daha iyiydi ya, elindekiyle yetinmek zorundaydı şu anda. Tenekeyi, çengeli, kamayı beline bağladı, donyağını arka cebine soktu. Tüfeğini çatıda gizlediği yerden aldı; samanların arasına, başka bir yere gizlediği kutudan beş mermi çıkardı. Tüfeğe bir kayış yaptı ipten, sırtına vurdu, kangalları da sağlam omzuna atıp bayıra yöneldi.

Geçidin ağzına vardığında gün yeni ağarmıştı. Kırk beş-elli metre aşağıda bir uçurum vardı, duvarda açılmış bir çeşit yarık daha doğrusu. Bir gün önce ilk gördüğünde, uzunluğunu altmış metre olarak hesaplamıştı; bu yarığın bitiminde bir düzlük ya da bir çıkıntı bulacağı kesindi, belki bir başka yarık daha vardı. İpleri birbirine eklemeye başladı. Eklenmiş ipe güvenilmezdi, ama elinden başka şey gelmiyordu. Bir işi gerektiği gibi yapabilmesini sağlayacak gereçleri hiç olmamıştı ki. İpin bir ucuna çengeli taktı, birkaç metresini yağladı ipin, sonra yarığa doğru fırlattı. Çengel iyice gömüldü toprağa, üstelik ip de fazla gergin değildi. Elindekileri beline bağlayıp geçidin ağzına yürüdü.

Aşağı inmek, sandığından daha kolay olmuştu. İlk uçurumu bir ikincisi izliyordu; hem yukarıdan görünmeyen bir sürü sağlam tutamakla doluydu kayalar. Son otuz metreyi inerken ağabeyinin sesi çalındı kulağına; bulunduğu derinlikten çok uzak ve yabancı geliyordu.

"Ne yaptığını biliyor musun sen?" diye haykırıyordu ağabeyi. "Ne yaptığını biliyor musun allasen?"

Karşılık vermedi. Geçidin tabanına vardıktan sonra da seslenmedi ona. Biraz ötesindeydi ceset. Gaz tenekesinin kapağını açtı, kamayı attı, tüfeğini aldı. Ceset, kayaların altında kaldığından görünmüyordu; ama Kabrero, neyle karşılaşacağını kestirebiliyordu. Parçalanmış gövdeye bir çift pençe saplanmıştı; o hiç kıpırdamayan, ateş dolu gözleriyle tüysüz, boz kafa indi, gaga, ete iki-üç kere daldı çıktı sonra durdu kafa, havayı kokladı. Kabrero daha ilk kurşunda öldürmüştü onu, ama namlu boşalana kadar ateş etti.

Tenekeyle kamayı bıraktığı yere gitti. Geçidin tabanında bir sürü dal vardı, mevsimlik kuru odun; istediği kadar yağlı tohum, yabanbaklası, katran dalı, birkaç tane de çam dalı. Tahtaları üst üste dizip bir metre yüksekliğinde kaba saba bir kerevet yaptı.

Bütün yüzeyine gazyağı döktü kerevetin. Benzin olsaydı keşke. Keşke olsaydı. Karısının parçalanmış, yağmalanmış ölüsünü kollarına aldı, usulca yatırdı bu döşeğe.

"Böyle yapmak gerektiğini nereden biliyorsun?" diye uluyordu ağabeyi. "Kızılderililer böyle mi ölü gömerlermiş? Yaptığının doğru olduğunu nereden çıkarıyorsun?"

Döşeği dört ucundan tutuşturdu, sonra şapkasını çıkardı, köşeleri dolaşıp ateşi körükledi; neden sonra beklediği ısıyı buldu ateş, hiç değilse bu olanaklarla, fazlası umulamazdı.

Dönüp seslendi ağabeyine: "Ne yaptığımı nereden bilebilirim? Doğru olup olmadığını nereden kestirebilirim? Daha önce hiç karşılaşmadım ki böyle bir durumla."

Ateş, döşeğin altındaki tahtaları yalazlamaya başlamıştı. Döndü Kabrero, yürüdü gitti. O anda, daha önce hiç söylemediği, bir kere bile, eğreltiotlarının yeşil örgüsü altında geçirilen o iki yıl boyunca bir kere bile ağzına almadığı, almak gereğini duymadığı sözcükler geldi aklına. *Yat sevgilim. Kıpırdama. Yat bir tanem. Seni içime gömdüm.*

Bazı kitapların özel tiryakileri olur.
"Seni İçime Gömdüm", bu tür kitaplardan.
Romanın kırık dökük bir İngilizceyle konuşan başkişisi Kabrero, Kızılderili karısının cesedini dağlardan indirdikten sonra şöyle düşünüyor:
"Eline tüfeğini alıp, fişeklikleri göğsüne çaprazlamasına asıp atını üstlerine sürse, kasabanın sokaklarında ölüm saçarak, önüne geleni yağmalayarak, yakıp yıkarak dolaşsa, kasabayı yerle bir etse bile, gözlerinden okunan bu sevginin ürküttüğü kadar ürkütmezdi onları."

Bu roman, aşkın yırtıcı inceliğine inanan tiryakilere sesleniyor: Şiddetin kolgezdiği bir dünyada aşkınızı nereye gömersiniz?

Seni İçime Gömdüm, yalnızlığın, tutku ve başkaldırıyla iç içe dolanmış yalnızlığın öyküsüdür. Güçlülerin sömürgesi olmuş, çeşitli kültür etkilerinin etkisiyle kimlik bunalımına düşmüş, çelişkiler içinde yaşayan bir toplumdaki aykırı kişinin öyküsüdür bu. (...)
Seni İçime Gömdüm, büyük bir aşkın yanı sıra Meksikalı insanın kimlik arayışının öyküsüdür temelde. Ama zaman ve mekânı bir yana bırakıp içinde yalnızlığın çağrısını duyan her insanın öyküsü olarak da okunabilir gibi geliyor bana. Yazar ününün, kitap basımı sayısının en önemli ölçütler olduğu koşullanmasına girmemişseniz, Tomris Uyar'ın ustaca çevirisiyle *Seni İçime Gömdüm*'ü okumak, hele Bozkurt Güvenç'in özen dolu çevirisiyle *Yalnızlık Dolambacı*'nın aydınlığında okumak, çok zevkli anlar yaşatacaktır size. Ben kendi adıma, *Seni İçime Gömdüm*'ü bir kez daha okuma isteğini duyduğumu söyleyebilirim rahatlıkla. Bu görkemli yapıtta keşfedebileceğim daha neler vardır kimbilir."
Nesrin Kasap/Cumhuriyet Kitap

AYRINTI • ROMAN
ISBN 975-539-133-9
9 789755 391335

400 000 TL